

Don Giuseppe Buccelato SDB

**Shrnující poznámky „Duchovních dějin“
kněze Jana Boska**

Don Buccellatto

Poznámky k duchovním dějinám kněze Jana Boska. Tuto knihu věnuji Gian Francovi, který nyní už zná Dona Boska velice zblízka.

Předmluva autora

Je velice naléhavé prohloubit a žít spiritualitu Dona Boska. Poznání vnějších aspektů života Dona Boska, jeho činnosti a jeho výchovné metody nestačí. Jaký je základ všeho? Jaký je pramen plodnosti jeho činnosti a jeho aktuálnosti? U je něco, co nám často uniká: jeho hluboká duchovní zkušenost, to, co by se mohlo nazývat jeho „důvěrností“ s Bohem. Kdo ví, jestli to není právě to nejlepší, co u něho máme, abychom se ho dovolávali, napodobovali ho, následovali ho, abychom potkali Krista a umožnili ho potkat mladým lidem! (Pascual Chavez, Da mihi animas, cetera tolle v ACC 394).

Publikace těchto poznámek má dva velice žhavé podněty a zároveň výzvy. Jedna je od Dona Luigi Bosoni, dnes regionála Salesiánů a druhá je od Dona Teresio Bosco nejúčinnějšího „rozšiřovatele“ poznání lidské a duchovní postavy Dona Boska v Itálii a ve světě. S ohledem na četbu mojí studie „V Boží přítomnosti“ role mentální modlitby charismatu zakladatele svatého Dona Boska, publikované v roce 2004 universitou PUG, přišla mi od těchto dvou mužů, po několika dnech stejná nadšená výzva, abych více zpřístupnil výsledky této mé studie, které bez vhodných nástrojů, riskovaly, že zůstanou dědictvím několika lidí a velice ochotných expertů.

Tyto přijaté rady byly pro mě výstrahou, ale i úkolem. Tyto poznámky o „Duchovních dějinách kněze Jana Boska“, tak jak se velice rád podepisoval svým přátelům, reprezentují první ovoce této naší snahy zhodnotit zvláště některé prvky „vnitřního světa“ zakladatele Salesiánů. Je to v souladu s projektem malého „Střediska studií salesiánské spirituality“, které se zrodilo před devíti lety v Sant' Alfio, v provincii Catania a novějšími doporučeními hlavního představeného Dona Pascuala Chaveze, ve vztahu k nutnosti lepšího poznání a významnějšího návratu k Donu Boskovi. I když jsem měl za sebou přísně vědecké bádání, v tomto textu, jak už bylo řečeno, byly na minimum zúžené citace a vyhnul jsem se poznámkám pod čarou, s cílem umožnit plynulejší četbu a ulehčit čtenáři úkol. Pro dokumentovanější studium a pro všechna ostatní nutná východiska odkazujeme čtenáře na shora uvedený svazek a na články citované v malé závěrečné bibliografii. Tam je také uvedená edice používaná pro Paměti oratoře (MO). Moje poděkování patří Donu Luigi Bosoni a Donu Teresio Bosco, Donu Lillo Montanti, kteří trpělivě pročítali tyto řádky a františkánu Vittorio Veneto, kteří mě hostili během moji rekonvalescence, během které jsem vytvořil a napsal tuto knihu a těm, kteří mě povzbuzovali v mojí malé snaze.

Úvod

Tyto poznámky k „Duchovním dějinám kněze Jana Boska“ nechtějí být nějakým způsobem životopisem piemontského světce. Prohlédnutí 2 obrovského množství pramenů a dokumentů, které je možné objevit, vyžaduje však i jinou snahu.

Náš cíl je jiný a v určité míře osobnější.

Kdokoli se přiblíží, také historickým dokumentačním způsobem, k tomu, co druhý člověk „prožívá“, může zůstat zasažen zvláštností anebo okolnostmi, které očím druhých lidí anebo v celkovém komplexu vyprávění, se jeví méně významné.

Někteří životopisci mohou například zvláště váhat o období dětství, anebo o zakládání oratoře, anebo ještě více o jeho „horečné činnosti“ a o expanzi Společnosti svatého Františka Saleského. V každém případě však život člověka, který „vsadil“ a zbudoval celou svoji existenci na perspektivě „duchovního ideálu“, nemůže být uzavřený do prostého střídání příběhů i kdyby byly jak důležité. „Opravdové“ dějiny věřícího člověka procházejí rytmickým rozvojem „dialogu“, který uspořádává, v posední analýze, komplex „podnětů“ a který orientuje a dává význam praxi. Už v roce 1929, byl to rok, ve kterém byl Don Bosko blahověřen, Don Eugenio Ceria v předmluvě k prvnímu vydání své knihy „Don Bosko s Bohem“ naléhavě tvrdil: „Ne, ať se někdo nemyslí, že chápe Dona Boska, aniž by nevěděl, jak velikým člověkem modlitby on byl. Málo ovoce by vyzískal z jeho podivuhodného života ten, kdo by se schovával příliš za biografická fakta, bez toho, že by pronikl do jeho nejvnitřnějších a nejobvyklejších hnutí. Proniknout do svatyně těchto nejvnitřnějších hnutí je však nelehkým úkolem v případě Dona Boska. Přes velikou důležitost vydaných spisů a úvah turínského světce není možné objevit duchovní deník, který by nám „odhalil“ svatyni jeho vnitřního života. Z jeho spisů, dokonce z těch, které můžeme klasifikovat jako autobiografické anebo z tisíců dopisů jeho korespondence, nám není dáno, abychom vyčetli prvky, které se týkají jeho osobního života modlitby. Don Bosko vypráví, učí, napomíná, prosí o pomoc pro svá díla, děkuje, žehná, ale své osobní prožívání žárlivě střeží.

Proto, abychom se přiblížili co nejživějším a osobním způsobem k duchovní zkušenosti Dona Boska, nezůstává tedy nic jiného než se pokoušet zhodnotit některé prvky, které nás nepřímo navrací k „počátkům“ a k nosným strukturám jeho duchovních dějin, k hlavním etapám jeho cesty, ke které ideál, přesvědčivě objal. To přispěje k načrtnutí možných vnuknutí, které jsou na základech několika jeho konkrétních rozhodnutí.

Ne všechny události získávají v tomto světle stejnou důležitost. Proto jsme pocítovali potřebu, přidat téměř na okraj historie kněze Jana Boska některé „poznámky“, které se podle našeho mínění ukazují užitečné k průniku, nakolik je to možné, do svatyně jeho vnitřního života. Chceme v této svatyni najít „kořeny“ zvláště přijaté formace, objevit „oživující prvky“ některých duchovních rysů a významné znaky projektu křesťanského a řeholního života nabízeného „duchovnímu hnutí“, které má u něho pramen. Je to projekt, který ukazuje, ale nevyčerpává se apoštolským posláním. Domníváme se, že to budeme moci uskutečnit později, že některé biografické studie o zakladateli Salesiánů více staraly o to, aby vyčistily pole od veškerého hagiografického přehánění, demýtizovat mýtus a historii začátku, než abychom se pokoušely ukázat nosné struktury solidní „duchovní budovy“, určité pevné, i když ne vždycky originální ve všech jejích částech. Kromě toho se nám zdá, že musíme konstatovat, že náš výzkum o Donu Boskovi nemá v druhé polovině 20. století přednostní obsahového a metodologického okruhu spirituální teologie, ale téměř výlučně se týká pedagogiky anebo dějin pedagogiky. Z tohoto pohledu se naše práce představuje jako malý příspěvek, podnět lepší znalosti duchovního prožívání zakladatele v celkovém rámci jeho života, jeho literární tvorby, jeho apoštolské zkušenosti, jeho projektu křesťanského a řeholního života nabízeného jeho „rodině“. Naše poznámky se táhnou od období známějšího tedy od dětství přes duchovní a apoštolský život Dona Boska. Od let jeho maturity necháváme vystupovat jeho pedagogiku ke svatosti, důležitost, kterou přikládá modlitbě a „ústraní“. Jeho úzkostí a pocity, plány a realizace, láska darovaná a přijatá, vzácné duchovní dědictví, které odevzdal „svým“ synům. Doufáme, doprovodíme čtenáře směrem k lepší znalosti některých aspektů, dosud nejasně ukázaných, duchovní historie turínského světece.

Kapitola 1.

Období dětství

„Na počátku byla matka“. Tak začíná nadšeně vyprávět „s veškerou úctou“ v posvátné knize, jeden z předních životopisců Dona Boska, dánský spisovatel Jan Joergensen. Ve skutečnosti postava matky ve výchově malého Jana k víře hrála základní roli. Toto poznání bylo vždycky jasné Donu Boskovi, který ve svých MO napíše o své matce Markétě Occhiena toto: „Její největší starostí bylo dát dětem náboženské vzdělání, vychovat je k poslušnosti, zaměstnat je prací, která by byla v souladu s jejich věkem. Pokud jsem byl ještě hodně malý, naučila mě ona sama první modlitby. Sotva jsem byl schopen připojit se ke svým bratrům, přiklekl jsem si k nim ráno i večer a společně jsme se modlivali různé modlitby i růženec. Pamatuji se, že mě připravila také k první zpovědi. Šla se mnou do kostela, nejdříve se vyzpovídala sama, svěřila mě zpovědníkovi a potom mi pomohla poděkovat“. (MO 33, 34). MB svatého Jana Boska ji při různých příležitostech popisují jako ženu velikých lidských ctností a hluboké zbožnosti. „Tolik nezištnosti“ v srdci matky Markéty – tvrdí Don Lemoine – nesmí udivovat, protože to byla žena ustavičné modlitby. Když šla z domu do práce, při návratu, uprostřed tíživých starostí, neustále se modlila růženec (MB I, 157).

„Byla to podivuhodná žena, protože byla formovaná duchem modlitby, který je učitelem moudrosti u pokorných lidí a taky u lidí, kteří nebyli vzděláni v lidských vědách. Markéta se „pořád“ modlila (MB III, 376). „Kromě předepsaných modliteb, které se tehdy používaly, které se modlila na kolenou, maximálně usebraná, během dne, uprostřed nejrůznějších starostí neustále její rty šeptaly slova lásky k Bohu.“ (MB I, 90). Náboženská zkušenost Dona Boska má tedy své hluboké kořeny v této rozumné a každodenní katechezi vybudované na svědectví a na příkladu ještě dřív než na „pravdě“ předané nauky.

První katechismus

Vyučování základních principů katolického náboženství se v této době provádělo z tehdy známých katechismů. V mnoha diecích Piemontu, na začátku devatenáctého století se používal katechismus připravený původně v Mondovi Mosignorem Michele Casati v roce 1765. Mons. Vittorio Gaetano Maria Costa uvedl tento katechismus do diecéze v Turíně do které Castelnovo d'Asti začalo patřit v roce 1817. Účelem těchto katechismů bylo učinit přístupnější katolickou nauku. Dialogická struktura, prostý jazyk a neustálé opakování činily lehčí jeho asimilaci také ve venkovském prostředí, kde byli mnozí v těch letech celkově analfabeti. Také maminka Dona Boska neuměla číst a psát jak to lehce zjistíme, když se podíváme na úřední dokumenty kde vedle jejího jména je nakreslený povinný křížek pro toho kdo neumí připojit vlastní podpis. Naučila se vlastně katechismus Casatiho už v mládí ve své farnosti v Capriglio. Toto napsal Aldo Fantozzi ve svém životopise s názvem Matka Markéta. Matka Dona Boska: „Markéta předávala svoji pevnou víru synům ve své rodinné škole, spolu s citem pro božské, které synové dýchali velkolepostí stvoření, v hlubokém hlasu svědomí a v úžasu hvězdnaté noci“. Markéta byla tedy první katechetkou Dona Boska také z toho důvodu, že jejich dům byl daleko od kostela. Sám Don Bosko nám o tom svědčí ve svých MO:

„Měl jsem jedenáct let, když mi dovolili přistoupit k prvnímu svatému přijímání. Znal jsem už celý Malý katechismus, ale neměl jsem ještě dvanáct let, věk, který byl tehdy vyžadován. Protože kostel byl daleko, pan farář mě neznal, v náboženském vzdělání jsem se tedy musel omezit jenom na to, co jsem dostal od své matky. Přála si, abych nevyrostal bez praktického prožívání tohoto úkonu našeho svatého náboženství. Ona sama mě připravovala a udělala všechno, co jen mohla. V postní době mě každý den posílala na katechismus. Na závěr jsem udělal zkoušku a byl určen den, kdy jsem měl s ostatními dětmi o Velikonocích přistoupit k přijímání. Uprostřed mnoha starostí nebylo možné vyhnout se rozptýlení. Moje matka se snažila, aby co nejvíce byla se mnou. V postní době mě maminka přivedla třikrát ke zpovědi. Opakovala mi:

- Můj Jeníku, Bůh ti připravuje velký dar. Snaž se dobře připravit na zpověď, abys něco nezamlčel. Vyznej všechno, všeho lituj a slib Bohu, že se polepíš.

Přislíbil jsem všechno. Jestli jsem to dodržel, ví jen Bůh. Doma mi pomohla modlit se, dala mi číst dobrou knihu a dala mi takové rady, jaké umí vymyslet pro své děti jen křesťanská matka“.(MO 42-43). Ve věku jedenácti let byl Jeník připuštěn k prvnímu svatému přijímání: „Ráno prvního svatého přijímání mi matka nedovolila s nikým mluvit. Doprovodila mě k posvátnému stolu, modlila se se mnou přípravné modlitby a poděkování, jak je velice horlivě předřikával farář Sismondo a všichni je po něm nahlas opakovali. Ten den nechtěla, abych se zabýval jakoukoliv manuální prací. Čas jsem věnoval četbě a modlitbě“.(MO 43).

Pojetí Boha Všudy-přítomného

Mezi řádky napsanými anebo „vyprávěnými“ o těchto katechezích je tedy možné najít „prameny“ duchovní zkušenosti Dona Boska a jeho pojetí Boha, jeho religiozity: není pak druhotně důležité pro poznání jeho vnitřního života studovat obsah těchto prostých nástinů křesťanské nauky. On sám, o mnoho let později se rozhodne vypracovat jeden z těchto „Vade mecum“ (kapesní formát) dobrého křesťana, který nebyl pak vydán s názvem Krátký katechismus pro mládež k použití v diecézi Turín. Předcházely mu Ranní a večerní modlitby, kompendium Posvátných dějin a Shrnutí katechismu pro ty, kteří se připravují k přijetí svátosti biřmování, svátosti smíření a prvnímu svatému přijímání.

Kontakt s těmito jednoduchými texty výchovy k víře způsobuje, že se okamžitě vynořuje ústřední myšlenka a tou je Bůh Stvořitel a všudypřítomný. Z matčiny náboženské výchovy přebral malý Jeník pojetí života a Boží prozřetelnosti. Byl schopen číst každodenní události ve světle Božího tajemství neustále přítomného v dějinách člověka. Salesián a historik Don Pedro Stella tvrdil ve svém prvním svazku své knihy Don Bosko v dějinách katolické religiozity toto: „Bůh pro Jeníka musel být Ten, kterého maminka nejvýš uctívala, i když byl neviditelný...., v kterého měla bezmeznou a neoddiskutovatelnou důvěru, protože byl dobrý a starající se otec, který nám dává každodenní chléb a všechno co potřebujeme“. Toto vidění života silně soustředěného na neustálou a láskyplnou Boží přítomnost reprezentovanou požadavkem, podstatnou podmínkou k tomu, aby se člověk zakořenil ve zvyku kontemplace, aby měl člověk postoje a neustále žil ve spojení citu a vůle s Absolutnem. Kvůli tomu jsme chtěli věnovat tomuto prvnímu období života Dona Boska, jehož kronika je odpočítku obohacena těmito „barvami“ určité zbožné hagiografie úvodní kapitolou těchto našich poznámek. „Duchovní dějiny“ Dona Boska mají určitě původ v letech jeho dětství. Don Bosko není „konvertitou“, nepodobá se jiným velkým postavám, které nám dějiny spirituality zanechaly. Jeho „slunce“, jak se zdá, nezná „nějaké eklizé“, ale stále září až do konce jeho existence. Jeho duchovní zkušenost se kromě toho od samého počátku vyznačuje jeho zvláštní intenzitou anebo emotivní odezvou. Náboženská hodnota je velice brzy pojatá jako absolutno a předpokládá se, že uspořádává veškerý význam a motivace a orientuje od dětství první základní životní rozhodnutí.

Modlitba a práce: první zárodek životní syntézy.

Léta dětství a dospívání byla pro Dona Boska, jako pravděpodobně i pro mnoho jeho současníků, kteří se narodili na venkově v kraji Asti v rodinách sedláků, léta práce a námahy. Víme od životopisců, že byl donucen odejít z domu ve věku dvanácti let kvůli rozepřím s nevlastním bratrem Antonínem. Jeník musel pracovat jako pomocník ve stáji u rodiny Moglia v Moncuco asi 8 km od Becchi blízko Capriglio rodné vesnice matky Markéty Occhiena. Tam pobyl asi 20 měsíců, přišel tam v únoru 1828. V NO nenacházíme žádnou zmínku o tomto dlouhém období stráveném u rodiny Moglia a není pro nás možné stanovit motiv takového mlčení. Některá svědectví z procesu blahořečení nám dovolují, abychom si představili u už dospívajícího Jeníka schopnost spojit živým způsobem práci a modlitbu. „Od mojí tety Anny – dosvědčil např. Giorgio Moglia syn Luigi Moglia, zaměstnavatele Jeníka Boska – jsem se dověděl, že mladý Bosko měl sklon k modlitbě, také když byl zaměstnán pasením krav na polích. Ještě si vzpomínám, že mladík Bosko, to byl už klerikem, já jsem šel k nim domů a zůstal jsem u nich asi 3 měsíce a spávali jsme spolu v 1 místnosti. Před tím, než jsme šli spát, vyzval mě k modlitbě a dával mi dobré rady“. „Giovanni Moglia – tvrdí Don Lemoyne ve svém svědectví při procesu blahořečení Dona Boska – švagr majitele statku ho jednou překvapil, jak klečí pod žhavým sluncem nehybně uprostřed polí tváří obrácenou k nebi se zavřenýma a vzhůru obrácenýma očima tak plný milosti, že jsem z toho zůstal udiven. Zavolał jsem na něho

vícekrát jménem, ale když jsem viděl, že se neozývá, zahýbal jsem s ním. Proč spíš na slunci? Jeník se postavil a celý zmatený odpověděl: „nespal jsem – opravdu držel v ruce modlitební knihu“. „Kromě toho si vzpomínám – je to ještě Giorgio Moglia, který to dosvědčuje – slyšel jsem to vyprávět v rodině, že jednou můj prastrýc Giuseppe přicházel v poledne domů unavený a zmožený s motykou na rameni. Najednou zpozoroval chlapce Boska, jak klečí na prvním schodu k náspu. Když to můj prastrýc viděl, zvolal, já jsem unaven tak, že už dál nemohu a ty se modlíš. Chlapec pohotově odpověděl: snad jsem získal víc modlitbou během 2 minut než vy celé dopoledne kopáním“.

První znaky kontemplativního povolání

Tato zvláštní samota, která obklopuje pole a povolání pastýře, zdá se být pro mladého Boska zvláštní privilegovanou příležitostí pro usebrání. Don Secondo Marchisio, salesián dosvědčil v roce 1891 u informačního diecézního procesu ve věku 35 let toto. Narodil se v Castelnovo Diasci a obohatil své osobní svědectví několika vzpomínkami ze své rodiny. Po smrti Dona Boska chodil po okolí Becchi a navštěvoval ty, kteří Jeníka znali a slyšeli o něm mluvit v rodině a tak sesbíral zprávy, vzpomínky, anekdoty k tomu, aby je použil pro svůj životopis. (NB XVIII, 577 – 578). „Můj dědeček Mata Secondo vyprávěl – při procesu Donu Marchisio – opakovaně mě ujišťoval, také na smrtelné posteli, že jejich matky dávaly jako příklad Jana Boska zvláště kvůli modlitbě a poslušnosti“. Měl ve zvyku vzdálit se do stínu plotu a vrby – čteme v jiné části jeho svědectví – proto, aby si něco přečetl, aby se modlil a studoval. Toto ujistilo moji sestřenicí Rosu Cgliero, narozenou v Febraro, krajanu Božího služebníka, kterou poprosil, aby pohlídala jeho krávy proto, aby se mohl soustředit ke studiu a modlitbě“. Je určitě možné, že tato vyprávění o dětství se obohatily, jak léta utíkala a jak rostla popularita Dona Boska o některé výpravné anebo „mytické“ prvky. Je však tedy jisté, že postavení dospívajícího Boska se lišila od toho když byl obyčejným pomocníkem ve stáji. Jeho zbožnost, chuť číst, už otevřeně projevené sklony k církevnímu povolání, ospravedlňují dovolení, které dostal od rodiny Moglia, aby šel sám v neděli ráno na první mši do Moncucco kde pán farář Don Francesco Cottino ho povzbuzoval, aby chodil ke svatému přijímání a ke zpovědi každý týden a dal mu dovolení, aby v kostele se přemodlival růženec, který se rodina Moglia modlívala každý den před obrazem Panny Marie bolestné.

Léta důležitá, tedy ta, ve kterých duchovní zkušenost zraje a zakořeňuje se do hloubky. Tak ji popisuje ve své účinné syntéze, historik Pietro Stella: „Nebyla to tedy zbytečná léta, nebyla to nějaká vsuvka v jeho životě, v době kdy se v něm hlouběji zakořenil smysl pro Boha a pro kontemplaci, který mu umožnil vstoupit do samoty anebo do rozhovoru s Bohem během prací na poli. Byla to léta, která se mohou definovat jako léta rozvažování a snažné prosby: čekání na Boha a na lidi. Byla to léta, do kterých se může umístit nejkontemplativnější fáze jeho prvních zářivých let života, ta léta ve kterých jeho duch musel být víc disponovaný na dary mystického života tryskající z modlitby a naděje.“

Byly to ty „kontemplativní“ zkušenosti, které dovolily Donu Boskovi, o mnoho let později, aby dokázal roztřídit symptomy mystické zkušenosti během vytržení u Dominika Savia, který, jak to on sám tvrdí v knize „Život mladíka Dominika Savia“. Ten se modlil a nebo lépe řečeno kontemploval Boží dobrotu“. Není nám dáno, abychom to věděli jistě. Zůstane faktem, že Don Bosko po celý svůj život ukazoval, že umí poznat všechno, co ukazuje odstup od stvoření, stav dokonalosti, pohlcení Bohem. Don Stella ještě podtrhuje: „Když však nevěříme v jeho osobní zkušenosti s usebráním a v jeho sjednocující a přítomný stav, i když neposkytuje teorii o sjednocující modlitbě a kontemplaci, přesto se nám nicméně jeví ochotný vysvětlit jak spojení s Bohem, tak i laskavou spolu-přítomnost určitých stavů duchovního života, které osobně potkával u lidí, se kterými společně žil“.

Kapitola II.

Dospívání a mládí: období pro rozhodování

Od sedmnácti až do šestadvaceti let Don Bosko žil převážně ve městě Chieri, asi 16 km od Turína, nejdříve jako student na veřejné škole, potom od roku 1835 jako klerik a seminarista. Náboženská výchova ve škole v Chieri byla regulovaná královským nařízením vyhlášeným králem Karlem Felice 23.7.1822. Tak Secondo Caselle ve své knize „Jan Bosko v Chieri“ popisuje intenzivní duchovní život studentů: „Ráno ve všední den byli na mši a každý žák musel mít modlitební knihu a zbožně se z ní modlit. Na začátku vyučování se modlili modlitbu „ Činy naše, Pane, svou milostí předcházej ... se Zdravas Maria, potom se říkalo Agimus se Zdravas Maria. V sobotu museli všichni povinně číst v lekcích katechismu označenou duchovním vůdcem a na konci vyučování uctívat Pannu Marii modlitbou litaní. Ve svátečních dnech, pak byli všichni žáci shromážděni v kostele. Zatímco žáci vstupovali, četla se duchovní četba, po které následoval zpěv hodinek k Panně Marii. Pak byla mše. Potom se vysvětlovalo evangelium. Večer byl katechismus a povinností každého žáka bylo, aby odpověděl na dotazy, které dával spirituál. Potom byly večerní chvály, instrukce. Každý musel přistoupit ke svatému přijímání. Proto, aby se zabránilo opomíjení těchto důležitých povinností, byli povinni přinášet každý měsíc lístek o tom, že se zpovídali a o Velikonocích lístek o tom, že přistoupili ke svatému přijímání. Kdo nesplnil tuto povinnost, nebyl připuštěn ke zkouškám na konci školního roku, třebaže byl nejlepší ve studiu. Ty, které spirituál propustil kvůli neposlušnosti anebo proto, že ignorovali katechismus, byli třeba vyloučeni ze školy. Na vánoční svátky bylo předepsané

přípravné triduum, ve kterém byly každý den dvě kázání, všichni se zúčastnili na mši a modlili se ofitium blahoslavené Panně Marii a část novény. V postním období každý vyučovací den museli studenti chodit na katechismus, kde byly obvyklé lekce. Každý rok po pět dnů od Velkého pátku až do velikonoční středy se všichni scházeli na duchovních cvičeních se dvěma meditacemi a dvěma instrukcemi každý den a tak bylo na závěr tohoto duchovního usebrání velikonoční svaté přijímání. Jednotliví mladí lidé si museli obstarat prohlášení, že se pravidelně účastnili na tomto cvičení”. Období dospívání a mládí, které předcházelo jeho vstupu do semináře, bylo pro Dona Boska obdobím duchovního rozlišování, intenzivního hledání vlastního životního plánu. Hlavní roli v této fázi lidské a duchovní zkušenosti Dona Boska, měla některá významná přátelství, která určitě ovlivnila jeho růst a jeho rozhodnutí.

Duchovní přátelství v Chieri

Období od roku 1831 do roku 1835 je celkově klidné. Je poznamenáno dobrými školními úspěchy, úctou profesorů a přátelstvím s mnoha dobrými spolužáky. Z prvních dvou let strávených v Chieri Don Bosko zvláště vzpomíná na dva: Guliemo Garigliano a Vittorio Braja. “Tito dva se velice rádi účastnili vhodných rekreací – vypráví Don Bosko ve svých MO – ale takovým způsobem, že první věc, kterou nejprve udělali, byly školní úkoly. Oba dva milovali ústraní a zbožnost a neustále mi dávali dobré rady. O všechny svátky, o shromáždění ve škole jsem šli do kostela svatého Antonína, kde měli jezuité úžasný katechismus, kde se vyprávěly příběhy, které si celé dodnes pamatuji. Na tato setkání svobodně chodil, kdo chtěl. Garigliano a Braja byli nejdochvilnější. Zúčastňovali jsem se rovněž rekreací, zbožných konferencí v náboženské církvi, modlili jsme se, dávali jsme si dobré rady a sdělovali jsme si osobní nedostatky, které někdo z nás pozoroval anebo o nich slyšel mluvit ostatní (MO 62)

Veselá společnost je jméno malého sdružení založeného Janem Boskem mezi spolužáky ve věku sedmnácti let.

Tušení “nutnosti spojit se v konání dobra” představuje určitý druh

stálou charizmatickou apoštolskou činnost Jana Boska “Je faktem – napíše o 40 let později v Náčrtu pravidel pro laiky přidružené ke kongregaci sv. Františka Saleského – že mnoho lidí naší doby se sdružuje kvůli obchodům. Sdružují se, aby šířili špatný tisk, aby šířili špatné věci ve světě, sdružují se, aby propagovali chybné návyky, aby šířili falešné principy u nezkušené mládeže, a podivuhodně se jim to daří. Avšak katolíci zůstávají nečinní nebo jeden od druhého oddělení takovým způsobem, že jejich působení je paralyzováno špatnými lidmi? Tak to nikdy nemá být, spojme se všichni s pravidly Salesiánské kongregace, učiníme jedno srdce a jednu duši s externími členy sdružení, buďme opravdovými spolubratry. Dobro jednoho ať je dobrem všech, zlo jednoho, ať se vzdálí jako zlo všech” Úžasný katechismus, který je zmiňován v MO, byl připravován pro lidové vrstvy odpoledne ve svátečních dnech Otcem Isaja Carminati, jezuitou kraje Bergamo. Také vliv a úcta ke spiritualitě jezuitů bude konstantou v osobní a výchovné zkušenosti Dona Boska. Jiná dvě důležitá přátelství, která zrála v následujících letech, byla s židem Jonášem a s Aloisem Comollo, který mu bude spolužákem také v semináři v Chieri až do roku 1839. Byl to rok jeho předčasného odchodu na věčnost. Don Bosko ve věku asi devětadvaceti let napíše životopis Comolla publikovaný poprvé anonymně. Mládí Dona Boska v Chieri, v koleji a potom v semináři je duchovně poznamenáno těmito hlubokými přátelstvími. Don Bosko se obklopuje mladými lidmi, kteří milují modlitbu a ctnost. “Tito zbožní a ctnostní spolužáci – napsal salesián Don Francis Desramaut ve své knize Don Bosko a jeho doba, zahrnovali Jana Boska radami, povzbuzeními a dobrým příkladem. Láska, kterou k nim měl, ho nutila, aby jim naslouchal, aby je obdivoval a napodoboval. Přátelství klerika Boska byla “skutečně duchovní”.

Volba životního stavu a vstup do semináře

Z tohoto prostředí usebraného a povzbudivého si Don Bosko uchoval hezkou vzpomínku: „Chci tady poznamenat, píše sám v MO, to, co je třeba vědět, jaký byl duch zbožnosti pěstovaný ve škole v Chieri v období čtyř let. Když jsem chodil do školy nevzpomínám si, že bych slyšel nějaké řeči anebo jediné slovo, které by bylo proti dobrým zvykům nebo proti náboženství. Když jsme skončili rok rétoriky z pětadvaceti žáků ve třídě jednadvacet si zvolilo duchovní stav”. Tato poslední úvaha Dona Boska, když začíná psát “MO” v dospělém věku, nějakou dobu před definitivním schválením stanov, nám odhaluje starost zakladatele ohledně péče o povolání k duchovnímu stavu, péče, která se stane výchozím textem stanov z roku 1860 jedním z účelů apoštolské Společnosti svatého Františka Saleského. Během tohoto období roste a zraje v Janu Boskovi vědomí, má to neklidné rysy protože je to spojeno s obavou o svůj věčný osud, důležitosti volby životního stavu. „Ať četl jakoukoli knihu nabídnutou mu tehdy po alpama – napsal Pietro Stella – vždycky tam najde výslovné přesvědčení, že stav, který si máme vybrat je předurčený Bohem. Toto přesvědčení, které vycházelo z nejstarší křesťanské reflexe, poskytl objektivní vidění věcí, podle kterého každé lidské rozhodnutí by mělo probíhat v objektivním vidění jednotlivce, anebo kolektivu, vůči Božímu plánu. Přesvědčení, které v moderní době přijalo téměř úzkostné způsoby, protože postavilo do popředí důležitost rozhodnutí, jako svobodného úkonu, jako zkoušku věrnosti Bohu, argument zásluh a spásy anebo viny a věčného trestu“.

MO nám odhalují, jak u dospělého Dona Boska zůstala velice živá vzpomínka na toto obtížné období, které bylo

charakterizováno určitou úzkostí, ale také zvláštním nadšením a naléhavou modlitbou. V tomto „duchovním ovzduší zraje rozhodnutí pro duchovní stav a vstup do semináře v Chieri, ale také odmítnout úvahy vstoupit do řádu. Jako rozhodující se ukazuje vyložit své pochybnosti svému příteli Luigi Comollo. „Řekl mi, – vypráví sám Don Bosko – abych si vykonal nověnu a napsal jeho strýci faráři. Poslední den nověny jsem s ním šel ke zpovědi a k přijímání. Byli jsme na mši v dómu a při další jsme ministrovali u oltáře Panny Marie milostné. Doma nás čekal dopis s odpovědí Luigiho, strýce Dona Comollo. Psal:

- Po zvážení všeho bych radil tvému spolužáku, aby do kláštera nevstupoval. Ať přijme roucho klerika a pokračuje ve studiích. Tak bude mít dost času lépe poznat, co od něho Bůh chce. Ať se nebojí, že ztratí povolání. Život v ústraní a modlitba mu pomohou překonat všechny překážky“(MO 85).

Odpovídá vyprávění dona Boska věrně tomu, jak se to skutečně stalo? Neposkytl nám příležitost, abychom rozlišovali tady jako i v jiných úryvcích jeho MO, „kroniku“ události a zpětné čtení, které dělá Don Bosko jako dospělý člověk. Jeho vzpomínky jsou psané výslovně jenom k „internímu“ použití rodící se salesiánské kongregace, nás navrací vždycky k jeho „cítit“ a k jeho charakteristice „pedagogie ke svatosti“. V tomto posledním případě nám například don Bosko předává své přesvědčení, že rozhodnutí („volba“ jak se tehdy obvykle říkalo, pod vlivem ignaciánské tradice) k životnímu stavu vyžaduje zvláštní ovzduší modlitby, které podpoří rozlišování a mínění člověka, který má v duchovních věcech autoritu. Rada dona Comollo je umocněná také radou mladého kněze, studenta církevního konviktu v Turíně, které Don Bosko poznal několik let předtím: Dona Giuseppe Cafasso. On se taky narodil v Castenuovo d'Asti 15. ledna 1811. Don Cafasso byl vysvěcen na kněze 21. Zář 1833, neměl ještě ani 23 let. Jeho dary rozlišování budou vícekrát rozhodující v životě jeho mnohem slavnějšího krajana.

Oblečení do kleriky a životní plán

Vstupem do semináře ve dvaceti letech 30. Října 1835 se Jan Bosko připravuje na slavnostní oblečení do kleriky modlitbou a usebráním. „Rozhodl jsem se, že se stanu knězem, a složil jsem přijímací zkoušku do semináře. Připravoval jsem se na den, kdy mi obléknou klerické roucho. Přesvědčení, že spása nebo zatracení duše obyčejně závisí od toho, jak usměrníme svůj život, mě nutilo k zamyšlení. Různé přátele jsem poprosil, aby se za mě modlili. Vykonal jsem si nověnu. Na svátek svatého Rafaela, 25. října, jsem se vyzpovídal a přijal svaté přijímání. Před slavnou mší mi castelnuovský farář don Cinzano požehnal kleriku a oblékl mi ji při slavnostní mši“(MO - 87).

Mezi sedmi předsevzetími, které si v těchto dnech udělal a které nám zanechal ve svých MO prvních pět nám zvláště odhalují nutnost, vyplývající objektivně z toho, že chce vést život stálý a ctnostný, více v ústraní a umírněný.

Šestým předsevzetím Don Bosko slibuje: „Kromě normální pobožnosti nikdy neopomenu udělat každý den trochu meditace a trochu duchovní četby“. Poslední předsevzetí ho nakonec promítá do vnějšího a do každodenního apoštolátu: „Každý den řeknu nějakou dobrou myšlenku a budu kamarádům, přátelům a příbuzným vyprávět nějaký příběh, který povzbuzuje k dobrému. Pokud se s nikým nesetkám, řeknu to alespoň své matce“ (MO - 89).

Tato perspektiva „sebe-přesahující“, apoštolsky laděná, poukazuje na stálou přítomnost v lidské a duchovní zkušenosti dona Boska. Některé psychologické studie, které si vzali za předmět zasvěcený život anebo kněžství, ukázaly jak „vytrvalost“ a „účinnost“ těchto životních stavů jsou navázané na hluboké vlastní motivace, které stojí na bázi tohoto rozhodnutí. Aby dar, zvláště sebe sama, byl autentický, vyžaduje to postoj, který nevychází z vlastních „potřeb“, ale ze schopnosti pojímat svůj vlastní život jako „odpověď“ na potřebu, která je mimo vlastní vnitřní svět. Jenom syntéze dynamických faktorů osobnosti, které směřují činnost k cíli, vnímanému jako hodnota, pomáhá člověku růst ve všech jeho dimenzích, zvláště ve směřování těch dimenzí, které dávají životu „transcendentní“ význam. Muž anebo žena mohou si tedy všimnout nutnosti dát smysl celé vlastní existenci a sjednotit do jednoho „cíle“ různé cíle, ke kterým směřují jednotlivé cesty. Ve své nejhlubší a nejlepší podstatě Don Bosko pochopil a uskutečnil co nejplněji své povolání jenom tehdy, když potřeby tolika mladých lidí, vnímaných jako neodvolatelná nutnost přispělo k „organizování“ jeho vnitřního světa a jeho lidských zdrojů do života „sjednoceného“ hlubokým požadavkem učinit z vlastního života dar a nově a tvůrčím způsobem odpovědět na „otázky“, které vysloveně i nevysoveně přicházely k němu z prostředí turínské mládeže.

Kapitola 3

V semináři

V říjnu roku 1835, Don Bosko překročí práh semináře v Chieri, který byl otevřený několik let předtím kamaldulským mnichem Mons. Colombano Chiaverotti, který byl arcibiskupem v Turíně v bývalé budově kláštera řádů Filipínů. Tento seminář představoval v úmyslech arcibiskupa „pevný azyl“. Byl to taky požadavek farářů a jiných církevních osob, které si často musely osobně opatřit formací čtených kleriků. Den po svém vstupu začal

třídenní exercicie, které byly předepsané Stanovami semináře. Triduum skončilo rozhodnutím plnit věrně vlastní povinnosti, především všechno, co se týče věrného zachovávání pravidel semináře (MO 90-91).

Nejdůležitější normativní výchozí bod pro turínský seminář tohoto období byl tvořen Stanovami semináře v Turíně vyhlášenými Mons. Colombano Chiaverotti v roce 1819. Kromě tohoto textu se zachovávaly Pravidla semináře v Chieri v Turíně, jejichž autorství je připisované teologovi Lorenzo Prialis, těžko se datuje jejichž vznik a kterých jediná známá kopie je napsaná kanovníkem Sebastiano Mottura, rektorem semináře v Chieri od roku 1829 do roku 1860.

Zkoumání těchto pravidel odhaluje zvláště strohý pohled na seminární život. Diktované normy se nejeví vždycky podepřené dostatečnou motivací. Všechno směřuje k tomu, aby se s určitými obtížemi zformovaly a slušností postoje budoucího člověka duchovního stavu.

Poznání některých modlitebních životních návyků seminaristy Boska a jeho spolužáků nám může pomoci lépe sledovat rozvoj a zrání jeho duchovní zkušenosti.

Pobožnosti v semináři v Chieri

V druhé části Stanov, které byly v semináři, je v první kapitole paragraf 1. s názvem „O zbožnosti a službě v církvi“ a tam čteme: „Zbožnost a bázeň Boží at' je první schopností toho, kdo touží žít v našem semináři. At' zakoření v hlubinách jeho srdce, aby ve svůj čas mohla vydat sladké plody ctnosti k společnému prospěchu této naší diecéze“. Spiritualita Boží přítomnosti, neustálé modlitby, spojení s Bohem nachází v těchto pravidlech rysy staré pedagogiky: „Na znamení k vstávání – tvrdí se v 2. paragrafu – každý klerik pohotově vstane z lůžka a pozvedne své srdce k Bohu, obleče se mlčky a skromně a po čtvrt hodině na znamení prefekta světlice se pomodlí s druhými Anděl Páně. Po půl hodině, od hodiny určené ke vstávání, půjde do kaple, když bude dobré počasí, nebo ke svému stolečku, když bude zima a tam se společně pomodlí modlitby, které se modlí v semináři, usebraně a zbožně, na kolenou s tváří obrácenou ke svatému obrázu, který se nachází ve světlici“. Den seminaristů je charakterizován množstvím modliteb a zbožných úkonů, kde mysl a srdce se musí sladit do jediné harmonie chval: „Modlitby se bude předmodlívát prefekt – čteme v těchto pravidlech – jasným a pomalým hlasem a ostatní klerici se budou modlit potichu a budou ho doprovázet pozorně a s uctivým srdcem ... Když se bude modlit v kapli, když to počasí dovolí, tak modlitby se budou recitovat jasným hlasem a s povinnými pauzami pro meditaci a to prefektem kaple. Pak všichni se zúčastní na mši, s co možná největší zbožností jak vnitřní, tak vnější ... Po večeři a po skončení rekreace, před tím než se všichni odeberou k odpočinku, bude se modlit v kapli už zmíněný prefektem, všichni ostatní ho budou doprovázet mlčky a potichu“. „Hlasitá modlitba bez účasti mysli je jako tělo bez duše“, napíše Don Bosko v jedněch svých poznámkách, které lze datovat kolem roku 1860 a tyto poznámky používal pro první duchovní cvičení rodící se Salesiánské kongregace. Tato nutnost vnitřní pozornosti v jasné hlasité a zbožné modlitbě vyplyne také z textů stanov Společnosti svatého Františka Saleského. Je velice zajímavé, že tento důraz na pozornou a usebranou modlitbu breviáře se neobjevuje ve stanovách jiných řeholí (Oblati Panny Marie, kongregace bratrů Cavannis, konstituce Jezuitů...), které používal Don Bosko pro napsání vlastních pravidel. Co se týče meditace, která byla zavedena do pravidel seminářů již na konci 16. století arcibiskupem milánským Karlem Boromejským, *má být čtena zřetelným hlasem a s patřičnými přestávkami*, podle zvyku doby.

Kromě poukazu na nutnost *doprovázet pozorností mysli a zbožností srdce* ústní modlitbu, je možné si v těchto textech všimnout také důležitosti dané *vnitřnímu usebrání*. Seminarista se tak učil v sobě vytvářet platný model kněze v modlitbě, v studiu a mlčení, mlčení, které ve skutečnosti zabíraly větší část dne.

Don Bosko v sobě uchovával dobrou vzpomínku na toto ovzduší modlitby: „Zbožná cvičení se konala velice dobře. Každé ráno mše, rozjímání, třetina růžence a v jídelně kvalitní četba“ (MO 92). Ale také si vzpomíná na své přání, se kterým nepočítal denní řád, účastnit se co nečastěji eucharistické oběti: „K svatému přijímání se mohlo přistupovat pouze o nedělích a svátcích. Pokud by někdo chtěl jít k přijímání i během týdne, tak byl nucen provinit se proti poslušnosti. Když ostatní šli na snídání, bylo třeba pokradmu vklouznout do kostela svatého Filipa Neriho a po svatém přijímání se k nim připojit cestou do školy nebo ve studovně. Pravidla to zakazovala, představení o tom však velice dobře věděli. Nic neřikali a mlčky to schvalovali. Díky tomuto podivnému systému jsem mohl k svatému přijímání přistoupit mnohokrát. Mohu říct, že to bylo nejučinnějším pokrmem mého povolání“ (MO 92-93).

Jiným trvalým příspěvkem ke spiritualitě mladého seminaristy Boska může být považována úcta k Panně Marii Neposkvrněné, svatému Františku Saleskému a ke svatému Aloisovi. „Nasál“ ji v semináři v Chieri a od začátku ji bude předávat jedinému duchovnímu hnutí, formujícím mládež salesiány a spolupracovníky laiky, které má u něho svůj začátek.

„Objev“ Následování Krista

Mezi literaturou, která doprovází duchovní formaci Dona Boska se zvláště připomíná kniha *Následování Krista*. Objev této zlaté knihy je zvláště významný v jeho zkušenosti studenta a věřícího člověka. V období, které tomu

předcházelo, v něm opravdu rostl vztah ke studiu latinských klasiků. Jeník by skončil tak, že by už nezakusil chuť pro asketické a duchovní spisy a dokonce ani pro díla církevních otců. Když se ve své paměti vrací k době tohoto objevu, je Don Bosko už šedesátiletý. Tuto vzpomínku klade do 2. ročníku filosofie. Ale poslechněme si ještě jednou jeho vyprávění: „Začátkem druhého roku filozofie jsem jednoho dne šel navštívit Pána Ježíše, přítomného ve svatostánku. Neměl jsem s sebou modlitební knihu, tak jsem přečetl několik kapitol z knihy, kterou jsem našel na lavici. Bylo to Následování Krista. Zůstal jsem jako opařen hloubkou myšlenek a prostotou a nádherou jejich vyjádření. Pomyslel jsem si: „Autor této knihy byl velký spisovatel.“ Několikrát jsem se k této malé velké knize vrátil. Objevil jsem, že v jediném jejím řádku bylo víc moudrostí než v tlustých svazcích antických klasiků“ (MO 106).

Don Pietro Stella poznamenává: „Ano, máme dojem, že přechod od zalíbení „profánního“ k zalíbení nekompromisně náboženskému asi nastalo (vzhledem k tomu jak nám o tom sám Don Bosko referuje) během 2. ročníku filosofie. Svůj kulminující okamžik mělo na začátku roku 1837 a to četbou knihy Následování Krista. Je možné ukázat hlavní znaky. Pořád v něm muselo zakořeňovat vědomí, že je povolán Bohem ke kněžství a spolu se smyslem pro zvláštní svatost, požadovanou pro výstup k oltáři s naléhavou touhou odpoutat se od zvyků a postojů, které se mu jevily, neslučitelné s kněžským stavem“.

Asketická přísnost, kterou si Don Bosko ukládá a kterou víceméně nepřímou ukazuje svým salesiánům jako nutný předpoklad k radostnému řeholnímu životu, se tady překládá do stavu držet se daleko od „profánní literatury“. Toto se zdá být ve své podstatě úmysl Dona Boska ve vyprávění o zájmu o tuto známou knížečku s odstupem tolika let od této události.

Láska a úcta k textu této knihy je dosvědčena také na jiných místech. Následování Krista je mezi texty, které radí pro každodenní duchovní četbu ve své knize „Prozíravý mladík“. Byla to rozšířená modlitební příručka pro mladé lidi vydaná poprvé Donem Boskem v roce 1847 a která měla až do roku 1888 120 vydání. Stejně indicie můžeme najít také v textu Stanov Institutu Panny Marie Pomocnice křesťanů z roku 1885: „Ve čtvrté třetině věnované duchovní četbě budeme používat ty knihy, které nám budou doporučené představenými. Ať se doporučuje především Následování Krista, Svátá řeholnice, a praxe jak milovat Ježíše Krista od Dr. svatého Alfonze, Fillotea sv. Františka Saleského přizpůsobená mládeži, Rodriguez a životy svatých, těch svatých, kteří se věnovali výchově mládeže“.

Seminarista Alois Comollo

Na seminárním prostředí přetrvávají některé stíny, i s odstupem mnoho let, ve vzpomínkách Dona Boska. Kromě toho, že kvůli přítomnosti několika spolužáků nepřizpůsobených seminárnímu prostředí s lítostí vzpomíná také na existující odstup mezi představenými a seminaristy. Základní rozhodnutí mladého seminaristy je v tom, že bere si příklad z těch, kteří byli známí jako vzor ctnosti. Byli to: „Gugliermo Curigliano, Giovanni Giacomelli z Avigliana a Luigi Comollo. Tři přátelé, jeden poklad vedle druhého“ (MO 92).

Přátelství s Comollo určitě bylo nejdůležitější přátelství v těchto letech. Luigi Comollo se narodil 7. Dubna 1817 v Caselle. Na střední škole a v semináři v Chieri byl spolužákem Dona Boska, tedy od roku 1833 do roku 1839. Ten rok byl rokem jeho předčasného odchodu na věčnost. Don Bosko sbíral některé zprávy o životě tohoto mladého příkladného chlapce až do roku 1839, roku jeho smrti. V roce 1844, Don Bosko už je knězem, publikoval jako anonym, pro seminaristy v Chieri knížečku s názvem „Historické poznámky o životě klerika Luigi Comollo“. Zemřel v semináři v Chieri, obdivován všemi, pro mimořádné ctnosti. Jeho spolužák to napsal proto, aby vzbudil nadšení následovat tohoto mladého muže, který byl vzorem křesťanských ctností. Jedná se, jak to napíše salesián Don Alberto Caviglia, kurátor prvního vydání díla vydaných i nevydaných spisů Dona Boska, o první práci vyšlou víc ze srdce než z pera světce, který neměl ještě třicet let“. Knížečka neměla ani sto stran a první vydání bylo anonymní. Ve vydání v roce 1854 a v dalších nových vydáních, až do několik let před smrtí Dona Boska ukazuje na zvláštní společné myšlenky a styl života, který se vytvořil mezi těmito dvěma mladými lidmi a doplňuje znalost o tomto duchovním přátelství. Sam Don Bosko v MO uvádí toto: „Moji přestávku při vyučování často přerušil Luigi. Zatahal mě za rukáv, vyzval mě, ať jdu za ním a vedl mě do kostela se pomodlit. Vykonal jsem návštěvu Nejsvětější Svátosti, modlili se za umírající, růženec, modlitby k Panně Marii za duše v očistci. Tento neobyčejný chlapec byl pro mne velkým štěstím“ (MO 95).

Úsudek Dona Boska o náboženské zkušenosti jeho mladého přítele nám podávají nepřímou, některé náznaky o jeho duchovním životě, v těchto letech a zároveň na konkrétním příkladu křesťanského života předkládaného nejdříve seminaristům a potom i mladým lidem z oratoří a kolejí. Titul knihy nebude v následujících edicích Historické poznámky o životě klerika... ale prostě Historické poznámky o životě mladíka Luigi Comollo.

Tady je to jasné - jak se k tomu ještě vrátíme, když budeme citovat životopis Dominka Savia anebo v jiných životopisech, které světec napsal - že není nejdůležitější ze spirituálního a „charismatického“ hlediska, historicita

vyprávěných událostí, ale fakt, že tak jak jsou vyprávěné tak jsou nabízené mladým lidem Donem Boskem jako příklad, který mají napodobovat. Nezapomínejme tedy, že v „Pravidlech Společnosti Neposkvrněného početí, založené Dominikem Saviem mezi oratoriány na Valdoku čteme: „Ten kdo bude chtít se stát členem této Společnosti bude si muset především, očistit svědomí svátostí smíření, přistoupit k Eucharistii a pak svým moudrým chováním to dokázat během týdenního noviciátu, pozorně číst životopis Luigi Comollo a slíbit, že bude zachovávat tato Pravidla ...“. Slib, který vykonali první horliví členové tohoto sdružení, začínal slovy: „Prohlašujeme před Jejími oltářem (Panny Marie) a před naším duchovním vůdcem, že chceme napodobovat, nakolik nám t naše síly dovolí Luis COMOLLO. Pak se tedy zavazujeme...“.

Je třeba poznamenat, že kromě jiných analogií, je možné vybrat z úsudku Jana Boska některé rozdíly v duchovní zkušenosti obou mladých mužů. Don Bosko sám podtrhuje například toto:

„V jedné věci jsem se jej však napodobovat nepokoušel – v jeho umrtvování. Měl jen devatenáct let, a přitom se přísně postil po celou dobu postní, stejně jako každou sobotu ke cti Panny Marie. Často vynechával snídani, někdy obědval jen chléb s vodou“ (MO 95).

Konstatování, že Donu Boskovi se nezda vhodně ukázat tento zvláštní aspekt života spolužáka k následování mladými lidmi nás neopravňuje se domnívat, že askeze a sebezapírání by byly cizí jeho spiritualitě a jeho pedagogice ke svatosti. Téma umrtvování je často přítomné v jeho nauce. Stačilo by číst jeho poznámky, vlastní rukou psané texty a ne z „instrukcí“, které měl na prvních duchovních cvičeních salesiánů v Trofarello od roku 1866.

Duchovní přátelství

„Duchovní přátelství – píše don Aelredo Rievals, cisterciák ve XII. století, ve své knize „O duchovním přátelství“ – se rodí mezi dobrými, kvůli podobnému životu, návykům, touhám, a je v souladu s tím, co je lidské i božské, co je plné dobroty a lásky“.

Vědomí toho, že tento mimořádný „pramen“ by měl být použit k tomu, aby člověk šel hbitě dopředu na cestě k dobru, zůstane stálým výchozím bodem v duchovní pedagogii Dona Boska. Perspektiva zakladatele salesiánů je určitě velice vzdálená od toho, aby považoval přátelství za „riziko“, naopak směřuje k tomu, aby ho hodnotil jako platný nástroj k posvěcení.

„Obdivoval jsem svého spolužáka – napíše Don Bosko ve zralém věku, když vzpomíná na léta která prožil s Comollem ve škole v Chieri - „Byl neuvěřitelně dobrý. Kapituloval jsem před jeho slovy a nechal se jím vést. Luigi Comollo, Guglielmo Garigliano a já jsme často chodili ke zpovědi a svatému přijímání, spolu jsme rozjímalí a konali duchovní četbu, ministrovali při mši a navštěvovali Ježíše v Nejsvětější Svátosti. Luigi nás dokázal pozvat s takovou dobrotou a laskavostí, že jej nebylo možné odmítnout“(MO 70).

Úsudek Dona Alberto Caviglia nás vede k tomu, abychom interpretovali tyto sugestivní stránky, na kterých popisuje duchovní zkušenost a život modlitby svého přítele:

„Ten kdo čte životopis Comolla – píše Caviglia v roce 1965 – slyší živého Dona Boska, který se v něm odráží a to, co říká světec se musí číst tak ,jak se to dělá se spisy Leonarda, se zrcadlem v ruce, když otáčíme z leva do práva tak tam máme postavu toho ,kdo to psal. Spisovatel určitě neuměl popsat sebe jinak, než tak jak popsal Comollu. Je tomu opravdu tak: toto už bylo řečeno, Don Bosko vykreslil v jednom dopise ze 16. dubna 1843 (rok před publikací této knihy), profil svatého klerika Giuseppe Burzio... Tady se však podobnost blíží k identitě, chce se tomu druhému více podobat. Duše dvou přátel jsou si podobné - mimo některé zvláštnosti a privilegia mimořádného povolání a toho co našemu světcí bylo vlastní.“

Je to podobnost, která se blíží k identitě. Don Bosko se neukazuje, jak jsme to už řekli, v žádném období svého života jako lehce přístupný k hlubším důvěrnostem, aby odhalil to, co uvnitř prožívá. Proto kdokoli se chce přiblížit k jeho duchovní zkušenosti, je nutné, aby sledoval metodu, kterou poradil Caviglia a opřel se o závěry psychologických věd. Určitě spisovatel nevěděl, že popisuje sám sebe.... Jedna se v podstatě o to, abychom formulovali rozumné hypotézy a vycházeli z toho, co don Bosko říká o druhých lidech, zvláště o těch, kteří hráli významnou roli v jeho životě. Pozorujeme například tento úryvek z „Historických poznámek“, ve kterých Don Bosko se zastavuje a popisuje některé zvyky a projevy duchovního života svého přítele: „Měl svůj rozvrh modliteb, duchovní četby, návštěv Ježíše v Nesvětější svátosti a to úzkostlivě zachovával. Moje situace vyžadovala, abych po několik měsíců chodil ve stanovenou hodinu do Dómu. Bylo to právě v tu hodinu, kdy Comollo chodil rozmlouvat se svým Ježíšem. Líbí se mi proto popsat jeho postoj. U oltáře začal zpívat nějakou píseň, pokud mohl, klečel se sepjatýma i kříženýma rukama, někdy i s rozpaženýma, s hlavou mírně skloněnou, sklopenýma očima,

bez hnutí. Nereagoval na jakýkoliv hlas a hluk. Nežřídka se stalo, že když jsem vyřídil všechno, co jsem měl, tak jsem ho chtěl pozvat, abychom šli spolu domu. I když jsem mu dával znamení hlavou, chodil jsem kolem něho, zakašlal jsem, aby se obrátil, on se však nepohl, dokud jsem se k němu nepřiblížil a nedotkl se ho. Tehdy se jakoby probral ze spánku, otřásl se a s těžkým srdcem souhlasil s mým pozváním“ (Historické poznámky).

Je nám dovoleno přestavit si, že tajemné „okolnosti“ na kterých stává Jan Bosko a které ho nutily chodit do Dómu nebyly odlišné od těch, které vedly na tom místo jeho přítele. Jeho schopnost uznat některé projevy kontemplativní zkušenosti Comolla, ukazuje v tomto mladém knězi (Don Bosko byl vysvěcen asi dva roky před sepsáním knihy Historické poznámky) na náklonnost, kterou je možné potkávat i v jeho mnoha dalších následujících spisech. Postavy, které Don Bosko nabízí pro sebe a pro své nejbližší, ukazují na náklonnost vybrat a nabídnout ideál života, kde prodloužená a „afektivní“ modlitba představuje zároveň ukazatel a cíl jeho hlubokého vnitřního života.

Přítel Jan František Giacomelli.

Přátelství s Comollem bylo v těchto letech pro něho velice důležité. Méně známe, ale v určitém smyslu významnější. V každém případě trvanlivější je přátelství Dona Boska s jiným ze svých spolužáků ze semináře. „Někteří (z mých spolužáků), kteří byli velice známí jako vzor ctností – píše don Bosko, když vzpomíná na léta prožitá v semináři v Chieri - byli to Garigliano Guglielmo, Giacomelli Giovanni z Avigliana a pak Luigi Comollo. Tito tři spolužáci byli pro mne pokladem.“ Giovanni Francesco Giacomelli se narodil v Avigliana v roce 1820 a vstoupil do semináře v Chieri v roce 1836. Bude spolužákem Dona Boska a bude také s ním v církevním diecézním konviktu v Turíně, v následujících letech po kněžském svěcení. V roce 1849, tři roky po tom, co vznikla oratoř v domě Pinardiho, don Giacomelli šel bydlet k Donu Boskovi a mamince Marketě. Zůstal tam téměř 2 roky, pomáhal zvláště se zpovídáním. Potom byl několik let zástupcem faráře mimo Turín. Do Turína se vrátil v roce 1854 jako ředitel malé nemocnice svaté Filomény, která byla součástí díla markýzy Barollo. Ta byla po mnoho let dobrodincem dona Boska. MB nám ho ukazuje jako společníka procházek a duchovních cvičení ve svatyni sv. Ignáce nad Lanzo. Například Don Lemoyne v roce 1847 píše: „Ve sv. Ignáci nad Lanzo začaly duchovní cvičení. Don Bosko z lásky k evangelijní chudobě, po mnoho let doprovázen don Giacomelím, tam chodil pěšky a ušel víc než 30 km ráno sám...“ (MB III 245).

Když Don Giacomelli odešel z církevního konviktu, řádným zpovědníkem dona Boska byl don Cafasso. , byl od roku 1848 rektorem Konviktu a rektorem kostela svatého Ignáce nad Lanzo. Po jeho smrti v roce 1860, si Don Bosko vybral jako svého zpovědníka nástupce dona Cafasso, teologa Felice Golzio. Po smrti obou, až do konce svého života, bude vlastně přítel Giacomelli třetím a posledním zpovědníkem zakladatele salesiánů. Oba se zpovídávali navzájem každý týden. Po dlouhou dobu jeho vzácný přítel bude svědčit v dubnu 1892 ve věku 72 let, během diecézního informačního procesu o kanonizaci dona Boska: „38 let jsem ředitelem malé nemocnice svaté Filomény, která patří do díla markýzy Barollo. Mohu říct, že jsem byl vždycky důvěrným kontaktem s Donem Boskem. Zpovídával jsem se u něho. Od roku 1872 až do jeho smrti jsem byl jeho zpovědníkem“. Když jsem ho poznal v semináři v Chieri, obdivoval jsem jeho velikou píli a lásku ke studiu a ke zbožnosti. Nikdy jsem ho neviděl, že by se zúčastňoval nějakých her, i když byly dovolené představenými. Během rekreace četl, studoval nebo mluvil, procházel se se spolužáky a vždycky vyprávěl něco povzbuzujícího, nebo šel do kostela na návštěvu Nejsvětější Svátosti. Když Giacomelli v roce 1885 těžce onemocněl, tak byl ujištěn Donem Boskem, že mu bylo předpovězeno, že to bude naopak on, kdo mu poslouží v posledních okamžicích jeho života. Předpověď, která se naplnila, jak to vypráví kronika o posledních dnech Dona Boska (MB XVIII, 491). Během asi patnácti let, tyto dva přátelé se navzájem zpovídali a více než 50 let se dívali spolu „stejným směrem“. Je to mimořádný příklad duchovního přátelství, o kterém se pravděpodobně neřeklo nikdy dost.

Účelem těchto našich poznámek bylo oprášíit nějakou zapomenutou stránku, ne kvůli tomu, abychom vyprávěli o nových věcech, ale že budeme vycházet z hlubokého přesvědčení, že minulost má za úkol orientovat přítomnost, že zvláště „charisma zakladatele“ vyžaduje, aby bylo „uznáno“ také v jeho osobní historii. Přátelství Dona Boska a Francesco Giacomelli stává se tak „hermeneutickým místem“ pro pochopení například toho, co tvrdí současné salesiánské stanovky v článku 51 o komunitním životě: „v ovzduší bratrského přátelství si sdělujeme radosti i bolesti a zodpovědně si sdílíme zkušenosti a apoštolátní plány“.

Výchova ke svatosti se u dona Boska nachází „v duchovním přátelství“ jeden nejneobyčejnějších zdrojů. Toto konstatování může také dnes orientovat plán „osobního a pastoračního života“ synů Dona Boska.

Svěcení

Během školního roku 1839 – 1840, který následoval po smrti Comollo, Don Bosko přijal tonzuru a čtyři menší svěcení, během léta se připravoval na předčasně svěcení na podjáhena v posledním ročníku teologie. Byl to velice důležitý krok. Don Bosko to bral velice vážně: „přál jsem si ukončit svá studia – říkal to sám ve svých MO – ale bál jsem se myšlenky, abych se zavázal na celý život“ (MO 109). Ještě je tady Don Cafasso, aby ho povzbudil jít

dopředu a důvěřovat jeho slovům“. Po duchovních cvičeních, trvaly deset dnů, vykoná podle svého vyprávění generální zpověď a přijme podjáhenské svěcení 19. září 1840. „Od toho okamžiku – tvrdí don Bosko, vzpomíná na slova, které mu několik let předtím řekl kněz Giovanni Borel na závěr duchovních cvičení – maximálně jsem se snažil uvést do praxe radu dona Borela: ustráním a častým svatým přijímáním uchovat si a zdokonalit povolání (MO 110).

Není lehké určit semantickou platnost termínu ústraní, když slyšíme dona Boska. Asi 1 rok před tím na začátku sepisování MO napsal jedné paní „Velice přemýšlíte o volbě životního stavu a děláte dobře ... modlitba, časté svaté přijímání, ústraní jsou jeho základem“ (24. 3. 1872). Výraz se objevuje také v předsevzetích, které si udělal, když byl oblečen do kleriky: „budu milovat a utkat se do ústraní“ (MO 89). Termín nás odkazuje na četná odříkání, které Don Bosko dělal, co se týče „světských her a zábav“, ale zdá se nám, že tady mluví o výchozím bodu pro svůj život, samota plodná, která je pěstovaná ve skrytu vlastní světnice a která podporuje usebrání a modlitbu. O tomto předsevzetí mluvil duchovní vůdce dona Boska, když kázal kněžím: „Božský Vykupitel, hlava a učitel všech kněží pokaždé, když mohl, těšil se na okamžik, kdy bude moct nadechnout se po neustálých námáhách, jak to čteme v evangeliu, odebrat se do samoty a modlit se. Ústraní a modlitba to jsou dvě křídla, která mají pozvednout kněze vzhůru a učinit ho jako by Boha na zemi. Ústraní a modlitba jsou dvě neoddělitelné kvality: jedna pochází z druhé.

Mluví o ústraní zbožném a ctnostném, ne o přirozeném a vzpurném. Člověk milující ústraní je přirozeně milovníkem modlitby. Člověk, který se modlí, nutně se vzdálí od hluku tohoto světa a hledá klid a samotu. Ústraní a modlitba jsou dvě ctnosti, které sebou nesou a předpokládají to, co se vyžaduje formací důstojného a svatého kněze. Kdo žije v ústraní a modlí se, tak je mu nemožné mít srdce neodpoutané od tohoto světa a nebyť znovu naplněn duchem Páně (rukopis). Když v březnu 1841 byl Jan Bosko vysvěcen na jáhna, začal 26. května tohoto roku duchovní cvičení jako přípravu na kněžské svěcení. To proběhlo 5. června, toho samého roku, v kostele Neposkvrněného početí Panny Marie v Turíně.

Linie osobního životního plánu kněze Jana Boska

Předsevzetí, které si při této příležitosti udělal, se v MO nenacházejí, třebaže v rukopisném sešitu, kterého obsah je salesiánům známý pod názvem Duchovní testament Dona Boska, ale skutečný název, také on je v rukopise, je v MB od roku 1841 do roku 1844, 1845, 1846 pod názvem Kněz Jan Bosko svým synům salesiánům. Jedná se o jediný velice důležitý autobiografický spis Dona Boska, který začíná v roce 1844 a končí 24. prosince 1877, měsíc před závěrečnou pozemskou zkušeností Dona Boska, den, ve kterém zápisník byl předán do rukou tehdejšího sekretáře dona Carlo Viglietti.

Na začátku tohoto sešitu, která převážně obsahuje sérii nařízení, rad a doporučení pro období, které bude následovat po jeho smrti. Don Bosko se vrací do období svého kněžského svěcení a k předsevzetím, které při té příležitosti udělal. Jeho spis začíná těmito slovy: „Začal jsem duchovní cvičení v domě Misií 26. května na svátek svatého Filipa Neri v roce 1841. Kněžské svěcení bude vykonáno naším arcibiskupem mons. Luigi Frasoni, naším arcibiskupem, v sídle biskupského paláce 5. června. První mši budu sloužit v kostele sv. Františka z Assisi za asistence mého vznešeného dobrodince duchovního vůdce dona Gusefe Cafasso z Castelnovo d’Asti a to 6. června v neděli o svátku Nejsvětější Trojice. Závěr duchovních cvičení vykonaných jako příprava na první mši byl takový: kněz nejde do nebe sám, nejde sám ani do pekla, když dobře žije, půjde do nebe s dušemi, které zachránil svým dobrým příkladem. Když žije špatně, když dává pohoršení, půjde do zatracení s dušemi kter0 pohoršil.

Předsevzetí:

1. Nebudu dělat procházky, jediné v případě nutnosti: návštěvy nemocných atd.
2. Co nejpřísněji budu využívat čas.
3. Trpět, se pokořovat ve všem a vždycky, když se bude jednat o spásu duší.
4. Láska a mírnost svatého Františka Saleského ať mě provázejí ve všem.
5. Budu vždycky spokojený v jídle, které mi bude nabídnuto, odmítnu jenom tehdy, kdyby to škodilo mému zdraví.
6. Víno budu pít jenom ředěné vodou a jako lék: je třeba říct, že jenom tehdy a tolik kolik to bude vyžadovat zdraví.
7. Práce je mocná zbraň proti nepříteli duše, proto nebudu spát více než 5. Hodin. Během dne, zvláště po obědě nebudu odpočívat. Výjimky udělám v případě nemoci.
8. Každý den budu věnovat nějaký čas meditací, duchovní četbě. Během dne krátce navštívím Pána Ježíše anebo se alespoň krátce pomodlím k Nejsvětější Svátosti. Budu dělat alespoň čtvrt hodiny jako přípravu a alespoň čtvrt hodiny poděkování po mši.
9. Nebudu nikdy mluvit se ženami mimo případy poslechu ve svátosti smíření anebo nějaké duchovní nutnosti.

Tyto paměti byly napsané v roce 1841“.

Ještě jednou se vrátí k předsevzetí dělat každý den meditací, duchovní četbu, považovanou ve spisech Dona Boska za něco, co je dobře odlišené od osobní duchovní četby. K tomu se přidává také rozhodnutí věnovat přiměřený čas k přípravě na mši a poděkování po mši. Také o tomto záměru si za nějaký čas zapíše do svého deníku: „když přijdu do sakristie, tak mnoho lidí chce se mnou mluvit anebo vyzpovídat, tak proto dříve než vyjdu ze světnice postarám se o to, abych dobře vykonal krátkou přípravu na mši“. Tato starost doprovázela Dona Boska po celý jeho život, když je pravdou to, co nám přináší jeho „Duchovní závět“ na jedné z jejich posledních stránek je prosba o odpuštění od Dona Boska: „Musím se omluvit, že leckdy jsem vykonal přípravu na mši krátkou anebo příliš krátké poděkování po mši. Byl jsem k tomu donucen davem lidí, kteří mě obklopili v sakristii a tak mi brali možnost, modlit se po mši“. V MO Don Bosko ještě píše: „Na kněze jsem byl vysvěcen 5. června 1841, před svátkem Nejsvětější Trojice. První mši svatou jsem za asistence Dona Cafassa sloužil v kostele svatého Františka z Assisi. Sice se na mne velice těšili v mé vesnici, kde po dlouhá léta nebyla primiční mše svatá, ale já jsem ji raději chtěl sloužit v tichu v Turíně. Ten den mohu nazvat nejkrásnějším v mém životě. V místě, kde se při mši vzpomínají milované osoby, vyjmenoval jsem Bohu své profesory a všechny ty, kdo mi prokázali nějaké dobrodiní. Byl to zejména Don Calosso, kterého jsem vždy považoval za velkého a významného dobrodince“ (MO 110). Don Bosko už jako dospělý nám odhaluje skrze MO svoji minulost, své vědomí o důležitosti obklopit vzácné Boží dary mlčením a usebráním.

Kapitola 4

V církevním Konviktu

Léto následující po kněžském svěcení je pro něho ještě jednou dobou rozvažování. Mladému knězi se nabízí různá „zaměstnání“ anebo pastorační aktivity. Sám o tom vypráví takto: „Předtím, než jsem se definitivně rozhodl, chtěl jsem si udělat ještě výlet do Turína, abych poprosil o radu Dona Cafasso, který se stal už před mnoha léty mým vůdcem ve věcech duchovních i časných. Tento svatý kněz všechno vyslechl, nabídky dobrého platu, o naléhání příbuzných a přátel, o moji dobré vůli pracovat. Bez toho, že by okamžik rozvažoval tak mi adresoval tato slova: „Nepřijímejte nic. Přijďte sem, do Církevního konviktu. Potřebujete doplnit svou formaci studiem morálky (*věda, která učí křesťanský život*) a kazatelství. Rád jsem jeho modrou radu přijal a 3. listopadu 1841 přišel jsem do Konviktu“ (MO, 116).

Několik měsíců po svém kněžském svěcení vstupuje Don Bosko do církevního Konviktu v Turíně. Zůstane tam tři roky. Podle našeho mínění, jsou to nejdůležitější a nejplodnější léta jeho formace, léta s největšími důsledky pro jeho osobní i apoštolský život. Proto v této dlouhé kapitole naše poznámky o událostech a lidech proto budou hutnější a trochu delší. To nám umožní lépe a hlouběji pochopit duchovní dějiny zakladatele salesiánů. Konvikt vznikl v roce 1817, z inspirace Pio Brunone Lanteri a z iniciativy kněze Luigi Guala v prostorech bývalého kláštera spojeného s kostelem svatého Františka z Assisi. Schvalovací dekret Mons. Chjaverotti nese však datum 23.2.1821. Zásluha nápadů a realizace turínského Konviktu: byla prisuzovaná různě knězi Guala anebo Lanteri.

Obezřetnost zabránila pravděpodobně Lanterimu, který byl po nějakou dobu pod kontrolou francouzské policie, kvůli roli, kterou hrál Napoleonem a papežem Piem VII., aby se exponoval (jako první osoba) v zakládání díla, pravděpodobně byl jeho vynálezcem a inspirátorem. Don Guala byl o 15 let mladší než Lanteri, byl spíše jeho žákem, ale po založení Konviktu se stane zárukou a realizátorem lanteriánské intuice. Tím, že se stal rektorem u kostela svatého Františka z Assisi v Turíně v roce 1808 ve věku 33 let, Luigi Maria Fortunato Guala, začal přijímat některé žáky do malého ubytovacího prostoru, který měl k dispozici. Bylo to 10 mladých kněží, měli integrovat svoji formaci, kterou v semináři dostali. Měli mít každý den konference z „praktické“ morální teologie. Cílem Konviktu bylo shromažďovat mladé kněze, hned po vysvěcení, připravit je na jejich budoucí kněžskou službu, zvláště co se týče kázání a zpovídání.

Situace mladého piemontského kléru v těch letech, je dobře popsána v „Pravidlech církevního Konviktu“ sestavil je sám Guala. „Mnozí z nich – toto je názor Gualy na podmínky mladých turínských kněží – na konci teologie jsou zbaveni prostředků k obživě, kromě za toho, co dostanou za veřejné přednášky, neví jak si obstarat živobytí a tak mají starosti, které jsou cizí kněžské službě. Jiní tím, že odešli z rodiště, kde jim chyběla běžná a vhodná kultura a soutěživost, jsou nuceni ubytovat se v drahých penzionech, kde nemají klid ke studiu, jsou tak v nebezpečí, že nakonec ztratí kněžského ducha.

Jiní z toho, co je potkává během dlouhé doby, kdy musí studovat zmalomyslní, opravdu je to ubíjí. Z toho také nutně vyplývá:

1. Veliký nedostatek zpovědníků, kteří by byli schopni posloužit nejrozličnějším lidem a tady mají původ veliké těžkosti u věřících v přistupování ke svátostem.

2. Ztráta kněžského ducha, kvůli tomu mnohé, z těchto s tak velikou námahou a nákladně pěstovaných rostlin, kteří během teologického studia dávali naději na úspěch, stávají se neplodnými, proto, že nejsou dostatečně obděláváni. Co to je, co způsobuje takové škody, je třeba po tom pátrat v době, kdy je třeba hodně dobrých dělníků, nelze to dostatečně si vysvětlit.

Myslíme na to, abychom vyléčili, alespoň částečně, toto velké zlo a to zřízením Konviktu v prostorách kláštera u svatého Františka z Assisi, kde by mohli být přijímáni kněží, aby tam mohli studovat a stali se schopní vykonávat posvátnou službu“.

Otevření Konviktu bylo událostí s velikými důsledky pro piemontskou církev: s Konviktem se opravdu zrodila nová „škola spirituality“ z které vycházeli kněží s jasnou identitou, která je odlišovala od těch, kteří byli formováni na Teologické fakultě královské university. Stavěla na mírném rigorismu v morálce a na galikanismu v ecclesiologii (ten přisuzoval více nebo méně rozšířenou autonomii, francouzské církvi vůči papežské autoritě), probabilismu, který hájil rozumnou svobodu svědomí na poli morálky a bránil bez výhrad papežskou autoritu.

Tento projekt kněžského života byl v jedné řadě s projektem „Křesťanského přátelství“ Nicolause von Dissebach. Lanteri byl jeho žákem a přítelem. Nicolaus Joséph Albert von Dissebach se narodil v roce 1732. Potom, co ovdověl, vstoupil v roce 1759 k Jezuitům v Turíně. Tam svou myšlenku a své dílo rozšířil i po zrušení Jezuitů v roce 1773. Byl přítelem českého redemptoristy Klementa Maria Hofbauera. Poznal svatého Alfonse Maria d' Liguori a byl jeho nadšeným stoupencem. Dissebach si předsevzal, že odpoví na propagandu protivníků rozšiřováním díla svatého Alfonse a „skrytým“ spojením lidí dobré vůle. K tomuto založil v Turíně v letech 1778 a 1780 určitý druh „tajné společnosti“ kleriků a laiků s názvem „Křesťanské přátelství“. Její členové byli spojeni slibů a jejich cílem byla křesťanská dokonalost. Kromě toho podporovali dobrý tisk, bojovali proti jansenismu a byli přesvědčenými stoupenci papeže.

Pio Brunone Lanteri

Pio Brunone Lanteri se narodil v Cuneo 12. května roku 1759. Usadil se v Turíně, kde navštěvoval teologickou fakultu královské univerzity, jeho duchovním vůdcem byl Nicolaus von Diessbach. V roce 1782 byl vysvěcen na kněze, dal také podnět k založení sdružení „Křesťanské přátelství“. Lanteri vytušil význam a povahu střetu kultur, která už probíhal. Pochopil, že francouzská revoluce je důsledek dlouhého působení kultury, který zasahuje celé sedmácté století a způsobilo uliministické hnutí. To na jedné straně změnilo tendence a myšlenky soudržnosti jedné části obyvatelstva. Revoluce nalezla ve Francii církev zraněnou oslabenou rozděleními a pochybnostmi, rozšířením jansenistické hereze, s morálním a svátostným rigorismem. Ten je pak doprovázen galikanismem nebo giurisdicionalismem (hnutí rozšířené v katolických zemích podle kterého stát má rozšířit svůj právní vliv i na věci, které předtím patřily do právní kompetence církve). Úmyslem Brunona bylo zapojit do činnosti také laiky „kulturně získat“ společnost. Jako přednostní nástroj apoštolátu používá rozšiřování knih ve všech prostředích. Chce získat společnost četbou, studiem a zkoumáním jednotlivých děl a jejich rozšiřováním v různých sociálních skupinách. Měla to být opozice proti šíření jansenistických myšlének a postojů v katolické církvi. Svoji nejlepší zbraň nacházel Brunone v díle svatého Alfonse Maria de Liguori, byla to činnost, do které investoval nejvíce energie a peněz. Byl zaangažován také do tragické záležitosti ve vztazích mezi Napoleonem a Piem VII. Velice zdůrazňoval autoritu a primát papeže. Kvůli tomu byl hlídán francouzskou policií. znovu rozvinul svůj apoštolát po roce 1814, reorganizoval sdružení „Křesťanské přátelství“. Rozdělil ho do dvou odlišných skupin „Křesťanské přátelství“, rezervované laikům a „Kněžské přátelství“.

V tomto společenském a náboženském kontextu bude zrát i myšlenka založit Obláty Panny Marie. V roce 1816 Lanteri, pozorný na znamení doby, a v souladu s programem sdružení „Kněžské přátelství“, zakládá v Carignano kongregaci. Jejím cílem je rozšiřovat dobrý tisk, bojovat proti chybám tehdejší doby, bojovat především proti těm, co bojují proti papeži a Svaté Stolicí, formovat dobré kněze a účinné kazatele. Přednostním apoštolským nástrojem je kázání duchovních cvičení podle metody sv. Ignáce, skutečného charismatického jádra rodící se Kongregace. Ještě víc než Jezuité, ty viděl Lanteri zaměstnané a že opustili výchovu, Obláti se zasvěcovali kázání duchovních cvičení podle metody svatého Ignáce pro kněze a laiky jakékoliv kategorie nebo sociální vrstvy. Obláti dávali duchovní cvičení prakticky po celý rok. Kongregace Oblátů byla rozpuštěná za 4 roky kvůli nepochopení arcibiskupa Monc. Chiaverotti. Obnovena byla v roce 1826 a to papežským schválením. Lanteri měl úzké vztahy s mnoha bývalými Jezuitů v období zrušení Jezuitů. Potom po rozpuštění oblátů, v roce 1824, požádal, aby se mohl stát Jezuitou. Kněz Guala mu poradil, aby k Jezuitům nevstupoval. Lanteri zemřel v Pinerolo v Piemontu, v roce 1830.

Don Bosko a Obláti Panny Marie

Vše může být zajímavé podtrhnout. Ve stanovách rodící se kongregace Lanteri předvídá připojení tak zvaných „externích“. Toto pojetí a terminologie bude převzata Donem Boskem. Použije ji v redakci Stanov Společnosti sv.

Františka Saleského. Její původ je však ve stanovách Oblátů, v každém případě lateriánská myšlenka zapojení laiků do šíření dobrého tisku a křesťanských hodnot se určitě stane vzdáleným dědictvím výchovného projektu Církevního Konviktu. Texty stanov, které Don Bosko církevní autoritě od roku 1860 až do roku 1873 představil, obsahují kapitolu věnovanou externím členům. Ta prozrazuje lateriánskou inspiraci zvláště ve vztahu k poslání, které je jim svěřeno, šířit dobrý tisk a apoštolát duchovních cvičení. „Jakýkoliv člověk - i když žije ve světě, – tvrdí například text z roku 1864 – doma v rodině, může patřit do naší Společnosti. Takový člověk nedělá nějaké sliby, ale bude se starat o to, aby uvedl do praxe tu část pravidel, která je v souladu s jeho věkem, stavem a životními podmínkami. Jde o to, aby katechizoval u chudé mládeže, staral se o rozšiřování dobrých knih. Dále se bude starat o to, aby v jeho činnosti měli místo tridua, noveny a podobná díla lásky, zvláště zaměřená na duchovní dobro mládeže a lidových vrstev“. Kvůli rozhodné opozici rádčů, Don Bosko, který znovu uvedl kritizovanou kapitolu, i přes zaslané připomínky, musel se vzdát a tento text definitivně vyloučit ze zmíněných článků Pravidel v roce 1874. Příští rok uvede do života Sdružení přidružené ke Kongregaci svatého Františka Saleského, které se od roku 1876 bude definitivně nazývat Salesiáni Spolupracovníci.

Tato poslední úvaha a zvláště to, co se vztahuje k základním textům Oblátů a Společnosti svatého Františka Saleského, opravňuje rozhodnutí, v těchto našich poznámkách, věnovat různé stránky postavě Pio Brunone Lanteri. Málo se o něm mluví v životopisech turínského světce. Vliv zakladatele Oblátů, i když nepřímý, na formaci Dona Boska, žáka Konviktu, vychází najevo, jak už jsme to viděli z různých prvků. Spiritualita „Sdružení Křesťanských Přátel“ a zapojení laiků, přednostní výchozí bod u Alfonze Maria de Liguori, v morálce, důležitost dávána apoštolátu duchovních cvičení, šíření dobrého tisku, lásce a obraně římského papežství: všechny tyto prvky, řekli bychom, tvoří nosnou strukturu výchovného plánu Církevního Konviktu. Tyto prvky zanechávají trvalé znamení v duchovním životě a apoštolské orientaci zakladatele salesiánů. MB nám vypráví, že na konci tříletého pobytu v Konviktu měl Don Bosko kontakty s Oblátý Panny Marie a živil v sobě po určitou dobu touhu vstoupit do této kongregace (MB II 203 – 207). Ta měla jako apoštolát, jak už jsme řekli, kázat duchovní cvičení podle svatého Ignáce.

Toto je potvrzeno na jedné vlastnoručně psané stránce v díle „Předchozí kronika“, kterou napsal Don Barberis, první magistr noviců Salesiánské Kongregace. Tam se píše: „Máme i některé zvláštnosti života Dona Boska, které on sám vyprávěl... „Když jsem skončil třetí rok studia morálky tak jsem byl rozhodnutý, že půjdu k Oblátům Panny Marie. Všechno jsem si připravil, jenom jsem šel ke svatému Ignáci udělat si duchovní cvičení. Když jsem je skončil, promluvil jsem si Donem Cafasso. Ten mi rázně odpověděl ne. Tato odpověď byla pro mne hroznou ránou, ale ani jsem se nechtěl ptát na důvody. Vrátil jsem se do Konviktu a pokračoval ve studiu, kázání a zpovídání“ (ACS, A 003.01.01).

Don Bosko na konci formačního období v Konviktu, má téměř 29 let. Jeho rozhodnutí je určitě vědomé a pravděpodobně ovlivněné také povzbudivým příkladem spolužáka ze semináře, klerika Giuseppe Borzio, který vstoupil mezi Obláty a zemřel v pověsti svatosti u svatyně Consolata (Utěšitelka) v roce 1842. O něm Don Bosko napíše svědectví 16. dubna 1843. Bude ho adresovat jednomu Oblátovi, otci Felice Gordano, který ho využije, prakticky celé publikuje, v roce 1846 pod názvem „Poučné poznámky“. Je to o dokonalých předsevzetích pro mladé lidi majících stejnou touhu jako povzbudivý život Giuseppe Borzio. V každém případě si však Don Bosko uchoval velikou úctu a vážnost k poslání Oblátů a k jejich charismatu. Není náhodou to, že kázání duchovních cvičení, jak jsme to už řekli, zůstane navždy ve stanovách naspaných Donem Boskem, jedním z hlavních cílů Společnosti svatého Františka Saleského.

Formační plán církevního Konviktu

Větší zastavení u formačního plánu Konviktu nám dovolí, abychom uznali rozhodující přínos, který tyto tři roky pobytu v Konviktu, daly osobnímu a apoštolskému životu zakladatele salesiánů. Tak ospravedlníme rozsáhlý počet stránek věnovaných v těchto našich Poznámkách, těmto třem létům života našeho Jana Boska. Jeden z našich hlavních pramenů budou první Pravidla, která sestavil vlastně Lanteri a Guala. Doba, kterou mladí kněží v Konviktu strávili byla běžně dva roky. Colombero nám podává svědectví o tom, že se mladým kněžím, kteří vynikali v zbožnosti, a ve studiu, dovolovalo zůstat tam ještě třetí rok. Jan Bosko bude jeden z těchto příkladných žáků Konviktu. Stráví v Konviktu tři školní roky, od roku 1841 do 1844. Základním cílem Konviktu je pomoc mladým kněžím v těžkém období, ihned po kněžském svěcení, učinit je „schopnými“ vykonávat službu kazatelů a zpovědníků. Odsud pochází nosní linie „výchovného projektu“. Zdá se nám, že můžeme izolovat z této směsi alespoň šest hlavních prvků:

- studium „praktické“ morálky
- cvičení se v posvátném kázání
- vykonávání apoštolátu
- askeze a život modlitby

- duchovní cvičení
- eklesiologie „ultramontanistická“.

Zkoumáme jeden po druhém, s tím, aby vystoupily některé prvky duchovních dějin zakladatele Salesiánů.

Studium „praktické“ morálky

Nejbezprostřednějším cílem přednášek o morálce byla příprava ke službě zpovědníků během doby, kdy byli v Konviktu. Mladí kněží vykonali jenom jednu zkoušku a to tu, kterou získávali zpovědní fakultu. Během dne byly normálně dvě přednášky z morálky, jedna byla ráno a druhá byla odpoledne, končila praktickou ukázkou zpovědi. Cafasso, předtím než ho zastoupil Guala v roli rektora Konviktu, tak byl korepetitorem morálky a na konci odpolední přednášky dělal penitenta při simulované zpovědi.

Oficiální text přizpůsobený, anebo řekli bychom používané pro turínské přednášky byla kniha *Commentariae theologiae moralis* od Antonína Giuseppe Alesia. Byla probabilisticky orientovaná (z latiny *probabilior=piu probabile* -**D. Probabilismus** = Z oprávněného důvodu se můžeme řídit alespoň solidně pravděpodobným názorem tzn. člověk se mohl cítit zbaven povinností i tehdy, když mluví větší pravděpodobnost pro závazek). Podle této orientace, kdokoli má pochybnosti o tom, jestli činnost je anebo není morálně dovolená, tak vždycky musí následovat mínění, které jak se zdá, má větší stupeň pravděpodobnosti, že je dovoleno. Tento postoj orientuje úsudek k určitému rigorismu. Kniha od Alesia je však v konviktu vysvětlována v Alfonsianském smyslu, to znamená umírněnějším a více k dobrotě nakloněným způsobem. Už v roce 1828 kněz Guala poslal do Říma naléhavou prosbu o to, aby svatá Stolice prohlásila za jistou a vhodnou nauku svatého Alfonze de Liguori, ten byl v roce 1816 blahorečen.

O „inovačním“ obsahu těchto prvních přednášek nás informuje Colombero, bývalý žák Konviktu, v knize *Život služebníka božího Dona Giuseppe Cafasso*: „Sotva byl zvolen rektorem kostela svatého Františka v roce 1808 kněz Guala, hned mu dal první základ a uskutečnil tak myšlenku, kterou si velice přál. Vzal sebou několik kněží, aby mu pomohli dat do pořádku kostel. Kdy těch kněží měl sedm anebo osm, část tam bydlí a část tam docházela, začal mít pro ně každý den krátkou přednášku. Četli tam texty Alasia, což byly texty, které se používaly v našich školách a konzultovaly se svatým Alfonzem, kterého Don Guala nazýval *Náš Svatý*. Vše probíhalo skrytě, mlčky, v požadované rozvážnosti. V té době klášter důraz na mínění Alasia bylo velice nebezpečné. Bylo to dílo Dona Gualy, pro nás to byl opravdu nový a neslýchaný směr. Ten by určitě vzbudil nevěřivost a překážky kdyby se dostal pod vládu veřejného mínění a k uším řiditelů arcidiecézních institucí“.

V každém případě však cílem konviktu bylo formovat, jak to napsal salesián Don Braido, pastýře duší „dobře zakotvené v nauce a laskavé v jednání“. Základní cíl, který vyplývá z teologického morálního myšlení svatého Alfonze, je nikdy neodradit penitenta, bez toho, že bychom se vzdali role soudce: „Co se týče teologického systému – dosvědčuje salesián Don Reviglio při procesu beatifikace Cafasso – vyznával se spíše probabilismus anebo probabiliorismus. Je jisté, že Don Cafasso podporoval to, co bylo k větší k Boží slávě, obrácení hříšníků, dokonalost zbožných duší. Aniž by se příliš držel svého mínění prohlašoval, že by v okamžité změnil svůj pohled, kdyby to bylo dobré pro jeho penitenty“.

O vhodnosti alfonsianského pohledu byl Don Bosko určitě přesvědčen, jak to dosvědčují MO: „Jednou z nejpalčivějších otázek v morální teologii byl problém „probabilismu a probabiliorismu – vypráví Don Bosko už téměř šedesátiletý o létech strávených v Konviktu - Teologa Gualu diskuse nezasahovaly. Stál pevně nad nimi. Do středu každého problému vkládal Pánovu lásku, a tak se mu dařilo neupadnout ani do rigorismu ani do permisivismu. Svatý Alfons se díky jeho působení stal učitelem na piemontských teologických školách s těmi nejlepšími následky“ (MO 116).

Nauka svatého Alfonse tvoří nesmazatelný příspěvek v duchovní formaci a v apoštolském „postoji“ Dona Boska, zvláště ve vysluhování svátosti smíření, ale také v samotném pojetí křesťanského života a řeholního života. Je významné to, co převzal do Stanov Společnosti svatého Františka Saleského. Byly to některé dopisy svatého Alfonse kongregaci Redemptoristů, kterou založil. Tyto dopisy, spolu s jiným okružním dopisem, který napsal svatý Vincenc z Pauly, jsou ve Stanovách v italštině z roku 1885 v dodatku. Toto vydání bylo poslední za života Dona Boska.

Cvičení se v posvátném kázání

Toto je jiný z hlavních prvků formačního plánu Konviktu. V Pravidlech Konviktu je napsáno „protože je vždy nutné nějaké cvičení a příprava na kázání u mladých kněží předtím než se kázání stane povinností jejich zaměstnání“.

Nepřekvapuje nás, že nacházíme mezi docenty jména některých slavných Jezuitů jako je Minini, který měl instrukce na prvních duchovních cvičeních, kterých se v roce 1842 zúčastnil, jako mladý kněz, i Jan Bosko. Bylo to

na závěr prvního roku jeho pobytu v Konviktu (MB II. 122). Dále to byl Grossi, Sagrini. Nezapomínejme, že „model“ kněze, kterým se inspiroval Lanteri, ve formaci mladého kléru, pocházel z postavy „vůdce“ při ignaciánských duchovních cvičeních.

Ze svědectví některých bývalých absolventů konviktu je pak možné dedukovat to, že nejde jen o teoretické lekce, ale také o „cvičení u ambonu“. To bylo charakterizované nabídkou určitého náčrtu, ten se pak přepsal a byl pak podroben úsudku docentů a leckdy taky spolužáků. „Bylo třeba stanovit téma kázání – píše Colombero – anebo části kázání, rozsahově měla být na patnáct dnů a veřejně se četla na přednáškách“.

Proto, abychom pak pochopili důležitost kterou dával službě kázání Don Cafasso, který postupně přijal zodpovědnost také za předmět "jak mluvit", obsah jeho nauky, máme k dispozici jednu instrukci, kterou on sám připravil. Byla určena pro duchovní cvičení kléru, cele věnovaná tomuto tématu. Je daleko od toho dávat přednost formě před obsahem anebo považoval posvátnou řeč za čisté umění výřečnosti. Cafasso chce, aby kázání nebylo abstraktní, ale praktické a blízké realitě těch co ho poslouchají. „Vynecháme to, co nikdy anebo velice zřídka se může stát našemu lidu - píše ve zmíněné instrukci - ale dotkneme se jak jen často můžeme toho co se týče ctností, hříchu a chyb, které se dělají doma a každý den, otázce modlitby, svátosti, míru, utrpení v rodině... O těchto bodech mluvíte přiměřeně a prakticky tak, aby každý mohl vidět v sobě obraz toho, co kazatel líčí. Umožňeme poznat kde je zlo a poučme jak ho léčit“.

Přesto, že se projevuje moralizující tón, nikdy v této instrukci Cafassa nechybí, určitý dobrácký optimismus a snaha spíše posluchače povzbudit než je zneklidnit tím, že jim předložíme ctnosti a svatost jako něco nedosažitelného. „Nevím, z čeho to pochází - píše Cafasso – ale obvykle a častěji se přikláníme k tomu, že raději mluvíme o těžkostech, které zákon Páně představuje, že spíše ukazujeme těžkosti v jeho zachování, než abychom se spíše snažili odstranit (těžkosti) které se při jeho zachování potkávají ... Proto je velice těžké zachovávat příkázání Páně, je těžké vykonat si dobrou svatost smíření, je těžké dobře vykonat svaté přijímání, dokonce je těžké být zbožný při mši svaté, je těžké modlit se, tak jak se člověk má modlit, je především těžké dojit spásy a být jeden z těch, kteří se spasí. Co vyplyne z tolika těžkosti, než to, že přeháníte, zveličujete, že je často alespoň opakujete? Dobří se zneklidní a ztratí odvahu, špatní ztratí naději a téměř na to nepomyslí“.

Také tady nacházíme, téměř jako "protisvětlo", jeden z nejcharakterističtějších prvků duchovní pedagogiky Dona Boska, který bez přerušení, vždycky hlásal mládeži a salesiánům dosažitelnou svatost, podle nauky, kterou on sám přijal v Konviktu.

V tomto kontextu se nám zdá důležité podtrhnout to, že jeden z prvků, který učinil těžším na mnoho let vztah Dona Boska s turínskou kurií, byla vlastně - podle našeho mínění - nepřekonatelná vzdálenost mezi dvěma odlišnými školami kněžského života: rigoristickou z turínského semináře a alfonsiánskou a probabilistickou z Konviktu. Zdá se nám, že tento aspekt problému byl často několika badateli podceňovaný. Tito při zkoumání důvodů tohoto sváru, příliš často je připisovaly temperamentu anebo touze vládnout. Nesmí se zapomenout, že to byl sám Monsignor Gastaldi, který chtěl sám se starat o seminář v Turíně, o kněžskou formaci salesiánských kleriků a v roce 1878 zavřel církevní Konvikt v Turíně. Don Bosko určitě cítí, že kdyby "jeho" salesiáni byli formováni nekompromisní a rigoristickou školou, nebyli by moc způsobilí vykonávat podle jeho ducha a nauky svatého Alfonze svůj apoštolát ve prospěch mládeže. Současný historik otec Giuseppe Tunitetti ve svém příspěvku s názvem "Turínští arcibiskupové a Don Bosko zakladatel" nás informuje o tom, že Don Bosko se postavil v roce 1868 pamětním dopisem adresovaným Kongregaci pro biskupy a řády, proti povinnosti uložené salesiánským klerikům chodit do semináře jako konviktoři (bydlící v církevním zařízení zřízeném arcibiskupstvím). "Mezi různými důvody uváděnými v dopise - píše Tunitetti - aby odvrátil takovou povinnost, poukazoval na nevěrohodnost (z hlediska ortodoxie) profesorů ze semináře a to v: morální teologii, posvátné hermeneutice a v církevních dějinách".

Apoštolát

Jeden z jiných formačních prvků diecézního církevního Konviktu v Turíně je tvořen možností nabízenou mladým kněžím, prožít "pod vedením" apoštolátní zkušenost, ve zvláště obtížném prostředí. Ta by jim dovolovala lépe lidsky a duchovně uzrát a zároveň orientovat ve volbě pro ně vhodného apoštolátu, z pohledu definitivního závazku".

Už v prvním pamětním spisu, lanterianského původu, je tato perspektiva dobře patrná. V návrhu cíle rodící se Kongregace Oblátů se říká: „asistovat u nemocných v nemocnici a u vězňů ve věznicí, lidových vrstev, to znamená u sluhů, pomocníků-řemeslníků (řemeslníků) atd., každý rok jich vychází 5 tisíc z nemocnic uzdravených. Tím, že se v nemocnici pečovalo o jejich duši, měli taky maximální vnější péči a navíc se jim dostalo taky možnosti svátosti smíření, aby se stali dobrými křesťany a užitečnými občany“. Že toto odpovídá salesiánské tradici je jasné. Poslední výraz nás odkazuje na Pravidla Oratoře svatého Františka Saleského: „když do této Oratoře vstoupí mladý člověk – čteme například v redakci z roku 1852 – musí se přesvědčit, že je to náboženské

místo. Tady chceme, aby se z chovanců stali dobří křesťané a čestní občané“. Tato pozornost k „vězňům a lidovým vrstvám“, charakterizuje, v kontinuitě s lateriánským plánem, apoštolské zkušenosti Konviktu. Nicolas Di Robilant, životopisec Josefa Cafasso, nám dosvědčuje toto: „Kněz Don Guala sloužil také ve věznici, tam kam třeba osobně nechodí, posílá přes chovance z Konviktu po celý týden chléb, peníze a tabák. Asistoval někdy také u odsouzených na smrt zastřelením“.

Více známá bude činnost Cafasso u mladých vězňů a u dosouzených na smrt. Don Bosko o tom vypráví: „Jako první věc mě (don Cafasso) uvedl do vězení, kde jsem se naučil poznávat jak je lidská zloba a bída veliká. Vidět zástupy mladých lidí, ve věku od 12 do 18 let, všichni zdraví, silní, velice bystří, ale zahálet, poštipané od hmyzu, jak jim chybí chléb duchovní i tělesný, to mě vyděsilo. Byla to hanba pro vlast, zneuctění rodiny, potupa pro ně samé, to bylo zosobněné neštěstí“ (MO 119).

Cíl Dona Cafasso byl dvojitý: „Kromě výchovy ke kněžskému životu – objasňuje Colombero – k jinému důležitému cíli zaměřoval svou péči ve vedení Konviktu náš moudrý učitel a tím bylo studium těch, kteří tam studovali, jejich povahy, jejich nadání, jejich náklonnosti s tím, aby jim mohl poskytnout vhodné místo po dvouletém studiu“. Také tady objevíme, že zvláštní rozhodnutí, které don Bosko musel udělat na konci pobytu v konviktu, bylo ovlivněno formátory v Konviktu. Jiná iniciativa započatá a podporovaná v konviktu je katechetická aktivita a „animace“ u dětí a dospívajících. Di Robilant, sesbíral mnohá svědectví, tvrdí s absolutní jistotou, že (katechismus) začal ještě před rokem 1841 a tedy před 8. prosincem, který synové Dona Boska vždycky považovali za ideální začátek díla Oratoře.

Askeze a život modlitby

Na poli asketiky v Konviktu se nabízel život strohý a v „ustraní“. „Bude se zachovávat mlčení po celý den - tvrdí Pravidla – kromě rekreace, kdy se však nebude mluvit příliš hlasitě, nebude se dělat hluk na chodbách, na schodech při odchodu anebo příchodu do světnice a hlavně během studia, kdy mlčení se bude zachovávat velice přísně“. Odpoutání se od „světa“ útěk z míst kde je velká frekvence lidí, zákaz chození do divadla anebo do veřejných lokálů: tyto prvky se považovaly za neodmyslitelné proto, aby kněz neztratil „církevního ducha“. Objasňující jsou pak meditace a instrukce Dona Cafasso kléru na téma samota. Flavio Accornero, autor knihy Duchovní nauka svatého Josefa Cafasso píše: „Samota – vedle té, kterou prožíváme při ustraní – je termín, který je často opakován, téměř do nekonečna, naším autorem. Láska k samotě je praxe, která je doporučovaná jako to, co je nedomyšlitelné jak pro klérus, tak i pro Boží lid. Samota není doporučována už jako útěk a nepřítomnost světa, ale jako cvičení se v Boží přítomnosti a cvičení se stát před svým vlastním svědomím“.

Cafasso považuje prožívání samoty za neodmyslitelný „zdroj“ pro život kněze. „Spojení s Bohem – tvrdí v jedné instrukci, která je v rukopise – čistota svědomí, příkladnost života jsou knězi vlastní. Je zbytečné očekávat je jinde, hledat je mimo ustraní a samotu.

Žádná materiální starost a ani apoštolská práce nemohou být dostatečným motivem proto, abychom se dispencovali od tohoto hledání osobního času pro studium a modlitbu: „Moji bratři – čtete v jedné z jeho meditací pro klérus – nikdy nezapomínejte, že náš život spočívá spíše v duchu než v dílech. Díla mají hodnotu podle ducha. Odejmete a umenšete u kněze vnitřního ducha a to co je vlastní jeho stavu, tím odejmete, a proporcionálně umenšíte hodnotu jeho díla: Když chceme, aby v nás kraloval vnitřní duch, a aby v nás neochabl, spíše aby v nás rostl a zapaloval se, je nutná a neodmyslitelná nepřetržitá a stálá bdělost nad sebou samým. Je nutné místo, čas na ústraní a na studium, na zkoumání toho, jak jsme prožili den. Jinak to bude tak jak se to stává. A co potom přijde? Studuje se, káže se, zpovídá se, podniká se tisíce věcí kvůli tomu, kvůli onomu, nikdy však ani na okamžik od rána do večera se nezastaví. I když se dělá všechno s dobrým cílem, ale jak je to vypadá v mém nitru. Jaký užitek z toho člověk má? Jak je na tom mé srdce?“.

Prvním hlavním místem, které nám Don Cafasso ukazuje pro toto každodenní ústraní je naše světnice. „Jenom ve světnici nalezneme ten pokoj – tvrdí – ten klid, to zklidnění, tak nutné pro formaci dobrého kněze“. Je to ta cela, kterou se musí kněz naučit milovat: „Láska k vlastní světničce, kde vzduch je čistější pro duši, nebe je více otevřené, Pán je blízko a důvěrný“. V této škole rostl zakladatel salesiánů.

Duchovní cvičení a svatyně svatého Ignáce nad Lanzo

Jiný neodmyslitelný prvek pro pochopení formační identity Konviktu je jeho spojení se svatyní svatého Ignáce nad vesnicí Lanzo blízko Turína. Neodmyslitelný předpoklad. Praxe periodických duchovních cvičení je jedna z nejzajímavějších charakteristik spirituality XIX století. Třeba že už existuje v Evropě dvě století je rozšířená a téměř zevšeobecněná v tomto století ne jenom pro řeholní řády, ale také pro „světský“ klérus, pro zbožné laiky, pro žáky veřejných škol.

Zbožnost laiků je zvláště podporovaná a animovaná lidovými misemi, které mohou být považované za zvláštní adaptaci exercicií. Don Bosko nám vypráví ve svých MO o „slavných misiích, které byly v Butiglière“ v roce 1826. „Ozvěna kazatelů přitahovala lidi ze všech stran. Já jsem tam chodil s mnohými jinými lidmi. Večer byly instrukce a meditace. Posluchači měli svobodu kdy chtěli odejít domů“. (MO, 44). Dále to byly roční ústraní, uzavřená anebo otevřená. Tato ústraní byla v řeholních domech a v seminářích povinná od konce XVII století nařízením papeže Klementa XI. a Benedikta XIV. V Piemontu obnova nastala rozšířením duchovních cvičení a to díky některým nadšeným propagátorům této Ignaciánské metody.

Mezi těmi je třeba citovat především Patera Roothaan SJ., rektora koleje provincie v Turíně. Později byl 30 let generálem Jezuitů. Jiné základní východisko je tvořeno vlastně kongregací Oblátů Panny Marie, které založil Pio Brunone Lanteri, kterého charisma, jak už to bylo řečeno, bylo vlastně kázání duchovních cvičení podle metody svatého Ignáce z Loyoly. Takové dílo Lanteri začal u Diessbach. Lanterio dílo ve prospěch duchovních cvičení bylo nějakým způsobem jeho „oficiálním křížem“ v diecézi Turín už od roku 1807, když spolu s knězem Guala byl pověřen kázat duchovní cvičení kněžím diecéze. Guala a Lanteri se rozhodli prostory sousedící se starou svatyní zadaptovat pro duchovní cvičení. Tyto prostory byly po zrušení řádu Jezuitů v roce 1773 zabrané turínskou arcibiskupskou kurií a upadly téměř opuštěné.

Výstavba svatyně svatého Ignáce ve výšce 920 m nedaleko vesnice Lanzo asi 40 kilometrů na severo-západ od Turína byla dokončena Jezuity, kteří od roku 1677 byli vlastníky kaple a okolních pozemků, kde se uctíval jejich světec. V prvních letech získané zkušenosti nebyly bez materiálních těžkostí, ale už v roce 1808 byl dům oficiálně otevřen.

V roce 1814 pak Don Luigi Guala, potom co byl několik let předtím jmenován Rektorem kostela svatého Františka z Assisi, se stal správcem svatyně v Lanzo. Tyto zvláštní okolnosti spojují osud svatyně s osudem církevního Konviktu a obohatí formační projekt Konviktu, který byl velice konkrétní. Apoštolát duchovních cvičení zůstane jako horizont stále přítomný a „syntetickou nabídkou“, dává dohromady snahy navázané na formační průběh Konviktu a na „model“ kněze, který projekt Konviktu ponechává jako základ. Pravidla Konviktu tedy předpokládají, že každý školní rok bude ukončen duchovními cvičeními ve svatyni svatého Ignáce. Konvikt a Svatyně svatého Ignáce tak získaly ústřední roli v teologické formaci a v duchovním životě piemontského kléru devatenáctého století. Svatý Ignác, zvláště on, byl pulsujícím srdcem celé turínské diecéze během těžkých let italského Risorgimenta. U smrti dona Guala byl Don Cafasso, který už před několika léty začal svůj apoštolát tím, že dával duchovní cvičení ve svatyni, jejíž správu taky převzal. Tématu duchovních cvičení v duchovním a apoštolském životě Dona Boska budeme věnovat v našich poznámkách celou jednu kapitolu. Tady jenom říkáme, že od roku 1841 navštěvoval Don Bosko neustále svatyni svatého Ignáce nad Lanzo, připojenou k církevnímu Konviktu v Turíně. Chodil tam bez přerušení každý rok a to až do roku 1874. Brával sebou také některé mladé kleriky. Jedinou výjimkou byla léta 1848 a 1849, z politického důvodu, probíhal proces za sjednocení Itálie, se duchovní cvičení u svatého Ignáce se nekonala.

„Ultramontanistická“ eklesiologie

Na poli eklesiologie myšlenky v Konviktu byly ultramontanistické. Charakterizovaly zrod „Sdružení Přátelství Křesťanů“. Autorita a prestiž papeže byly bráněny před „nepřáteli primátu“. K vytvoření příznivého ovzduší pro papeže, přispěly některé faktory tehdejšího dění s tím co bylo ve francouzské revoluci. Veškerý galikanismus, především tím, že podrhl osobitost francouzské církve v protikladu s římskou revolucí, ochladil vzájemné vztahy. Na druhém místě to byl jansenismus, který se ukázal polemický s centralismem římské kurie. Už Diessbach tím, že bral na vědomí to, že oba tyto postoje jsou vzdálené, založil sdružení „Přátelství křesťanů“ na programu „nasazení se bez výhrad“ pro „Svatou apoštolskou církev římskou“. V takovém ovzduší se živí láska, kterou Don Bosko vždycky projevoval ke Svatému otci. V této perspektivě se nám objevuje tlak utéci se, jak to už někdo udělal, k psychologické interpretaci, která má jako východisko nepřítomnost otcovské postavy v psycho-afektivním rozvoji Dona Boska proto, aby ospravedlnil jeho věrnost papeži.

Taková interpretace riskuje, že se bude jevit jako povrchní a to v míře ve které si neuvědomuje komplexnost motivací u Dona Boska a nesmazatelného příspěvku formace, kterou v Konviktu dostal. Takto to bylo vylíčeno Donem Tullio Guffi v knize „Spiritualita devatenáctého století“, život Konviktu: „Spiritualita Konviktu je založená na nauce svatého františka Saleského a „Alfonze de Liguori. Nevede ke svatosti pro svatost samou, jako je to v mnišské komunitě. Nevychovává k mystické zkušenosti, nevyzývá, opustit všechny a všechno proto, aby člověk vnímal jenom Boha a v Bohu. Omezuje se na to, aby si mladí kněží uvědomili, že žili způsobem duchovně rozvráceným, umožňuje konstatovat, že z křesťanského hlediska je třeba udělat všechno. Kvalifikuje kněze k neustále činnosti ve prospěch spásy duše, nabízí jim posilu apoštolského láskyplného přijetí. Konvikt se snaží přesvědčit kněze, že to, co nabízí a vyžadují po věřících (ortodoxní nauku, ducha modlitby a umrtvování, zachovávání jak etiky či kanonického práva), tak po nich se chce, aby ve své podstatě byli svědectvím. Konvikt nevštěpuje ani kněžím ani laikům novou duchovní nauku ale dobrovolný ctnostný asketismus včetně věrné praxe pobožnosti“.

Úsudek Dona Boska o zkušenosti v Konviktu

Snažili jsme se objasnit v předcházejícím paragrafu rozhodující roli Konviktu v duchovní a apoštolské formaci Dona Boska. Byl si toho Don Bosko vědom? Jaké bylo ve zralém věku jeho mínění o Konviktu? V pamětech Oratoře čteme: „V Církevním konviktu – píše Don Bosko - jsme se učili být kněžími. V přednáškách se kladl velký důraz na studium pravd víry a prohlubovaly se diskuse. Studium morálky bylo omezeno pouze na nejsložitější a nejasné problémy. Konvikt seminární studia doplňoval. Čas byl rozvržen mezi meditaci, duchovní četbu, dvě přednášky denně (z morálky), přednášky z kazatelství, okamžiky usebrání a uvažování. Měli jsme dost času na studium a četbu dobrých autorů. Církevní Konvikt vedly dvě osoby, proslavené moudrostí a svatostí. Byli to teolog Luigi Guala a don Giuseppe Cafasso. Dílo založil Don Guala. Za francouzské okupace Piemontu (1797-1814) prokázal nevyčerpatelnou lásku. Tento nezištný, vzdělaný, rozumný a odvážný člověk založil Konvikt proto, aby se mladí kněží po seminárních studiích naučili, co to znamená být knězem. Dílo přineslo církvi mnoho dobra zejména v tom, že se vytrhaly některé kořeny jansenismu¹, kterému se v piemontské diecézi dařilo.

Jednou z nejpálčivějších otázek v morální teologii byl problém „probabilismu a probabiliorismu“² V čele „probabilioristů“ byli někteří přísní autoři, jako například Alasia a Antoine. „Probabilisté“ zastávali morální nauku svatého Alfonse. Dnes církev tohoto svätce prohlásila za „učitele církve“, přičemž jeho myšlení lze nazvat „myšlením papeže“. Ten totiž vyhlásil, že jeho díla je možno vyučovat, kázat, praktikovat, a bez jakéhokoli nebezpečí podle nich žít.

Teologa Gualu diskuse nezasahovaly. Stál pevně nad nimi. Do středu každého problému vkládal Pánovu lásku, a tak se mu dařilo neupadnout ani do rigorismu ani do permisivismu. Svatý Alfons se díky jeho působení stal učitelem piemontských teologických školách s těmi nejlepšími následky.

Pravou rukou teologa Gualy – píše dále Don Bosko - byl don Cafasso. Neochvějným klidem, citlivou láskou a velkou moudrostí a jemností se mu podařilo rozpustit poslední led, který ještě mezi probabilisty a probabilioristy zůstal.

Dalším pro konvikt velice cenným člověkem byl teolog Felice Golzio. Třebaže jeho skromný život nebudil mnoho vzruchu, pro dona Guala a dona Cafassa byl neocenitelným pomocníkem. Vyznačoval se neúnavnou pracovitostí, hlubokou pokorou a velice bystrým duchem. Tito tři turínští kněží velmi horlivě pracovali ve vězeních a nemocnicích, na kazatelkách i v domech nemocných. Z plodů jejich lásky těžila města i vesnice, navštěvovali paláce boháčů i domy chudých. Boží Prozřetelnost přede mne postavila tyto tři vzory. Zda je napodobím, záleželo jen na mně. (MO 116-119).

Tento rozhodně pozitivní úsudek vyslovený Donem Boskem v letech definitivního schválení Stanov (1874) a konsolidace kongregace, kterou on založil, způsobuje, že se vynořuje nepřímý osud programatického ukazatele o tom jak „jsme se učili být kněžími“: meditace, četba, dvě konference každý den, cvičení se v posvátném promluvě, život v ústraní...

Přečteme si ještě jednou MO na této zvláštní chronologické rovině, to znamená jako historický dokument, který nám dovoluje poznat projekt kněžského života nabídnutý v zralém věku kongregaci, kterou sám založil. To nám dovoluje poznat úsudek Dona Boska o „úspěšném“ formačním programu a zvláště o roli meditace a o modlitbě.

Může být zajímavé také jedno starší svědectví Dona Boska napsané v době, které právě zkoumáme. Jedna se o úryvek z Paměti, které on redigoval z 16. Dubna 1843. Je o jeho spolužákovi ze semináře v Chieri. Jmenuje se Giuseppe Burzio o kterém jsme už tady našich poznámkách mluvili v .

Giuseppe Burzio (1822 – 1842) přišel do semináře v Chieri na začátku posledního roku teologie klerika Jana Boska. V prosinci roku 1840 byl Don Bosko vysvěcen na podjáhna. V září tohoto roku, byl jmenován „prefektem světnice“ a tak ihned mezi nimi vzniklo velice dobré duchovní přátelství. V září roku 1841 Burzio vstoupil do Lanterioho kongregace. Avšak těžce onemocněl a zemřel následující rok.

V rukopisném svědectví o tomto „dokonalém modelu klerika“, který nalezneme v prvním svazku Dopisů redigovaném Donem Francesco Motto, Don Bosko tvrdí: „Daleko větší byla jeho snaha být zbožný. V tom byl opravdu jedinečným. Nemohu sdělovat nic jiného než to, co se dělo před očima všech. Kdo poznal upřímnost tohoto klerika, jeho stálost v dobrém, bude moci lehčeji a lépe referovat lehce o skrytých úkonech jeho vnitřních ctností. Nikdy se u něho nestalo, že by k náboženským úkonům přistupoval anebo konával je lhotejně, nebo ze

¹ Jansenismus byla hereze, která mimo jiné nutila křesťany k přísnému a rigidnímu životu, vyžadovala dlouhou a přísnou přípravu k přijetí svätého přijímání, a projevovala určité nepřátelství vůči papeži.

² Problém vypadá to jako slovní hříčka, ale ve skutečnosti měl dalekosáhlé důsledky na každodenní život křesťana. *Probabiliorismus* vyžadoval život přísnější a rigidní, podobný tomu, do něhož nutili jansenisté. *Probabilismus* měl nároky mírnější, ale byl proto probabilioristy obviňován z „permisivismu“ a „laxismu“.

zvyku. U něho tomu bylo naopak. Bylo podivuhodné jak byl spokojený a že po tom toužil, bylo to vidět na jeho tváři. Sotva začal nějaký náboženský úkon, nějaké duchovní cvičení, například modlitba anebo meditace anebo čistě vstoupil do kaple, hned na jeho tváři objevilo posvátné napětí všech jeho smyslu. Z jeho zbožného chování bylo vidět, že to dělá celým srdcem a vírou, která všechno oživovala. Ať tam byli anebo nebyli představení, zbožné chování Burzia se neměnilo, bylo stejné. O něm se mohlo říct, že ambulabat coram Deo... (chodil před Bohem).

Kromě pobožnosti určených všem, do kterých se horlivě zapojoval, všiml jsem si, z jeho slov a z činů, že velice uctíval Ježíše v Nejsvětější svátosti a Pannu Marii. Před nimi když měl čas tak dlouho prodléval, vyléval před nimi svoje city lásky a vděčnosti. Viděl jsem to vícekrát i během rekreace. Především však v době prázdnin se velice milým způsobem odloučil od svých kamarádů a šel se do kostela a sladce rozmlouval se svátostným Ježíšem a jeho ctihodnou Matkou".

Když toto svědectví Don Bosko píše má téměř 28 let a je na konci své zkušenosti v církevním Konviktu. Vážnost a úcta, kterou má, aby byl v "sladké rozmluvě" nám odhaluje jeho způsob cítění, jeho ideál křesťanského a kněžského života.

Čas modlitby, osobní a mlčenlivý rozhovor s Bohem, nikdy nebude pro něho něčím „přemrštěným“ anebo nevhodným. Naopak, tento příznivý úsudek shromáždí o mnoha hlavních postavách jeho životopisů těchto mladých i méně mladých lidech, které bude i nadále prezentovat po celý svůj život jako autentické modely křesťanských ctností a svatosti.

Svatý Josef Cafasso

Zvláštní pozornost si zasluhuje postava Cafasso a jeho duchovní nauka, kvůli roli, kterou tento světec hrál po více než třicet let, v životě Dona Boska. Josef Cafasso se narodil v Castelnuovo d' Asti. Je to stejná obec, která bude místem narození i Dona Boska. Narodil se 11. ledna 1811. Má o 4 roky a půl více než jeho nejznámější žák. Fyzicky na tom nebyl dobře. „Postavou byl malý, bystré oči, milého vzhledu, andělského vzhledu“(MO 51), Cafasso byl jedním z prvních žáků nového semináře v Chieri a to v roce 1827. V roce 1833. ihned po svěcení, vstoupil do církevního Konviktu v Turíně, kde zůstal nejdříve jako student a pak pomocný učitel, docent morální teologie a nakonec jako rektor, po smrti kněze Guala v roce 1848. Zastával tento úřad až do své smrti 22. června 1860. Kromě vyučování morálky věnoval se zvláštním způsobem vězňům a odsouzeným na smrt, kázání duchovních cvičení pro klérus a laiky. Tento poslední aspekt jeho apoštolátu bude mít odraz v duchovní a apoštolské zkušenosti Dona Boska.

Cafasso dával dohromady svoje podrobně poznámky z četných sešitů, ale nic z toho nepublikoval. Jeho synovec, kanovník Giuseppe Allamano, který znovu otevře Konvikt v roce 1882, (byl zavřen mons. Gastaldim několik let předtím), vydal na začátku dvacátého století, některé jeho meditace a instrukce pro laiky a klérus s úmyslem je pastoračně využít. Nyní se připravuje nová edice jeho spisů. Don Eugenio Valinetti, který se staral o hlas "Josefa Cafasso" v Slovníku Spirituality píše: "Josef Cafasso byl zároveň odborník na morální a spirituální teologii. Jeho spiritualita není bezdůvodně tradicionalistická, je hluboce pastorační. Vliv, který měl svou naukou a pastorační horlivostí na klérus a na ty, které „vedl“ byl veliký. Připomínáme, že jeho nejlepším žákem byl svatý Jan Bosko". Vliv nauky a pastorační horlivosti Cafassa na turínský klérus byl hluboký. Vzhledem k tomu, co všechno dělal, může se zdát vliv na žáky Konviktu omezený. On však, jak tvrdí Don Flavio Accomero, znalec spirituální nauky Dona Cafasso, byl učitelem kněží a tak "rozmnožil" svůj vliv na piemontskou církev: "Byl to člověk schopný postavit se proti zlu - píše Accomero . a vést bitvu Páně. Dále byl nevýslovně aktivní ve prospěch duší jako kněz i jako učitel kněží. Pracoval na poli úzkém a uzavřeném, jako je zpovědnice, kazatelna a Konvikt. Cafassovi se podařilo na toto pole proniknout, protože pracoval, aby rozmnožil klérus: "celý Piemontský klérus, lze to tvrdit, měl ho za inspirátora a animátora pro nové cesty. Všichni vůdcové duší ho měli za duchovního vůdce. Může se dát dohromady výkvět chovanců, zakladatelů náboženských institucí, asketických a morálních směru, které vznikly, svatých lidí, kteří u něho začínali. Nakolik je Cafasso v jejich činnosti a svatosti? Určitě, mnoho prvku vytrysklo z tohoto Našeho pramene a proniklo do života těchto lidí, kteří představují nejznámější duchovní osobnosti známé v tomto století v Piemontu. Jejich veliká duchovní postava zakouší dobrotu a silu semena, ze kterého mají původ".

Don Bosko a Cafasso

Vliv, který osobnost Cafassa vyzařovala na Dona Boska i přes jejich malý věkový rozdíl, byl rozhodující. Když použijí terminologii převzatou z psychologie vtahů, mohli bychom říci, že jejich vztah nebyl nikdy "symetrický". Samotný Don Bosko nás nenechává o tom pochybovat. Když v MO, potom, co mluvil o letech, které strávil v církevním Konviktu a zvláště o knězi Luigi Borelovi, knězi Felice Gozio a o Donu Cafasso tvrdí: "Boží Prozřetelnost mi dala tyto tři vzory. Zda je napodobím, záleželo jen na mně. Don Cafasso byl již šest let mým duchovním vůdcem. Učinil-li jsem v životě něco dobrého, bylo to jen jeho zásluhou. Žádal jsem ho o radu při každém rozhodnutí, plánu, když jsem potřeboval zorientovat se v kněžské práci". Poprvé - poznamenává Don Pietro Stella ve svém prvním svazku Don Bosko v dějinách katolické religiozity - Don Bosko, když vzpomíná na

svůj život, mluví o duchovním vůdci. Jako člověk se zamýšlí nad tím, komu svěřoval své svědomí, aby orientoval jeho náboženský život, ale také jako člověk, který poslouchal svátostné zpovědi a který byl autoritativním rádcem v důležitých rozhodnutích".

Po prvním setkání, které pravděpodobně proběhlo v roce 1829, vůdcovství a podpora Dona Cafasso byly rozhodující, v uvažujícím svědomí Dona Boska, v některých rozhodujících situacích:

- v rozhodnutí opustit studium aby mohl vstoupit do duchovního stavu (MO 52).
- v rozhodnutí nevstoupit do noviciátu Menších Reformovaných bratří Panny Marie Andělské (MB I, 303).
- v rozhodnutí, aby vstoupil do semináře v Cheiri (MB I, 305).
- v rozptýlení pochybnosti, které předcházely oblečení kleriky a požadavku připuštění ke svěcení (MO 109).
- v rozhodnutí vstoupit do církevního Konviktu ihned po kněžském svěcení (MO 116) a při první mši slavené Donem Boskem v kostele svatého Františka z Assisi, který je připojen k církevnímu Konviktu kde byl "hlavou konferencí Cafasso (MO 110).
- v orientaci jeho prvních apoštolských zkušenosti (MO 119.120;124;127);
- v tom, že mu rázně zakázal odejít na misie a nevstoupit do řádu Oblátů Panny Marie na konci duchovních cvičení (MB II, 2039).
- v orientaci některých zvláštních projektů rodící se Oratoře svatého Františka Saleského.

Don Cafasso od samého začátku podporoval dílo Dona Boska ne jenom duchovně, ale také jako velkodušný dobrodinec.

Při smrti Dona Cafasso se ukázalo, že je majitelem jedné části Oratoře svatého Františka Saleského, kterou zanechal jako dědictví Donu Boskovi spolu s penězi a prominutím všech dluhů. Když Don Bosko vyšel z církevního Konviktu, pokračoval ve zpovídání se u Dona Cafasso každý týden, až do jeho smrti v roce 1860. Po dlouhé období, jak to dosvědčuje Colombero a Di Robilant, životopisci Dona Cafasso, denně docházel do Konviktu studovat tam, utáhnout se do své světničky, kterou tam měl rezervovanou. Připravoval tam také Katolické čtení. Při jeho přípravě používal často knihovnu Konviktu. Toto hledání "ústraní", ochota najít si čas na studium a na usebrání, měla by přispět ke ztrátě iluzí o jednom společném místě, které nemálo škodilo, podle našeho mínění, duchovní postavě našeho světce a životu mnoha jeho "synů". "Ctihodný - tvrdí životopisec Don Lemoyne ve svém návrhu rukopisu "Život blahoslavené Marie Andělské, bosé turínské karmelitky, publikované ve dvou rozdílných edicích v letech 1865 a 1866 - napsal tuto knihu, s přestávkami z důvodů cestování a mnoha jiných starostí. V Turíně, mnoho návštěvníku, když nenašlo Dona Boska v Oratoři, vědělo, že obvykle odchází na nějakou tu hodinu na nějaký ten den do Církevního Konviktu svatého Františka z Asisi. Tam ho začali hledat. Proto, aby měl trochu času, musel se postarat o jiné útočiště a našel ho v domech několika svých dobrodinců a přátel" (MB VIII. 270).

Láska, úcta a uznání Dona Boska ke svému učiteli jsou dosvědčeny ostrou bolestí, kterou v mu způsobilo jeho úmrtí i jeho touhou střežit a udržovat jeho památku.

Je opravdu možné, že Don Bosko plánoval napsat opravdový a vlastní životopis Cafassa (ten, co šel do tisku s tímto názvem jsou jenom spojeny dvě pohřební promluvy). To dosvědčuje synovec Cafassa, blahoslavený Giuseppe Allamano, zakladatel Misionářů Consolaty. Podle synovce dona Allamano, Don Bosko se mu důvěrně svěřil na konci svého života, že se slavnému žákovi Cafassa ten životopis nepodařilo napsat. Tajemně zmizely dokumenty, které shromáždil v jedné skříni Oratoře.

O vztazích, mezi těmito dvěma svědci, dosvědčil salesián Jan Cagliero, tehdy arcibiskup v Sebaste a Apoštolský Vikář Patagonie, při procesu beatifikace Dona Cafasso toto:

"Náš ctihodný Don Bosko měl ke ctihodnému Donu Cafassovi zvláštní, důvěrnou úctu, napojenou na svatou lásku, která ho k němu pojila. Ta ho činila pokorným žákem především jeho dobroty a svatosti, kterou viděl u svého velikého učitele. Během 20 let mu byl duchovním vůdcem, jediným důvěrníkem a rádcem. My, kteří jsme vnímali Dona Boska jako člověka velice dobrého a ctnostného, který měl velikou lásku a měli jsme k němu nejhlubší obdiv kvůli jeho svatosti, utvářeli jsme si o jeho učiteli ještě větší pojetí, co se týče jeho dobroty, jeho ctnosti a svatosti. I já sám jsem několikrát měl možnost být představen ctihodnému Cafassovi, poslouchat jeho zapálené exhortace, přesvědčil jsem se, že je pravdou to, co nám vyprávěl Don Bosko".

V dokumentu "Nova positio virtutibus" čteme ještě toto svědectví Cagliera: "Bylo obecné mínění u mne a u mých kamarádů v Oratoři, že ctihodný Don Cafasso byl modelem všech kněžských ctností... Od té doby, co jsem se při několika příležitostech mohl k němu přiblížit a to, co jsem mohl slyšet od ctihodného Dona Boska, který byl jeho žákem, těšil se jeho důvěře, znal jeho srdce, ducha a zkoumal jeho mimořádné a veliké dary kterými jak to viděl ho obdařil Pán.. mohu podat svědectví, že jak teologické tak kardinální a morální ctnosti žil ctihodný Cafasso heroickým způsobem".

V tom samém dokumentu píše dále Don Eugenio Valentini toto: v prezentaci k reedici Životopisu kněze Giuseppe Cafasso vydaného u příležitosti jeho pohřbu, který napsal sám Don Bosko a byl znovu publikován v roce 1960 u příležitosti stého výročí jeho smrti: "Lidsky řečeno, bez kněze Giuseppe Cafasso neměli bychom kněze Jana Boska a pravděpodobně neměli bychom ani Salesiánskou Kongregaci. Byl to on, který mu to poradil. Vedl ho k tomu, že se rozhodl pro tento životní stav. Formoval ho v Církevním Konviktu a pak ho vedl, bránil a podporoval v těžkých okamžicích. Spiritualita učitele se přenesla z větší části do Žáka. Když si dnes znovu pročítáme tyto řádky s odstupem století, lehce si všimneme vzájemného propletení, abychom tak řekli vzájemné fuze těchto dvou spiritualit. Toto je opravdu hlavní charakteristikou této dokumentace. Don Cafasso byl pro Dona Boska Učitelem, Duchovním vůdcem, Zpovědníkem, mimořádným Dobrodincem. Vliv této vzájemné důvěrnosti, během třiceti let, nemohl nezanést pečeť - a jakou pečeť - v životě žáka. Toto je první důvod, ten objektivní, pro který spiritualita Cafassa přelila se do kněze Jana Boska".

Toto spolehlivé svědectví nám umožňuje tvrdit, velice rozhodně, že není možné poznat do hloubky Dona Boska bez toho, že bychom prošli bez povšimnutí kolem duchovní osobnosti Dona Cafasso. Znalost Cafassa nám podrobně navrátí "nosné struktury" duchovní budovy, kterou jeho žák se snažil načrtnout ve dvou pohřebních řečech, které nám zůstaly.

Don Giuseppe Cafasso zemřel předčasně 23. června 1860. Don Bosko měl tehdy téměř čtyřicet pět let. O dva týdny na to v kostele Oratoře, hlasem přerušovaným dojetím, jak o tom svědčí Don Ruffino v Kronice oratoře svatého Františka Saleského, slavil zádušní mši. Asi o dva měsíce později, třicátého srpna slavil eucharistii v kostele svatého Františka z Assisi, připojeném k církevnímu konviktu. Také při té příležitosti Don Bosko pronese pohřební řeč. Na konci roku tyto dvě řeči jsou připojené k jednomu vydání Katolického Čtení. To mělo název „Životopis kněze Giuseppe Cafasso“ pronesený u příležitosti zádušní mše. Četba těchto stránek nám odhaluje srdce a život jejich autora.

Ve svatostánku duchovní zkušenosti

Duchovní zkušenost věřícího člověka zůstane tajemstvím, přiblížit se k němu na vědecké úrovni můžeme s vědomím, že dosáhneme maximálně rozumové a dokumentované hypotézy. Tato úvaha se stává ještě více pravděpodobnou, když stojíme před zkušeností světce, člověka, které "mimořádnost" teologických ctností církev uznala. Zůstává faktem, že pravděpodobně světec má nějaký "nástroj" navíc k tomu, aby uznal to, že Bůh působil v životě jiného světce. Dějiny spirituality nám proto daly mnoho slavných životopisů. Je to životopis svatého Antonína opata, napsaný svatým Atanášem, životopis svatého Bernarda, napsaný svatým Řehořem Velikým anebo svatého Bonifilia napsaný svatým Silvestrem. To, co v těch dvou pohřebních řečech člověka nejvíce zasahuje,²³²³ je vlastně schopnost Dona Boska vybrat z duchovní zkušenosti Cafassa zvláštní syntézu apoštolské lásky a askeze, neúnavné práce a modlitby. Ta tvoří jednu z nejdůležitějších charakteristik duchovní zkušenosti zakladatele salesiánů.

O životě mladého Cafasso náš autor poznamenává: „Velice vytrvale chodíval do kostela, měl účast na tom, co se tam dělo, přistupoval ke svatostem. Tady začínají divy. Jde poslouchat Boží slovo a pak ho opakuje svým spolužáků a přátelům. Pracuje, ale jeho práce je promíchaná střelnými modlitbami, trpělivostí, neustálou nabídkou svého srdce Bohu. Na heroickou lásku Dona Cafasso je napojená jeho hluboká modlitba: „Don Cafasso se neúnavně studuje Písmo svaté, církevní dějiny, církevní otce, morální teologii, dogmatiku, asketiku, mystiku. Přípravuje kázání, kurzy ve farnosti, zkoušky zpovědníků. Když přijdu do kostela, vidím ho jak klečí před oltářem Panny Marie a modlí se, anebo leží natažený pře Nejsvětější svátosti a adoruje, anebo zpovídá ve zpovědnici. Před zpovědnicí je zástup lidí s úzkostí čekajících, aby mu vyložili své svědomí a měli od něho normu pro dobrý život. : Jděte do svatyně Consolaty a tam uvidíte Dona Cafasso jak se zbožně modlí. Navštivte kostely kde je čtyřicetihodinová pobožnost a tam on je natažený před Nejsvětější. Rozplývá se tam v svých sladkých projevech lásky k milovanému Ježíši.

„Na jiném místě – čteme na stejné téma v první pohřební řeči – v kruté zimě, taky když trpěl bolestmi žaludku, hlavy, zubů, proto se sotva udržel na nohou, už před čtvrtou hodinou ranní byl na kolenou a modlil se, meditoval, anebo řešil svou zvláštní starost“.

Jaké je „tajemství“ tohoto podivuhodného množství nejrůznějších činností“, která však Světce neodtrhuje od jeho modlitby? Don Bosko jich má ne jednu, ale pět.

1. jeho stálý klid;
2. dlouhá praxe spojená s velikou důvěrou v Boha;
3. proto, aby mohl udělat mnoho věcí, přesně a soustavně využíval času;

4. Čtvrtým tajemstvím byla jeho umírněnost;
5. Šetrnost v odpočinku.

Co se týče odpočinku tak Don Bosko píše toto: „Don Cafasso získal čas v umírněném odpočinku. Jedinou úlevu, kterou během celého dne svému tělu dopřál, byly tři čtvrtě hodiny po obědě. V tomto čase se zavřel do své světnice, více méně se tam modlil, meditoval, nebo měl nějakou zvláštní pobožnost. Večer chodil lehnout si jako poslední a ráno vždycky vstával první. Jeho nočního odpočinek netrval nikdy víc než pět hodin, často to byly jenom čtyři a leckdy i tři hodiny. Pro něho bylo obvyklé říct, že člověk v církevních službách se musí mnohokrát během noci vzbudit. Těmi slovy nás ujišťuje, že se často v noci probouzel, i když to bylo kdykoli, ihned vstal a u lůžka se modlil, nebo si něco vyřídil“.

Může být zajímavé podtrhnout, že ve svatyni svatého Ignáce je možné ještě i dnes navštívit světničku Dona Cafassa. Před velikým lůžkem se otevírají dveře přímo do kaple, která je pod ní, vlastně proti svatostánku. Tato tajemství, které „nemohl utajit tak, aby nebyly známy těm, kteří obdivovali jeho svatou činnost a které se zrcadlili v jeho neběžných ctnostech“. Ty vzbuzovaly vděčný obdiv jeho žáků. Nám tak umožňují poznat hlouběji „pocity“ Dona Boska.

Don Valentini v náčrtu Životopisu o duchovní příbuznosti těchto dvou světců napsal toto: „Byl tam i jiný důvod... proto nacházíme na těchto stránkách tak podivuhodné shody. Je známo, že člověk když přitahuje druhé, přitahuje také v lepší části sebe sama. U druhých nepozorujeme jiné aspekty než ty, které nám biji do očí, které zůstávají v okruhu našich zájmů, které odhalují část řešení problémů, kterými se zabýváme“. Tato sugestivní hypotéze (že člověk když přitahuje druhé, přitahuje také lepší část sebe sama...) zdá se, že nachází potvrzení ve významném svědectví, které nám salesiánská tradice poskytuje.

29. září v roce 1926 Don Filippo Rinaldi, tehdy hlavní představený Salesiánské Kongregace, adresoval kardinálovi Antonio Vico, Prefektovi posvátné Kongregace pro Liturgii dopis, ve kterém pod přísahou tvrdí také toto: „V posledních letech ... každý den se obvykle odebral do světnice od 14 do 15 hodin. Představení nedovolovali, aby ho v té době někdo vyrušoval. Já tím, že jsem byl od roku 1883 až do smrti Božího služebníka pověřen formací aspirantů ke kněžství a tím, že mi řekl, že mám jít k němu pokaždé když to budu potřebovat, snad i nediskrétně, abych mohl jít k němu pohodlněji, vyrušil jsem ho vícekrát. Bylo to nejen v oratoři, ale také v Lanzo a v San Benigno, kam se často utahoval a v Mathi a v domě svatého Jana Evangelisty. V Turíně jsem vícekrát v tu hodinu šel k němu, abych s ním promluvil. Vždycky jsem ho našel usebraného, se sepjatýma rukama, v meditaci“.

„Jediná úleva, kterou během dne poskytl svému unavenému tělu – napsal to v roce 1860 Don Bosko o Cafassovi – byly tři čtvrtě hodiny po obědě, během které, ve své světnici se více méně modlil, meditoval anebo dělal něco zbožného“.

Korespondence je zvláštní, ale když zvážíme realitu, není to vlastně překvapení. Je přirozené, že žák asimiluje zvyky učitelé, kterými se odevzdává do jeho rukou. Svěřoval se mu po mnoho let veškerá rozhodnutí, veškeré studium, všechno, co v životě dělal.

Také to, co má vztah k „nočnímu zvyku“ Cafassa je to možné odhalit v korespondenci Dona Boska. Až do svých 45 let, podle důvěrného sdělení Donu Lemoyne 5. Dubna 1884, Don Bosko nespal denně víc než 5 hodin... Jednou týdně nespal celou noc, jenom později, když byl nemocný, zmínil tento svůj závazný životní standart. Ještě jednou tedy, studiem spisů zakladatele se odhaluje vzácný nástroj nepřímého poznání, které nám umožňuje formulovat podložené a rozumné hypotézy o jeho duchovní zkušenosti.

Kapitola 5

Duchovní cvičení v osobní a apoštolské zkušenosti Dona Boska

V roce 1842, na konci prvního roku pobytu v Konviktu, Don Bosko ve společnosti Dona Cafasso, šel snad poprvé, do svatyně svatého Ignáce, nad vesnici Lanzo, na duchovní cvičení. Pravidla Konviktu stanovovala: „Otevření Konviktu bude 1. Listopadu. Třebaže během roku není vhodná možnost očekávat nějakou výhodu duchovního ústraní, tak rok se ukončí duchovními cvičeními ve svatyni svatého Ignáce na který pánové z Konviktu si udělají čas a zúčastní se jich“. Don Bosko v předcházejícím roce byl vysvěcen na kněze, měl 27. Let. Když vyjdeme z roku 1842, jak jsme už řekli, tak Don Bosko byl stále na tomto poutním místě. Chodil tam nepřerušovaně víc než 30 let. Šel tam také po roce 1866. Byl to rok, ve kterém začala v rodící se Společnosti svatého Františka Saleského „autonomní“ zkušenost duchovních cvičení v Trofarello. Don Bosko často brával sebou na toto poutní místo také některého z kleriků Oratoře.

Po smrti Cafasso, rektora Konviktu a poutního místa svatého Ignáce se rektorem stal kanovník Eugenio Galletti. V roce 1864 to byl kněz Felice Golzio, zpovědník Dona Boska od roku 1860 do 1873. Po jejich smrti v roce 1874 šel Don Bosko na svá duchovní cvičení ke svatému Ignáci. Chladné přijetí, kterého se mu ten rok dostalo, podle Dona Lemoyne, ho přesvědčilo, aby se tam v následujících letech nevracel.

Don Bosko byl mnohokrát u svatého Ignáce s Cafasso a potom se spolužákem Golzio, jako spolupracovník v animaci duchovních cvičení pro laiky a jako zpovědník. Poprvé to bylo v roce 1843. Don Lemoyne, ve svém náčrtu životopisu vypráví toto: „V té době duchovní cvičení kázána laikům u svatého Ignáce potřebovala také trochu víc života. Proto Don Cafasso velice toužil po tom, aby tam byl Don Bosko. Aby Don Bosko vyhověl svatému přání Dona Cafasso a aby také spolupracoval na dobrém chodu tak před Bohem záslužného díla, nikdy tam nechyběl. Chodil tam každý rok a to až do roku 1875. Po mnoho let tam chodil pěšky. Z Turína vyšel ve 3 hodiny ráno a ke svatému Ignáci přišel kolem 10 pře obědem. Don Cafasso, kněz Golzio a Don Begliati ho nechali vést všechno. Don Bosko tam nikdy nepřišel s pověřením kázat. Sotva začal zpovídat, tak téměř všichni se chtěli zpovídat u něho. On všem naslouchal. Nelze vypočítat kolik se tam dobře vykonalo“ (MB II, 142).

O létě roku 1849 tam čteme: „Po svátku (svatého Jana Křtitele) se Don Bosko připravoval jít ke svatému Ignáci, kam ho volala vůle Dona Cafasso... Don Bosko u svatého Ignáce a s Donem Cafasso se cítil jako doma. Meditoval nad sebou v duchovním ústraní, zpovídal mnohé žáky z Konviktu při duchovních cvičeních. Spolu se svým dobrodincem a učitelem se postupně rozhodoval o principech své Zbožné společnosti“ (MB III, 536 – 537).

Tyto poslední úvahy dona Lemoyne, i když trochu kvasící, nám navrací vědomí, že na malé „cestě“, kterou tyto poznámky jsou připravené udělat při hledání „duchovních dějin“ Dona Boska, svatyně svatého Ignáce je cílem povinným. Neschůdný přístup k ní a osamělost místa, nám odhalují ještě i dnes jeden aspekt osobnosti a spirituality Dona Boska, který je často zapomenutý. Přes veškerou důležitost, kterou toto místo v celém životě turínského světce mělo, se svatý Ignác vícekrát neobjevuje, v „duchovním průvodci“ po salesiánských místech. Tam kde byla místnost dona Boska, se dnes nachází moderní a velice užitečný výtah.

Svatyně svatého Ignáce

Dílo Lanteriho ve prospěch duchovních cvičení, mělo nějakým způsobem jeho „oficiální charisma“. V diecézi Turín už od roku 1807, spolu s knězem Luigi Guala, byl zakladatel Oblátů pověřen kázat duchovní cvičení diecézním kněžím. Guala a Lanteri se rozhodli, že obnoví a k tomuto účelu použijí sousedící prostory staré svatyně. Ta po zrušení Jezuitského řádu v roce 1773 (obnoven by v roce 1814) byla anektovaná arcibiskupskou kurií v Turíně. Byla však úplně opuštěná. Výstavba svatyně svatého Ignáce, ve výšce asi 928 metrů, nedaleko vesnice Lanzo a 40 kilometrů na severozápad od Turína byla dokončena Jezuity v roce 1727. Ti až do roku 1677 vlastnili kapličku, kde se uctíval světce, a okolní pozemky.

V prvních letech zkušenosti, které tam udělal, nebyly bez obtíží a materiálních těžkostí. Dům je však už v roce 1808 oficiálně otevřen. V roce 1814 pak kněz Luigiguala, který několik let předtím byl jmenován rektorem kostela sv. Františka z Assisi proměněného na církevní konvent, se stává správcem svatyně. Jmenoval ho turínský arcibiskup monsignor Giacinto Della Torre. Toto jmenování je znovu potvrzeno v roce 1836 mons. Fransoní. Tato zvláštní okolnost spojuje osudy poutního místa a osudy církevního Konviktu. Jedno i druhé tak získávají ústřední roli v teologické formaci a v duchovním životě Piemontského kléru v 19. století. Svatý Ignác byl tak trochu pulzujícím srdcem celé turínské diecéze, během těžkých let italského Risorgimenta. Formační pole Konviktu pak navždy uchovalo, jak jsme to viděli, charakteristiku, orientovanou na zkušenost duchovních cvičení a kazatelské služby, s upřednostňováním zvláště cvičení se v posvátném kázání, kromě praktické morálky, to znamená příprava na vykonávání služby smíření. Duchovní cvičení u svatého Ignáce byla vzorová. Staly se prakticky normou a modelem, na kterém se vybuďovaly anebo obnovily duchovní cvičení v jiných diecézích. Poutní místo svatého Ignáce díky restauraci a rozšíření provedeného donem Guala se stalo schopným hostit asi 80 exercitantů. Při smrti dona Guali byl don Cafasso. Ten už před několika lety začal svůj apoštolát kázáním duchovních cvičení u svatého Ignáce. Přijal i duchovní správu u něho. Doplnil některé práce a zvláště zpřístupnil přístup ke kostelu, získáním dalších pozemků a vybudováním příjezdové cesty. Ke svatému Ignáci se před tím mohlo dostat jenom pěšky z Lanzo. Pěšky to trvalo asi 2 hodiny. Pravidla pro duchovní cvičení sestavené Donem Guala předpokládala ráno jako čas pro začátek duchovních cvičení. U vchodu exercitanti našli veliký oheň, aby ti, kteří přicházeli zpocením, mohli u něho postát, před tím, než půjdou do světnic, které byly i v letních měsících chladné.

O ovzduší, které panovalo na těchto duchovních cvičeních v letech, kdy byly vedeny Donem Cafassem, nástupcem dona Guala a to od 1849, nás informuje Di Robilant, Cafassův životopisec: „Jako předsedajícího zbožného shromáždění (Cafasso) snažil se jednat tak, aby inspiroval ke svatosti a každý, aby byl spokojený a veselý. Zároveň však byl velice náročný. Bylo to proto, aby se všechno konalo zvláštním způsobem. Breviář se měl recitovat přesně a skrupulózně se mělo zachovávat ticho. „Duchovní cvičení“, říkával Cafasso, jsou jako božsky řízený stroj, složený z mnoha maličkostí, hlasité motlitby, modlitby srdce, zkoušek, zpěvu, čtení v kostele, na světnici, rekreace, mlčení“. Hlavní bod, na který velice kladl důraz, však bylo mlčení. „Odvažují se říct – tvrdil – že výsledek, ovoce

našich duchovních cvičení, bude podle mlčení, které budeme zachovávat v těchto dnech. Když se zachová velice přísně, bude mezi Vámi kralovat skutečná samota, tak jak já doufám, bude kralovat všechno“.

Tato pozornost věnovaná mlčení a usebrání se objevuje už v pravidlech Dona Guala. Ten doporučoval toto: „Mimo rekreaci se bude zachovávat všemi přísné mlčení. Bude to jak na chodbách tak i při odchodu a návratu do světnice do kostela a do jídelny. Nemáme se zdravit nějakým znamením, anebo upřeně dívat se do očí. Nebudeme si vyměňovat výzvy k mluvení, jednak u stolu, kde se nebudou dělat poklony ani si nebudeme navzájem sloužit“.

U svatého Ignáce se nekonaly jenom duchovní cvičení pro klérus. Chodili tam také laici, muži „každého věku a společenského postavení, převážně mladí, od státních ministrů a členů královského dvora po skromné řemeslníky, obchodníky a umělce“. Časový rozvrh a pravidla, kromě částí, které se týkali výhradně kněží, jako jsou věci spojené se slavením mše, byly stejné.

Don Bosko a apoštolát duchovních cvičení

Zkušenost duchovních cvičení ve formačním kontextu církevního Konviktu, díky také duchovní blízkosti Cafassa, se pro Dona Boska stává důležitým výchozím bodem. Bylo to nejen na osobní, ale také na apoštolské rovině. Už jsme mluvili o jeho touze „vstoupit do řádu“, do Kongregace Pia Brunone Lanteri. Tato Kongregace se zvláště věnovala kázání duchovních cvičení podle svatého Ignáce. Samotné MO nám svědčí o jeho zkušenosti kazatele a to ihned po skončení pobytu v Konviktu: „V prvních letech oratoře jsem také začal veřejně kázat v několika turínských kostelích, v nemocnici Carità, v chudobinci Virtù (*institute pro ubytování asi stovky chudých chlapců*), ve věznicích, v internátě svatého Františka z Pauly. Kázal jsem také tridua, novény a duchovní cvičení“ (MO 126). O jeho první zkušenosti máme taky rukopisní záznam. Ten byl napsán pravděpodobně jako cvičení na kázání během jeho pobytu v Konviktu. Praxe duchovních cvičení byla uvedena taky mezi chlapce už v prvních letech pobytu Dona Boska na Valdoku. První byly už v roce 1846.

MB nám vypráví tuto událost takto: „V Don Boskovi zrál mezitím jiný účinnější prostředek pro posvěcení určitého počtu svých chlapců: duchovní cvičení, interních chovanců bylo sotva čtyři, pět, a ti byli zvláště v středu jeho pozornosti. Bez toho, že by vyloučil dospělejší, kteří navštěvovali sváteční Oratoř, měl mezi nimi připravené některé, které pozval na sedmi až osmi denní duchovní ústraní. S velkými byla potíž. Bylo to kvůli nedostatku světnic do kterých by je umístil, kvůli nepohodlí stále asistence, která by celá spadla na něho, kvůli živé povaze chlapců, kteří by nepochopili důležitost mlčení a usebrání, kvůli neustálému hluku způsobenému sousedy a množstvím lidí, kteří byli neustále v Pinardiho domě, kvůli vyrušování, které neustále zakoušeli příbuzní a majitele a kvůli nezanedbatelným výlohám, které by ho potkali. Přesto, že v kuchyni chyběly dokonce nejnútnejší hrnce, rozhodl se přichystat pro exercitanty oběd. Tím, že nepůjdou v poledne domů, nebudou mít tak příležitost, příliš se rozptylovat. Snažil se tedy využít tuto výhodu, když tomu bylo všechno vhodně připraveno. Byl přesvědčen, že je pravdivé přísloví, že lepší je nepřitelem dobrého. Proto ve stejném roce chtěl, aby měli přednost duchovní cvičení. Prozřetelnost mu poslala kazatele kněze Federico Albert (MB III.221).

Don Lemoyne dále, pokračuje: „Don Bosko za každou cenu, jakoukoli oběť chtěl, aby se tato praktická zkušenost opakovala každý rok. U exercitantů rostl pokrok v duchovním životě, byla tam skutečná obrácení a mimořádné ovoce svatosti. Pokračoval v této praxi, že externí chovanci zůstali na oběd i v následujících létech. Tehdy jich bylo dokonce padesát. Tím, že je zdržel na oběd, využil tu příležitost k tomu, aby poznal jejich povahu, aby ve vlašných probudil nadšení pro zbožnost, aby je povzbudil v horlivosti, aby prozkoumal jejich povolání, aby ukázal cestu k zasvěcenému životu anebo kněžskému povolání těm, u kterých shledal, že k takovému stavu jsou povolání... Velikou útěchou jeho velikého srdce bylo vidět, jak nemálo synů z lidu učí se prostým a namáhavým řemeslům, jak se vytrvale snaží po duchovních cvičeních nejen o dobrý život, ale přímo po cestě svatosti běžít“ (MB III, 223).

MB nám dosvědčují, že tradice ročních duchovních cvičení se stane jedním z pevných bodů salesiánské výchovy mladých lidí ve víře.

Ve vyprávění Dona Boska, rok, ve kterém začal zkušenost duchovních cvičení v oratoři, byl rok 1848 a ne 1847, jak to vyplývá z rukopisu „Historické poznámky o Oratoři svatého Františka Saleského“ z roku 1854 a z MO, kdy byly napsané, jak jsme se to dověděli o několik let později. To, co je podstatné je fakt, že „opětovné poznávání“ Dona Boska podtrhuje důležitost, kterou od samého začátku připisoval zkušenosti duchovních cvičení. Byl to privilegovaný nástroj při rozlišování povolání a osobního posvěcení: „V hlavě jsem měl plán o kterém jsem už hovořil: pozorovat, poznávat a vybrat si několik jednotlivců vhodných pro společný život a navrhnout jim, aby se mnou zůstali“*.

* „Vybrat si několik jednotlivců vhodných pro společný život a navrhnout jim, aby se mnou zůstali.“ Don Bosko již myslel na Salesiánskou kongregaci a měl jasno, jak a kde hledat povolání. V *Historickém náčrtu* (Cenno storico), sepsaném v roce 1874 pro římskou

S tím jsem se v roce 1848 pokusil uspořádat malý kurz duchovních cvičení[▼]. Shromáždil jsem asi padesát chlapců. Obědvali a večeřeli se mnou. Protože jsme neměli pro všechny dost postelí, někteří chodili spát domů a ráno se vraceli. Toto ranní a večerní odcházení a přicházení však ohrožovalo ovzduší soustředění a modlitby, které se díky tichu a promluvám vytvořilo. Duchovní cvičení začala v neděli a končila v sobotu večer. Vydařila se velice dobře. Mnozí chlapci, kterým jsem bezvýsledně věnoval tolik času a práce, začali žít skutečně křesťansky. Někteří se stali řeholníky, jiní zůstali laiky, ale kamarádům v oratoři se stali vzorem křesťanského života^{*}. (MO 188-189).

Praxe duchovních cvičení má je pro Dona Boska velice důležitá. Potvrzuje to také jeden z jeho prvních životopisců, Don Ceria. Ten ve své knize „Don Bosko s Bohem“ definuje ho jako „vysokého ctitele ignaciánské praxe“. „Don Bosko – pokračuje autor dále – miloval duchovní cvičení: miloval je pro druhé, miloval je pro kvůli sobě“. v roce 1844 popisuje Don Bosko zkušenost duchovních cvičení slovy svého mladého přítele Luigi Comollo takto: „S city, co neživějšího proniknutí do postní doby, vykonal si rovněž toho roku svaté duchovní cvičení. Když skončily, tak téměř bych už nic neměl očekávat v tomto světě, ukazoval, že to, co největšího mu Pán mohl udělit, byly duchovní cvičení. Jsou největší milostí, říkával nadšeně svým kamarádům, kterou Bůh může udělit křesťanům. To znamená poskytnout jim prostředek „k vyléčení“ jejich neduhů a tak je disponovat k plnému poznání, naplnit je veškerým dobrem a podpořit je, aby se situace pro ně vyvíjela příznivě. Bůh jim poskytuje nástroje jako je meditace, instrukce, duchovní četba, dobrý příklad. Och, jak si k nám dobrý Pane, bylo by velice nevděčné neodpovědět na takovou Boží dobrotu“.

Jaký model duchovních cvičení pro mládež?

Je přirozené, že tady se ptáme jaký „model“ duchovních cvičení měl konkrétně Don Bosko jako východisko. Co se týká duchovních cvičení pro mládež, zvláště „kvality“ a způsobu, zkušeností prvních let, je možné udělat především několik úvah.

První, bezprostřední úvaha, důraz, se týká péče dona Boska o hledání k tomuto vhodného místa. Když věříme MB tak se zdá, že už v roce 1849 duchovní cvičení pro chlapce z Valdoka proběhly ve dvou turnusech: v Santa Margherita, na kopci v Moncalieri a v domě kněze Giovanni Vola (MB III. 537).

Následující rok byl vybrán malý seminář v Giaveno, který potom bude svěřen v roce 1860 na několik let, rodící se Salesiánské Společnosti. MB nám zachovali kompletní seznam účastníků (109 chlapců) rozdělených podle věků. Může být zajímavé poznamenat, že průměrný věk účastníků je téměř dvacet let. V tomto dlouhém seznamu jmen vidíme také některé budoucí salesiány. Mezi všemi Michala Ruu, prvního nástupce dona Boska, který měl tehdy asi sedmáct let.

Don Boskův životopisec toho, co se týká duchovních cvičení tohoto roku píše: „Don Bosko kázal a zapaloval svým vyprávěním velikou lásku pro spásu duší. Jednou se až tak dojal, že začal prudce vzlykat a sestoupil od ambonu. Klerikovi Saviovi Ascanio řekl pokorně a téměř zahanbeně:

- Nemohl jsem se udržet. V dojatých posluchačích však to vzbudilo nevýslovný účinek. Je to Don Rua, který si to pamatuje (MB IV. 117). Co se týče Oratoře, přizpůsobené pro ten styl prvních zkušeností rezidenčních duchovních cvičení, nemáme dokumenty. Existuje jenom několik svědectví Dona Lemoyne, spíše z počátku šedesátých let, ale jsou pro nás stejně ukazatelem. Hlavní Don Boskův životopisec nás informuje takto: „V neděli večer, 19. Dubna 1863, začaly duchovní cvičení. Don Bosko mluvil večer po večerních modlitbách. Doporučil nám přísné mlčení, vyjma rekreace. Zakázal hry, kde se křičelo, včetně hry s kopacím míčem“ (MB VII. 419). Don Lemoyne nám přináší tento denní program:

Ráno:

5.30 - Vstávání

6.00 - Modlitby – Prima – Přijď Duchu svatý – Meditace – Miserere – Mše – Tertia – Snídaně

9.30 - Sesta – Instrukce - Posvátné chvály: Lodate Maria – Zamyšlení v ústraní.

11.30 - Návštěva Nejsvětější svátosti s korunkou Nejsvětějšího Srdce Ježíšova – Nona Zpytování svědomí – Raduj

kurii, hovoří o událostech a svých iniciativách z roku 1848 takto: „V tom roce (1848) se nejprve proti řeholním řádům a církevním kongregacím, a pak proti kléru a všem církevním vrchnostem zvedla závrtná vichřice. Tato zuřivost a opovrhování náboženstvím měla odvést mládež od mravnosti, zbožnosti, a tím i od povolání k duchovnímu stavu. Řeholní instituty se rozpouštěly, kněží byli hanobeni a zavíráni, nebo jim byl určován nucený pobyt. Lidsky řečeno, jak bylo možno pěstovat ducha povolání? V té době Bůh jasně ukázal na nový typ armády, kterou si chtěl vyvolit. Již to nebylo ze zámožných rodin, jelikož ty posílaly své děti do veřejných škol a velkých ústavů, čímž se každá myšlenka či náklonnost k duchovnímu stavu ničila. Mezi těmi, kdo k němu měli vykročit, měli zaujmout místo ti, kteří pracovali s motykou či kladivem.“

[▼] Kázal je mladý don Federico Albert, jehož dnes uctíváme jako „blahoslaveného“.

^{*} V poznámce na okraji rukopisu Don Bosko píše: „Mezi těmi, kteří roku 1848 dělali duchovní cvičení a vždy pak byli dobrými křesťany – jak si vzpomínám – byli: Giacinto Arnaud a Sansoldi, oba již zemřeli; Giuseppe Buzzetti; Galesio Nicola; Giovanni Costantino, zemřelý; Giacomo Cerutti, zemřelý; Carlo Gastini, Giovanni Gravano; Domenico Borgialli, zemřelý.“

se nebeská Královno Aleluja...

12.00 - Oběd a rekreace

Večer

14.00 - Litanie ke svatým - Ustraní se soukromou duchovní četbou

15.15 - Večerní chvály s kompletářem – Instrukce – Posvátná chvála: O dětech zpívejte – Svačina a rekreace

17.30 - Mattutinum a chvály – Meditace – Moserere – Růženec – Reflexe - Raduj se nebeská Královno Aleluja.

Bůh – Duše - Věčnost.

MB nám zachovaly také denní rozvrh publikovaný v informačním letáku, připraveným k tomu, aby propagoval duchovní cvičení v roce 1864. Ty byly adresované studentům a učňům. Průběh dne je stejný jako předcházející rok. Na konci v informačním letáku čteme: Doporučují se tři věci.

1. Přísné mlčení mimo rekreaci.
2. Aktivní účast na pobožnostech
3. Myslet na to, že je to velká milost našeho Pána moci si vykonat duchovní cvičení.

Bůh – Duše – Věčnost

Všechno k větší slávě Boží

Přihlas se do 11. Dubna 1864

Rektor Don Jan Bosko

Rozvrh dne, především odvolávání se na mlčení nás vedou k modelu duchovních cvičení, které Don Bosko poznal v Církevním Konviktu a podle Pravidel Dona Guala. O těch jsme už mluvili. MB nás informují také o tom, že někteří z chlapců se zavázali mlčet také během rekreace (MB VII. 421).

Tyto dokumenty nám doplňují charakteristiky nabídky náročné spirituality. Jedna stránka Dona Pietro Setlla, která podtrhuje ignaciánský vliv v modelu těch prvních zkušeností s duchovními cvičeními, přispívají k pokusu o syntézi. „Nosné struktury duchovních cvičení – tvrdí autor v roce 1981 – jsou: trvaly tři dny. Některým chlapcům se prodloužili na šest dní (od večera pátku utrpení Páně do středy svatého týdne). Byly tam meditace, instrukce, modlitby, hlasité, společné, delší než jsou obvykle každý den a mlčení. Meditace, podle zvyku téměř zakořeněné v osmnáctém století, měly jako předmět nejvyšší cíl člověka, Boží plán spásy, spásné dílo Ježíše Krista, důležité okamžiky člověka v řádu věčné spásy. Byl tam velice jasný ignaciánský původ“.

Duchovní cvičení salesiánů

První duchovní cvičení pro salesiány proběhly v domě v Trofarello, několik kilometrů od Turína. Tato duchovní cvičení trvala pět dnů a proběhla ve dvou turnusech, aby se jich mohli účastnit všichni. Salesiánům je dával Don Matteo Franco. Dům v Trofarello, kromě pro duchovní cvičení, tento rok sloužil také k odpočinku salesiánů rekonvalescentů. By to třetí dům mimo Turín u rodičů se Kongregace, po Malém semináři Mirabelo (1863) a koleji – Konviktu svatého Filipa Neri v Lanzo (1864). Když vyjdeme z roku 1870 tak proto, aby nebyl nutný třetí turnus, vzhledem k rostoucímu počtu salesiánů a skromným prostorům budovy, začaly se konat duchovní cvičení v koleji v Lanzo. Dům v Trofarello je později prodán. O těchto osmi kurzech duchovních cvičení Salesiánské Kongregace, které proběhly v srpnu nebo v září, během prázdnin, na kterých měl instrukce vždycky Donem Boskem, uchovávané v hlavním archivu mnohá svědectví a dokumenty.

Vzhledem k obsahu a zvláštním okolnostem, ve kterém byly tyto instrukce dávány, jsou podle nás, velice důležité, abychom pochopili historický okamžik, který Kongregace v těchto letech prožívala. Je třeba pochopit i některé rysy základní zkušenosti. V roce 1858 začal proces institucionalizace a konsolidace Společnosti Svatého Františka Saleského. Ten bude vidět don Bosko, hlavní činitel, ještě po další tři roky, roky plné zralosti lidské a duchovní. První zkušenosti z duchovních cvičení v Trofarello zůstanou ve vědomí Kongregace odleskem, jedné základní etapy, na cestě ke konsolidaci. „Viděli jsme – čteme v sešitě poznámek z 1. generální kapitule v roce 1877, která bude jednat také o tématu duchovních cvičení salesiánů – že lze říct, že Kongregace se začala důrazně rozvíjet jenom od okamžiku, když začala dělat duchovní cvičení“. Během 3. generální kapituly se pak zredigují Pravidla s různými příspěvky. Ty dali členové Kongregace. Tato první Pravidla duchovních cvičení v domech Zbožné Společnosti Svatého Františka Saleského, byla připravená Donem Michalem Rua. Rukopis je složen z 13 bodů. Obsahuje četné korekce, ty udělal sám Don Boskem. O zahájení čteme: „Tato duchovní cvičení se mohou nazývat podporou řeholních kongregací a pokladem pro členy, kteří na nich zúčastňují“.

Mlčení během duchovních cvičení salesiánů

Model duchovních cvičení, z dob Trofarello, bude mít vývoj. MB o této první zkušenosti duchovních cvičení vypráví: „Don Bosko ohlásil ..., že bude tam vládnout svoboda, co se týká mluvení, smání se a procházek. Chtěl,

že mezitím, co by se myslelo na jejich cíl, to znamená péče o duši, byly by také určeny k odpočinku od námah, sloužily by také k rozveselení: Na oběd by byl předkrm druhé jídlo. Návrh byl přijat s nadšením“ (MB 8, 443).

Úmysl dona Boska je jasný, neodradit své velice mladé „společníky na cestě“. Ale už následující rok, v roce 1867 je doba mlčení uvedena od 10.30 do 12.00 hodin. V roce 1868 se přidává mlčení od 16.30 do 17.30 hodin, třebaže se toleruje porušení nějakého neposedy“. V roce 1869 začíná zvyk mluvit polohlasně po snídani a po večeři, zakazují se hlučné hry. „Kolem roku 1870 – pokračuje Don Lemoyne, duchovní cvičení trvají šest nebo osm dnů a probíhaly v mlčení. Chování během rekreace bylo zdrženlivé, to je ve větším počtu exercitantů jsou neodmyslitelné, když chceme mít z nich dobré ovoce“. Když v roce 1874 je schválen definitivní text Stanov tak předepsaných dnů duchovních cvičení je deset nebo aspoň šest. Mlčení je rozšířeno na celou dobu duchovních cvičení „mimo rekreaci po obědě a po večeři“ (MB XVI, 416). V poznámkách z 3. generální kapituly čteme: „diskutuje se jestli je vhodné nařídít úplné mlčení po snídani (dlouho přežila tradice, která umožňovala mluvit šeptem) anebo jestli se má dovolit umírněná rekreace. Kapitula rozhodla, aby se pokračovalo tak, jak to bylo předtím a to 17 hlasy pro a 15 hlasy proti“. Don Bosko nebyl spokojen. Znovu předložil hlavní radě návrh. Informuje nás o tom ještě Don Brocardo v jednom článku s názvem „Duchovní cvičení ve zkušenosti Dona Boska“: „Bylo období, kdy se v kongregaci diskutovalo, jestli zrušit umírněnou rekreaci odpoledne a večer, během duchovních cvičení. Kapitula za předsednictví Dona Boska prozkoumala pro a proti a dala hlasovat. Šest členů se vyslovilo pro současný stav, jeden hlas byl pro úplné mlčení. Domnívali jsme se – poznamenal Don Ceria – že tím hlasem byl don Rua. V jednom listě Dona Cardier, který jsem objevil v archivu, můžeme se tam dočíst toto „Don Rua mi řekl, že hlas ve prospěch úplného mlčení byl Dona Boska“. Někdo bude překvapen touto zvláštní žádostí vzhledem k přesvědčení, že se ušla cesta k přechodu od let ovzduší veselosti a společenství, které charakterizuje salesiánskou spiritualitu a není slučitelné s ovzduším usebrání a mlčení. Ve skutečnosti v živém kontaktu s historií počátku je třeba také v tomto případě dát průchod spravedlnosti několika společných míst. Také v případě duchovních cvičení Salesiánů Don Bosko je pro nutnou postupnost. Tomuto návrhu Don Petro Brocardo poznamenává: „Také co se týká duchovních cvičení Don Bosko dělal, to, co mohl: měl vznešený ideál, ale věděl, že taková praxe se nemohla zrodit jinak než postupným vývojem. Jeho spolupracovníci byli ještě vzdálení od chápání toho, co to je, když se řekne řeholní život“.

„Jestli dnes kongregace je tím, čím je – tvrdil v roce 1930, Don Lemoyne – je to díky tomu, že se tehdy spokojila s tím, že byla tím, čím být mohla“ (MB XI, 271). Určitě, schopnost Dona Boska představit postupným způsobem svůj plán kongregací, která se rodila, je ovocem jeho pedagogické moudrosti. Je třeba být proto velice pozorný v hodnocení některých tvrzení anebo rozhodnutí. Je třeba je zasadit do historického kontextu doby, abychom se vyhnuli interpretacím, které zakladatel salesián vůbec nezamýšlel. Je to to, co se například stalo kvůli článku 3. kapitoly o pobožnostech v prvních salesiánských stanovách. Původní text tvrdil, že „každý den bude ne méně než půl hodiny mentální anebo alespoň hlasité modlitby ... to se stane definitivní verzí také díky poznámkám rádců. To Don Bosko v tomto případě přijme s radostí: Každý kromě slovních modliteb vykoná každý den ne méně než půl hodiny mentální modlitby. Je to případ, který je třeba připomenout, že tato doba modlitby se přidává k těm, které byly závazné. Měli je konat povinně všichni křesťané (modlitba ráno a večer). K zvláštním povinnostem kleriků patřila modlitba breviáře, každodenní mše, četné zvyky, denní a sváteční pobožnosti anebo periodické modlitby, ze kterých vycházela různá Pravidla oratoře (střelné modlitby, návštěvy Nejsvětější svátosti, společný růženec, večerní chvály k Panně Marii, adorace a eucharistické požehnání, cvičení šťastné smrti, čtyřiceti hodinové pobožnosti...). Stanovy pak, jak to poznamenává o několik let později salesián Don Carlo Colli v jednom článku s názvem „Prvky salesiánské spirituality“, regulují jenom společné pobožnosti a ne pobožnosti soukromé, ke kterým stále povzbuzoval chlapce, salesiány a laiky don Bosko. „Hlasité společné modlitby – tvrdí don Colli – nám dávají tušit, že byly nejenom výlučné, ale chlapci a salesiáni byli pozitivně povzbuzováni k mnohá individuálním pobožnostem, kterými náboženská úcta 19. století posela den a život dobrého křesťana“.

Kázání duchovních cvičení jako cíl Salesiánské kongregace

Tomu, kdo si dostatečně neuvědomuje základní roli, kterou duchovní cvičení měly v osobním a apoštolském životě Dona Boska, může se zdát překvapující poznámka, že v prvním náčrtu textu Stanov, který máme k dispozici (pochází téměř jistě z roku 1858), nemluví se ještě o duchovních cvičeních jako o praktické pobožnosti pro členy kongregace (ti už mnoho let byli věrní této téměř už „kanonizované“ praxe z oratorní zkušenosti), ale naopak, mluví se o nich jako o cíli rodící se Společnosti. Těch cílů je vyjmenováno. Můžeme je shrnout takto:

1. Shromažďovat své členy, jak kleriky tak i a laiky pro život v dokonalosti.
2. Zdokonalovat sebe sama růstem ve vnitřních a vnějších ctnostech, abychom následovali Ježíše Krista.
3. Shromažďovat chudé a opuštěné mladé lidi proto, abychom je poučili v náboženství, především o svátečních dnech.
4. Ubytovat některé chlapce v konviktu a nechat je vystudovat anebo vyučit nějakému řemeslu.
5. Podporovat katolické náboženství u dospělých a lidových vrstev, kázáním duchovních cvičení a

rozšiřováním dobrých knih.

Skutečně však jsou jenom čtyři apoštolské okruhy ukázané nové Kongregaci: oratoř, kolej, kázání duchovních cvičení a rozšiřování dobrého tisku. Poslední dva cíle, jak víme, dosvědčují zvláštní význam přijaté formace v církevním Konviktu. Toto východisko zůstane podstatně nezměněno během života Dona Boska, jak si to můžeme lehce ověřit ze synoptického prospektu kritického vydání. Starost o kritické vydání článků vztahujících se k cíli Společnosti svatého Františka Saleského si vzal Don Francesco Motto.

V definitivní schválené verzi z roku 1874 a v italském překladu z roku 1875, mezi cíle Společnosti patří také péče o povolání k duchovnímu stavu (číslo 5); Bod 5, prvního schématu, který tyká taky duchovních cvičení a rozšiřování dobrého tisku, se rozkládá do bodu 6 a 7. V článku 6 čteme: „Potřeba podpořit katolické náboženství se těžce pociťuje u křesťanského lidu, zvláště na venkově. Proto se salesiáni horlivě ujmou kázání duchovních cvičení, aby upevnili a usměrnili v zbožnosti ty, kteří jsou pohnutí změnit život. Musí jim být ochotní jim naslouchat“.

V souladu s tímto ustanovením, Stanovy Dona Boska stanovují, aby spolubratři klerici měli povinnost připravit si kurz duchovních cvičení, předtím než dokončí svá teologická studia a přípravu na kněžské působení. „Každý člen Společnosti – čteme v italském překladu z roku 1875 – aby mohl dokončit svá studia, kromě každodenních konferencí z morálky, bude se snažit připravit si kurz přednášek a meditací. Nejdříve to bude pro mládež a pak takové, které budou přizpůsobené chápání obyčejných věřících křesťanů“.

Není těžké si ověřit z dokumentů shromážděných v archivu Generálního domu, že praxe mladé Kongregace byla v souladu s tímto cílem. Mezi texty duchovních cvičení různých kurzů, které se uchovávají v archivu Generálního domu, citujme například ty, které napsal Don Giovanni Bonetti (ACS B 517), Don Giulio Barberis (ACS B 508), Don Giovanni Cagliari (ACS B 485), Don Giuseppe Bertello (ADS B 514). Jedná se o materiál, který je téměř celý neprobadaný, ale který nás může velice navrátit do „duchovního ovzduší“ prvopočátků. Toto poslední východisko, prvotního textu Stanov, nás přivádí ke Stanovám „Kněžského přátelství“ inspirovaných Diessbachem, který popsal apoštolské prostředky, kterými si „přátele kněží“ sloužili, aby „podřídili celou zemi Ježíši Kristu“. V nich se tvrdí: „aby šířili účinně Boží slovo, každý z nich napíše velice pečlivě pro vlastní potřebu jeden kurz pro misijní kázání a jeden kurz duchovních cvičení“.

Také stanovy Oblátů, měly v tomto období podobný výchozí bod v prvním článku druhé hlavy s názvem Hledej vlastní posvěcení: „Obláti se mimo jiné budou snažit sepsat seriál meditací a instrukcí proto, aby dávali duchovní cvičení podle metody svatého Ignáce“. Tato indikace zůstane ve Stanovách Salesiánské kongregace až do roku 1972. V textu na zkoušku, po Zvláštní Generální Kapitule v roce 1971 a v definitivním textu z 8. prosince 1984 zmizí jak zmínka, o kázání duchovních cvičení, jako o jednom z cílů Kongregace jako i indikace o kurzu duchovních cvičení, které každý člen kongregace měl napsat.

V závěru své knihy „Zrát v bratrském dialogu“, Don Pietro Brocardo definuje odvážně rendikonto, osobní rozhovor, který každý salesián je povolán periodicky dělat se svým představeným, „je to charismatický a nezadatelný požadavek“, zdvořile prohlašují kolik salesiánů, příliš jednoduše, omlouvají opuštění této praxe.

Vůči nehypotetickému pokušení – tvrdil on sám v Úvodu – považovat rendikonto teď za překonanou věc, nesmíme zapomínat, že ideál když je lidský tak se překoná vždycky. Platí však mnohem víc než život, když charisma je darem milosti“.

Ke stejnému závěru jak se nám zdá, můžeme dospět na konci této kapitole o námětu duchovních cvičení. Důležitost dávaná duchovním cvičením jako zbožné praxi, ale především jako apoštolátu ve pro mladé a dospělé a cvičení se ve službě Božího slova (kázání) se nám jeví jak „nezadatelný charismatický prvek“ zvláštního daru od Boha církvi skrze život a duchovní zkušenost svatého Jana Boska. Proto jsme chtěli věnovat tomuto tématu celou kapitolu těchto našich poznámek.

Kapitola 6

Na cestě k založení

Cesta k založení Společnosti svatého Františka Saleského má počátek v uvažující paměti Dona Boska, už od roku 1841, roku jeho vstupu do Církevního Diecézního Konviktu v Turíně. V MO napíše: „Jedna skupina chlapců se stala mými přáteli hned v prvních dnech mého vstupu do konviktu. Jakmile jsem vyšel do ulic a na náměstí, hned jsem je měl kolem sebe. Chodívali za mnou i do sakristie kostela konviktu Myslel jsem zvláště na ty, kteří vycházeli z vězení. Přesvědčil jsem se, že pokud chlapci, kteří znovu nabudou svobodu, najdou přítele, který se o ně stará, věnuje se jim v neděli a svátky, najde jim práci u nějakého poctivého zaměstnavatele a někdy za nimi zajde i v týdně, zapomínají na minulost a začínají žít správně. Stávají se poctivými občany a dobrými křesťany. Toto je začátek naší oratoře. Byla požeňná Pánem a rostla tak, že bych si to nikdy nebyl schopen představit“.

(MO 120. 122 – 123).

V roce 1874, roce, definitivního schválení Stanov Společnosti, Don Bosko v jednom výkladu poslanému kardinálům komise delegovaným pro rozhodování o jejich schválení, který se uchoval už v Dopisech, o které se staral Don Ceria, zmiňuje se o „pokusu se Stanovami během třiceti tři let, ve kterých se mohli upravit anebo odebrat věci, které se ukázaly jako užitečné k dobrému praktickému chodu Institutu“. „Tato Společnost – napsal už v roce 1867 v jednom pamětním spise Don Bosko pro arcibiskupa Turína Mons. Alessandro Ottaviano Ricardi – třebaže je omezená na několik kněží, začala už v roce 1841 dávat dohromady chudé chlapce o svátečních dnech“. Ve skutečnosti však víme, že první stále místo oratoře, kůlna Pinardi, ve čtvrti Valdoko v Turíně, se stane střediskem vyzářování výchovného díla Dona Boska, nepochází dřív než od března 1846 (MO 153-1569). Zatímco jasný cíl, zaručit pevnost a stabilitu započatého díla, dal počátek řeholnímu institutu, je to však třeba stavět, s určitou přibližností, do kolem roku 1857.

Tyto opakované, i když ne jednoznačné narážky Dona Boska na rok 1841 jako na začátek vzniku Salesiánské Společnosti, nám umožňují pochopit, že v jeho „cítění“ je původ Salesiánské Kongregace chápán jako postupný vývojový proces. Jeho začátek se prakticky shoduje s některými rozhodujícími událostmi jeho života. Je to zvláště ve zkušenosti s katechismem, která začala 8. prosince toho roku. Bylo to o slavnosti Neposkvrněného Početí Panny Marie s jedním nebo dvěma chlapci v přilehlé místnosti vedle sakristie kostela svatého Františka z Assisi, připojeného k církevnímu Konviktu v Turíně. Od stejného Dona Boska mají původ dvě odlišné tradice. MO vypravují detailním a sugestivním způsobem o prvním setkání mladého kněze s chlapcem úplně neznalým křesťanské nauky, jménem Bartolomeo Garelli. Historická poznámka z Oratoře svatého Františka Saleského z roku 1854 tvrdí opak: „Tato Oratoř, opravdové shromaždiště chlapců ve svátečních dnech, začala v kostele svatého Františka z Assisi. Pan Don Giuseppe Cafasso už několik roků ve svátečních dnech dělal každou neděli katechismus pro pomocníky zedníků v jedné přilehlé místnosti sakristie zmíněného kostela Já, znovu jsem to začal dělat na konci roku 1841. Začal jsem se shromažďovat dospělé chlapce, kteří naléhavě potřebovali náboženské poučení.“

Lidé duchovní se učí naslouchat „Božímu utrpení“.

Hlasy tolika mužů a žen, chudých a lidí na okraji společnosti, dospívajících a ztracených mladých lidí, „vypráví“, těm, co jsou v souladu s Božím srdcem, o jejich utrpení a úzkosti, o osudu lidstva. Francouzský filosof Jacques Maritain tvrdil po mnoho let: „Kdyby lidé věděli, že Bůh trpí s nimi mnohem víc než my, kvůli všemu zlu, které pustoší zemi, mnoho věcí by bez pochyby změnili a mnohé duše by byly osvobozeny“. Vlastně z tohoto naslouchání pochází počátek té pastorační lásky Dona Boska, která umí být vynalézavá. Je to s tvořivostí, kterou jenom velká láska může vzbudit, s novými rozhodnutími kvůli těžkostem a ranám mládeže jeho doby. Toto všechno tryská v životě turínského světce ze setkání, které se stává „intuicí“, nutnou výzvou, povoláním. Že se mladík jmenoval Bartoloměj, že byli jeden nebo dva, že místo bylo vlastně sakristie kostela svatého Františka z Assisi, není důležité. „Bartolomeo Garelli zůstane navždy v cítění synů Dona Boska, situací, ve které je každý z nás povolán vytušit, že každé skutečné nadšení vyžaduje stát se snem, projektem a především obléct se do konkrétnosti. Léta, která pokračují usazením se na Valdoku, představují tedy důležitý a plodný čas, ve kterém zrají některá uvědomění si zakladatele a touha vynalézt nové odpovědi na potřeby a otázky mladých lidí. Ve stejné době se formuje kolem něho a kolem jeho plánu skupina velice mladých učedníků, která bude tvořit první jádro kongregace.

Ve vztahu k tomuto období počátků zkusíme tedy sesbírat bez nároku, že dáme dohromady vše, některé podstatné prvky kontinuity mezi duchovní zkušeností Dona Boska a ideálem života přeneseného na Salesiánskou kongregaci.

Jednoduchý katechismus

„Tato společnost ve svém principu byla jednoduchým katechismem, napíše sám Don Bosko v Historických poznámkách o Společnosti svatého Františka Saleského z roku 1868. V tříletí 1841-1844 Don Bosko, který sídlí v Konviktu a slouží jako kněz ve vězeních, na ulicích, v pracovním prostředí, pokračuje ve shromažďování chlapců v prostorách u sakristie kostela svatého Františka z Assisi. Následují dva roky rozlišování a putování při hledání stabilního místa pro Oratoř. V dubnu roku 1846 nakonec si pronajme od Františka Pinardiho kůlnu se střešou, dlouhou asi 20 metrů na ulici U Zahradnice v lokalitě Valdoko a tam definitivně ustaví své dílo.

V roce 1847 je k oratoři připojen hospic, do kterého jsou přijímáni chlapci „proto, aby byli mimo místo, kde jim hrozí nebezpečí, nábožensky se vzdělávali a začlenili se do pracovního procesu“. Vedle řemeslníků je velice brzo vytvořena skupina studentů, kteří na začátku chodili do veřejných škol. Mezi nimi Don Bosko pečoval také o ty, kteří jeví zvláštní náklonnost k „duchovnímu stavu“. Po událostech z roku 1848, civilní autority nařídily uzavření diecézního semináře. Léta 1847 a 1849 poznamenaly expanzí díla Oratoře do jiných dvou zón na periférii Turína. Připojily se k nim oratoře svatého Aloise z Gonzagy v zóně Porta Nuova a Svatého Anděla Strážného ve čtvrti Vanchiglia. V roce 1852 Don Bosko je úředně jmenován Mons. Fransoní, arcibiskupem Turína, ředitelem tří

Oratoří.

Od roku 1853, v domě připojeném k Oratoří, se organizují první internátní školy pro studenty a učně. Z roku 1854 je návrh Dona Boska čtyřem chlapcům, aby „s pomocí Páně a svatého Františka Saleského – jsou to slova Dona Ceria převzaté z knihy „Život služebníka Božího Michaela Rua“, prvního nástupce svatého Jana Boska – zkoušeli se prakticky cvičit v lásce k bližnímu, aby tak dospěli ke slibu. Pak, když to bude možné a vhodné, udělali slib Pánu“. Dva z těchto čtyř chlapců Michael Rua a Giovanni Cagliero, budou nástupcem Dona Boska a prvním salesiánským biskupem. Ze stejného roku je Plán Pravidel pro mužskou oratoř svatého Františka Saleského v Turíně ve čtvrti Valdoko upraveného Donem Boskem k tomu, aby „sloužil jako norma ke správě této části posvátné služby a jako průvodce církevním osobám i laikům, kteří s laskavou snahou a v hojném počtu věnují své síly“. Nakonec „teprve v roce 1856 jsme mohli všechny školy a dílny mít v budově oratoře, což byla velká výhoda.“ (MO 206).

Primát náboženství v „boskovské“ pedagogice

Výchovná zkušenost Dona Boska je od samého počátku poznamenána hlubokým přesvědčením o „primátu náboženství“ v díle prevence a rekuperace ve prospěch „ohrožené mládeže“. On sám v roce 1854 v Historických poznámkách Oratoří svatého Františka Saleského: „Myšlenka Oratoře se zrodila z návštěv ve vězení ve městě. V těchto místech duchovní a časné bídy se nacházelo mnoho mladých lidí. Sotva zazněl morální a náboženský princip v jejich myslích, zakoušeli v srdci radost, jejíž důvody si neuměli vysvětlit, ale která v nich probouzela touhu být lepší. Ve skutečnosti mnozí změnili své chování už ve vězení samotném, jiní když vyšli, žili tak, aby se tam nemuseli vrátit. Tehdy se potvrdilo to, že tito chlapci se stali nešťastnými kvůli nedostatku morálního a náboženského poučení a že tyto dva chovné prostředky byli těmi, které mohli účinně spolupracovat na tom, aby zůstali dobrými, když ještě nebyli zkažení, a stali se rozumnými, když vyšli z vězení“. Preventivní systém Dona Boska se, jak je známo, zakládá na stejném výroku, který světec pronesl v roce 1877, na rozumu, náboženství a laskavosti. „Primát náboženství vystupuje však z proslulého úryvku: „Časté zpovědi, časté svaté přijímání, denní mše jsou sloupy, které musí nést výchovný institut... Nikdy nezavazovat k povinnosti chodit ke svátostem, ale jenom je povzbuzovat a poskytnout jim pohodlí k jejich přijetí. V případě duchovních cvičení, triduí, noven, kázání, katechismu, ať se vyvede krása, velikost, svatost náboženství, které předkládá tak snadné prostředky, tak užitečné občanské společnosti, klid srdce, spásu duší, jako jsou právě svátosti. V tomto způsobu zůstanou chlapci spontánně podněcováni k této zbožné praxi, dobrovolně a rádi budou k nim přistupovat a s užitkem“.

Výchovný model Dona Boska je nějakým způsobem výlučný, má jasnou identitu. Křesťanská praxe, život v milosti, představují ústřední cíl jeho kněžského díla ve prospěch mládeže. „Tady se obchoduje s dušemi...“

Z výrazů, které don Lemoine připisuje Donu Boskovi v MB, vystupuje často tato „radikální“ perspektiva, mohli bychom říct, ale bez nějakého negativního odstínu, „fundamentalistického“. „Spasit vaše duše“. Toto není jenom hlavní, ale jediný cíl, kvůli kterému jsi přišel sem.“ (MB VI., 504). „Kněz je vždycky knězem a takovým se musí projevat v každém svém slově. Být knězem, tím se chce říct, závazně a neustále směřovat k velkým Božím zájmům, to znamená ke spáse duší“. (MB III, 74-75) „Cíl – psal don Stella v roce 1960 ve své knize „Duchovní hodnoty u „Prozíravého mladíka“ od Dona Boska“ – ustavičně prohlašoval téměř v každé řeči a na každé stránce svých spisů. Jeho zbožím jsou vždycky duše“. Duchovní „kvalita“ prvních svátečních setkání a centralita náboženské nabídky může být vytušená už když vyjdeme z jednoduchého, podstatného popisu programu, o kterém se zmiňuje Don Bosko ve svých Historických poznámkách z roku 1854. „Náboženské obřady o svátečních dnech probíhají takto: ráno je pohodlná možnost pro přístup ke svátosti smíření. Potom je mše a po ní následuje vyprávění o dějinách spásy a o dějinách církve nebo výklad evangelia toho dne. Následuje rekreace. Po poledni pokračuje katechismus ve třídách, večerní chvály, krátká instrukce z kazatelny, požehnání s Nejsvětější svátostí, obvyklá rekreace. Když jsou ukončeny všechny pobožnosti, každý si může svobodně vybrat, jestli zůstane a bude se nějak bavit nebo odejde domů. Když se setmí, tak se domů pošlou domů všichni a Oratoř se zavře“. Nabídka Dona Boska od samého začátku, odpovídá zjevnému úmyslu evangelizace. Toto určitě překvapí, když si uvědomíme fakt, že adresáti jeho výchovného díla byli často sezonní emigranti nebo obyvatelé lidových čtvrtí a periferií, častokrát bez náboženské kultury a náboženského poučení.

Může být, že častokrát jednak jsme obklopeni přemírou patetičnosti o námaze hlásat evangelium v naší postmoderní společnosti tím, že upřednostňujeme nekonečné „prostřednictví“ anebo dospíváme k tomu, že častokrát zaměňujeme prostředky (poučení, hry, divadlo...) za cíl. V tomto smyslu se nám zdá, že můžeme tvrdit, že preventivní systém není v sobě samém spiritualita, ale často riskujeme, že ztratíme horizont autenticky „boskovský“ tam, kde není animovaný jasnou duchovní nabídkou, která zapojuje vychovatele a mládež. Don Albera, druhý nástupce Dona Boska, píše v okružníku salesiánům 15. května v roce 1911 s názvem O duchu

zbožnosti: „Celý výchovný systém, kterému nás Don Bosko učil, zakládá se na zbožnosti. Kde by tato nebyla náležitě praktikovaná, chybělo by našim institutům všechno, každá prestiž, staly by se něco méně než mnoho laických institutů. Nemohli bychom tedy našim chovancům vštípit zbožnost, kdybychom my sami ji neměli velkou ... Když salesián není hluboce zbožný, nikdy nesplní úkol vychovatele“.

Nabídka svatosti pro všechny

Od začátku svého díla tedy Don Bosko dává jasně nabídku svatosti a obrací se na mládež, spolupracovníky laiky, na kleriky a řeholníky. Kdybychom použili současné teologické kategorie, tak bychom mohli říct, že Don Bosko tím, že se formoval v Konviktu podle alfonsiánské nauky a pod „ochranou“ Františka Saleského, patrona Konviktu, je si vědom univerzálního povolání každého člověka ke svatosti. Předkládá všem, malým i velkým, horizont svatého a šťastného života. Don Bosko v úvodu knihy *Prozíravý mladík* píše: „Jsou dva hlavní podvody, kterými démon chce vzdálit mládež od cesty ctnosti. První je to, že jim na mysl přichází, že sloužit Pánu znamená vést posmutnělý život vzdálený od každé zábavy a radosti. Není tomu tak, draží chlapi. Chci Vás naučit jednomu křesťanskému způsobu života, který by Vás zároveň učinil veselými a spokojenými a ukázat Vám, jaké jsou skutečné zábavy a skutečné radosti, takže byste mohli říct se svatým prorokem Davidem: Služme Pánu ve svaté radosti: *Servite Domino in letitia*. Takový je právě cíl této knížky: naučit se sloužit Pánu a být veselí“.

„Boskovská“ pedagogika ve skutečnosti ke svatosti má svůj silný bod, silnější než to, co je v tomto rozšířeném „návodu“, v časté prezentaci některých konkrétních „modelů“. Se šťastným výrazem Dona Caviglia můžeme říct, že „Don Bosko učil skutky vytvářet jiné skutky“. Proto, že literární druh, kterému dává přednost, je určitě životopis.

V roce 1859 ve své knize, kde představuje mladíka Dominika Savia, píše: „Ať je vám užitečné to, o čem tady píši. Řekněte ve svém srdci to, co říkal svatý Augustýn: „Si ille cut non ego? Když oni, tak proč ne já?“ Když můj spolužák, stejně starý, ze stejného místa, vystaven stejným a snad větším nebezpečím, našel čas a způsob, aby zůstal věrným následovníkem Ježíše Krista, proč to nemohu dělat také já sám? Pamatujte si však dobře, že skutečné náboženství nespočívá ve slovech. Je třeba přejít ke skutkům. Pak naleznete něco hodného obdivu, nespokojíte se, že budete říkat: Toto je krásné, toto se mi líbí. Řekněte spíše: chci se snažit, abych dělal tyto věci, které, když čtu o druhých, tak mě podněcují k obdivu“.

Základní starostí Dona Boska bylo, aby všichni mladí lidé byli spaseni. Charakteristické alfonsiánské přesvědčení, že spasit se je možné a celkově, že to není těžké, podporuje jeho apoštolát.

Duchovní nabídka Dona Boska se však „neuspokojí“ tímto minimem, ale neustále a dynamicky tlačí mládež a spolupracovníky ke svatosti náročné, ale možné, té, které je možné tryskat, když se znovu čtou „bez slev“, četné životopisy mladých lidí.

„Modelizace“ je jeden z nejjistějších mechanismů naučení se. Příbuznost modelu, také „fyzická“, potom dělá bezprostřednějším pochopení a získání obsahu, postojů, „schopností“. Alois Comollo, Dominik Savio, Michele Magone, Francesco Bezucco jsou vzory, které pro svou zvláštní „příbuznost“ činí pedagogii Dona Boska účinnou. Velice typický, pro pochopení formačního jádra Dona Boska, je úvod do prvního dílka vydaného Donem Boskem a který se jmenuje *Historické poznámky o životě klerika Luigi Comollo z roku 1844*. Ve vydání z roku 1854 slovo klerik bylo nahrazeno slovem chlapec s jasným úmyslem, že nabízený životní vzor se netýká jenom seminaristů, ale každého chlapce dobré vůle. „Poněvadž příklad ctnostné činnosti platí mnohem více, než nějaká elegantní řeč - píše Don Bosko v úvodu tohoto druhého vydání – tak nebude bez důvodu poznámka o životě mladíka, který v krátkém období svého života uvedl do praxe krásné ctnosti, že se mohl nabídnout jako příklad každému věřícímu křesťanovi, který touží spasit svou duši. Tady nejsou mimořádné věci, ale všechno je děláno dokonale jako znamení, že můžeme aplikovat na mladíka Comolo slova Ducha Svatého. *Qui fimed Deum nihil negligit* (Kdo se bojí Boha, nic úmyslně nezanedbávat) ... Tady je mnoho faktů a málo slov, tím se nabízí, aby si každý pro sebe vybral to, co je vhodné pro jeho stav ... Čti rád ó křesťanský čtenáři, a když se zastavíš, medituj to, o čem čteš. Budeš tam mít určitě něco, co tě potěší a co se ti stane skutečně obsahem ctnostného života. Když si přečteš tuto knihu, budeš se cítit nadšený pro to, abys mohl následovat některou z naznačených ctností, vzdát Bohu chválu, ke kterému se modlím, aby Ti byl vždycky příznivý, a kterému všechny tyto stránky zasvěcují.“

První generace Salesiánů

V tomto zvláštním ovzduší se zformovala první generace salesiánů, kterých ideál křesťanského života zrál ze živého a osobního kontaktu s těmito mladými vzory svatosti a z živého poznání opětovné četby, kterou Don Bosko učinil z jejich krátké lidské zkušenosti. Také Michael Rua, první nástupce Dona Boska, Giovanni Cagliero, první salesiánský biskup, Giovanni Bonnetti, rádce a duchovní ředitel kongregace, Celestino Durando, který byl také od roku 1865 po čtyřicet 40 let členem hlavní rady, a spolu s Dominikem Saviem slavnostně slibuje, podle toho, jak to vyžadovala pravidla *SPOLEČNOSTI NEPOSKVRNĚNÉ*, 8. června 1865, „že bude chtít napodobovat jak jen mu to dovolí síly, Luigi Comollo“. Také Carlo Ghivarello první generální sekretář a pak generální ekonom

kongregace, Francesco Cerruti, hlavní rádce a Giovanni Batista Francesca, duchovní ředitel a inspektor, kteří tvořili část první skupiny chlapců, jež uvedli v život v prosinci roku 1859 Salesiánskou společnost, byli prvními společníky Savia, kterého životopis byl v tom samém roce poprvé publikován. Tyto všichni a ještě mnozí jiní mezi prvními salesiány poznali Michele Magone a Francesco Bezzuco, a kteří určitě znovu a znovu četli jeho životopis. Sám Don Gulio Barberis, který byl o deset let mladší než Michael Rua a první magistr noviců salesiánské kongregace, přišel do oratoře na Valdoko v roce 1861, byl to rok publikace životopisu Michala Magone, který bude společníkem a ctitelem Francesco Besucco.

Právě s touto skupinou chlapců dá Don Bosko život Společnosti Svatého Františka Saleského. Velice bystře to postřehl Don Alessio Barberis ve svém životopise svého strýce Giulio, prvního magistra noviců: „Skutečně z ničeho zformoval Don Bosko Společnost Svatého Františka Saleského a s geniální intuicí chtěl, aby základní kameny jeho institutu byly vybrané mezi mladíky, kteří k němu přišli po prvních letech svého dětství. Kteří nepoznali, lze to tak říct, jinou rodinu než tu v Oratoři. Ty on mohl formovat úplně podle svého ducha, ke svému obrazu a podobě. Je to nová skutečnost, která předtím nebyla, v dějinách zakládání řeholních kongregací, to znamená, že ji nezakládal s dospělými a formovanými lidmi, ale téměř výlučně s chlapci vychovanými samotným zakladatelem a tak povstala nová instituce. Je prozívatelně jisté, že takoví mladíci, kteří se stali kněžími a řeholníky, by neměli a nemohli mít jiný pohled na věc, než jaký měl jejich otec. Na jeho výzvu odpověděli s absolutní důvěrou a tak budou moci lépe odevzdat následovníkům nezměněného ducha. 18. prosince 1859, když je podepsán akt o rozhodnutí se pro Společnost Svatého Františka Saleského, má Don Bosko čtyřicet čtyři let, František Cerutti má patnáct, Alois Chiapale šestnáct, Antonín Rovetto sedmáct. Průměrný věk této první skupiny horlivých následovatelů mimo Dona Boska a Dona Alasonatti, který byl už diecézním knězem, je méně než sedmáct let. Tato skutečnost, i když není výlučná, tak je určitě zvláštní v dějinách spirituality a řeholního života.

Věrohodný model?

Dvě otázky nebo lépe řečeno dvě těžkosti mohou povstat v kontaktu s tolika životopisy napsanými Donem Boskem a zvláště u těch životopisů jinochů, napsaných ve dvacetiletí mezi roky 1844 a 1864. První bezprostřední otázkou je tato: vyprávěné skutečnosti Donem Boskem jsou věrohodné nebo se spíše jedná o čistě pedagogický úmysl, „povzbudivé čtení“? Vedle této otázky je jiná, historická a duchovní povahy, která může vzbudit náš zájem: je možné zahlédnout podstatný vývoj během celého jeho života ve vztahu k předloženému vzoru? Na tuto poslední otázku se nám zdá, že můžeme opovědět bez nějakého váhání. Na první odpovíme v příštím odstavci. Ve vztahu k obsahu duchovního života nám není dáno, abychom vyhmátli významné odlišnosti ve vlastní nabídce předložené Donem Boskem mladým lidem během celé jeho pozemské existence. Toto tvrzení se nám zdá posíleno v četných nových vydáních nebo v reedicích životopisů, které se nepředstavují vzhledem k prvnímu vydání podstatné odlišnosti. Životopis Dominika Savia publikovaný v roce 1859 je znovu vydán v italštině v roce 1861, 1866, 1878 a 1880. Životopis Michala Magone z roku 1861 je znovu vydán v roce 1866 a v roce 1880. Životopis Františka Besucco z roku 1864 je znovu vydán ještě v roce 1878 a 1886. Také životopis Comollo z roku 1844 zná jiné tři reedice v roce 1854, 1867 a 1884, čtyři roky před smrtí Dona Boska. Povstává ihned analogická otázka: Šest neděl a novena ke svatému Aloisovi Gonzaga s odkazem na životopis světce z roku 1846, který zná 9 vydání až do roku 1888, s různými přídávky a variantami a hlavní kostra je zařazena do prvního vydání knihy „Prozíravý mladík“.

Don Bosko v podstatě pokračuje v prezentaci stejných vzorů nebo lépe řečeno, nucené odlišnosti, stejný model svatosti pro mladé, pro různé generace mladých a v odlišných společenských a kulturních kontextech. Ze životopisu Savia, Michala Magoneho a Františka Besucco máme opravdu v posledních letech života Dona Boska (1878–1888) překlady do francouzštiny, do němčiny (Savio) a do španělštiny (Magone). Životopisy jiného mladíka, Francouze Louis Fleury Antoine Colle publikovaného poprvé ve Francii v roce 1882 a přeloženého do němčiny o pět let později, je přeložen do italštiny až v roce 1961. Přes jasné životopisné odlišnosti některých významných rysů, které odlišují osobnosti těchto mladíků, je každý z nich nějakým způsobem „přepodoben“ jeden druhému jakoby z jednoho předem určeného schématu, který přesto nezapomíná jasně ukázat některé osobité charakteristiky. V životopise Savia například jasně vystupují projevy mystického života, v životopise Comollo askeze, v životopise Magone nadbytek mladické zkušenosti, v životopise Besucco dlouhé, noční modlitby. Životopisy Savia, Magone a Besucco nám doplňují rysy oratorní zkušenosti těchto let, a pak nám odhalují v co největší míře apoštolské srdce otce a zároveň konkrétnější a zvláštní vzor „oratoriánské svatosti“. Opakující se charakteristika je na příklad: naléhavost na modlitbu, když představuje tyto mladíky během rekreace. Je to aspekt, který nám ještě jednou jasně ukazuje primát náboženství ve výchovném systému Dona Boska.

Příkladný chlapec, útěk před hříchem, pečlivá volba kamarádů, aktivní apoštolát mezi svými vrstevníky, láska k modlitbě bez časového omezení, mariánská a eucharistická úcta, časté přistupování ke svátosti smíření a ke svatému přijímání a nakonec povzbuzující smrt: tyto hlavní prvky, které běží téměř jako nosná struktura a které znovu nacházíme přesně a s odlišným přízvukem v každém z těchto životopisů. Od Aloise Gonzaga ke Comollo,

od Savia k Mogone, od Besucco k Louis Fleury Antoine Colle. Plán mládežnické svatosti drahý srdci Dona Boska vystupuje s jasnými a charakteristickými rysy.

Tato dokonalá shoda mezi odlišnými životy mladíků byla už jasně ukázána před několika lety Donem Alberto Caviglia, pořadatelem edice „Vydané a nevydané spisy Dona Boska“. V základní poznámce ke knize „Poznámky k životopisu Aloise Comollo“ Don Ceria napsal opravdu toto: „Dovol mi dobrý čtenáři, abych ti nabídl trochu zvláštní, ale užitečnou myšlenku, a abych ti ji umožnil pochopit. Chtěl bych, aby bylo dovoleno zachovat konvence, sepsat srovnávací seznam s podobnými sloupci o svatých mladících oslavovaných Donem Boskem (můžeme tam přidat Siccardiho, co bylo plně jeho, jako vychovaného v jeho formě od Bonettiho a zemřelého v náručí světce): v prvním sloupci by se mohly umístit jedna po druhé jednotlivé rysy ctnosti a postojů a ctnostných a duchovních způsobů toho prvního, nevyložit skutečnosti, které mají nadpřirozený ráz. V druhém sloupci, paralelně, by se mohly ukázat s počtem kapitol nebo stránek z různých Životopisů to, co se jeví, jako podobné u těch, kteří dávají kolonce název: ponechat jako bílý prostor u každého to, co odpovídá tomu, co je u každého nejvíce zvláštní a vlastní. Já říkám, že bílých míst by bylo málo, tolik, že by to sotva stačilo ukázat na osobnost a téměř všechny názvy (podstatné a neodmyslitelné, přirozeně všechny) by našly úplnou shodu a paralelismus by byl výmluvný“. „Téměř naší povinností by teď bylo – dodává autor – popsat tyto společné nebo tradiční nebo základní rysy, které zahlédneme v Životopise svatého mladíka (Comollo) a které se zrcadlí u Dona Boska, jako pocházející z duchovního bohatství svatého vychovatele. Chtělo by to teď rozsáhlé a neúměrné pojednání, které by zahrnovalo právě ten paralelismus a ten genetický původ duchovní pedagogiky Dona Boska, která musí být tématem zvláštního a organického a systematického studia“.

Také my litujeme, že očekávání, které autor vyjádřil, zemřel v roce 1943, v jedné poznámce, o které je zmínka v předcházející citaci: „Přání, bylo to úmyslem, toho kdo čeká, že toto studium by vytvořilo systematické pojednání, které by pochopilo v jednom pohledu a v jediném pojetí díla Dona Boska jako pedagoga svatosti: duchovní pedagogie Dona Boska světce. Podstatná část, mohu říct, podstata, je už obsažená ve speciálních studiích vedených o Životopisu Savia, Besucco a částečně Magoneho: stačilo by z toho vytáhnout systematický výklad, shrnout a uspořádat to, co sem tam už bylo řečeno s vhodnými odkazy na jiné spisy a na slova světce. Je to nelehký podnik a vyžadovalo by to nějaké studium. Tím je však větší oslava pro Dona Boska, že je konečně rozhodující v mnoha problémech, které jeho osobnost „patriarchy křesťanské výchovy“ vzbudila a vzbuzuje mezi badateli. Nemohu doufat, že budu mít čas a příležitost, svěřuji tento úkol jiným, doufat, že budou potvrzeny moje skromné záměry. Bylo by užitečné dílo Duchovní Pedagogika svatého Jana Boska (proč ne nutné?) k plnému poznání Dona Boska a jeho osobnosti v dějinách církve“.

Historické životopisy anebo povzbudivé čtení

Vraťme se k první otázce, se kterou jsme uváděli tento odstavec, o historicitě vyprávěných událostí. To, co jsme už doposud řekli jednak o podobnosti mezi duchovní zkušeností těchto mladíků, může beze všeho zvětšit naše pochybnosti o historicitě těchto životopisů a o možné vůli jejich autora „přizpůsobit“ kroniku událostí k předem stanovenému modelu.

Námítka není nejnovější. Už o tom svědčí citovaná – Nota preminilare – předběžná poznámka dona Caviglia kde neschází polemická úvaha vůči těm, kteří se už v těch letech snažili uvést do krize historickou pravdu vyprávěných událostí. V letech mezi dvěma válkami, benediktin Henri Quentin pokračoval v silných pochybnostech o historické pravdě ze životopisu Dominika Savia, o věrohodnosti samotného Dona Boska a svědků v případě jeho blahořečení. Některé varianty uvedené Donem Boskem ve vyprávění o smrti tohoto mladíka, které kopírují v některých výrazech to co je v životopise svatého Aloise z Gonzagy, vzbuzovaly silné pochybnosti. Tvrdilo se, že svědkové byli příliš závislí na tomto lidovém životopisu.

Na tyto námítky energicky odpověděl Don Caviglia. Ale tato pozice přísně apologická není už udržitelná. Je beze všeho možné, že z některých vyprávěných událostí je cítit cíl, kterým je povzbuzující a duchovní cíl těchto spisů. Don Bosko, třebaže neměl v úmyslu nemluvit pravdu, anebo „podvádět“, použil nějakým způsobem fakta s určitou volností. Ptáme se ale, je toto opravdu srdce otázky? Historické kritérium je jediné čeho je třeba se dovolávat? Jestliže je naším cílem, abychom „poznali“ „duchovní chutě“ autora těchto povzbuzujících knížeček nebo spíše, abychom zrekonstruovali málo užitečnou kroniku událostí, je důležité bádát o účinné shodě popsaných skutečností?

Ve skutečnosti, je to paradoxní, vlastně tam, kde zakoušela neshoda vyprávěných faktů s historickou pravdou vlastně tam by se mohlo hledat poznání typičtějších a osobních rysů předkládaného modelu Donem Boskem. Vlastně tyto prvky, tato „přehánění“ by nám „ukázaly“ kromě zvláštní duchovní perspektivy, úmysl autora ukázat také snahu postupovat historicky po cestě, kterou měl ujit. Jednak tím, že se Don Bosko se pečlivě věnuje událostem, jednak tím, že je staví trochu násilím do předem daného modelu, a má v úmyslu obstarat nám

„souřadnice“ modelu svatosti nabídnuté mládeži během celého svého života. Nabízí ji mladým lidem, kteří chodili do jeho oratoří a do jeho děl. Zároveň nás nepřímou vrací k některým rysům své duchovní zkušenosti. V každém případě, určitá blízkost, zvláště mezi postavou Comolla, Dominika Savia, Magoneho, a Bezucco je určitě úzce spojena s procesem jejich napodobování, že se tam váže jedno na druhé. Savio se rozhodne, že si vybere pro sebe, a pro své přátele jako model Comolla.

Častokrát Francesco Bezucco dělá ze života Dominika Savia svůj stálý výchozí bod. Magone, který zemřel bez toho, že by mohl pozdravit publikování jejich životopisu, měl alespoň radost, že četl jeho první kapitoly: „Mezi těmi z vás, drazí chlupci, kteří jste úzkostlivě čekali na publikaci životopisu Dominika Savia – vypráví Don Bosko v úvodu životopisu Magoneho – byl také mladík Michele Magone I když mohl číst, jenom několik jeho stránek, tím že Pán ukončil jeho smrtelný život, vzýval ho“. „Magone chce přesně vědět kde je místo, kde Dominik Savio poklekl – vypráví pak Don Bosko v životopise Francesca Bezucca - a modlil se před oltářem Panny Marie. Tam se velice sebral, a modlil se s velikou útechou v srdci. Och kdybych mohl, říkával, být od rána do večera na tom místě, jak rád bych to dělal! Protože se mi zdá, že mám stejného Savia pro mou modlitbu a zdá se mi, že odpovídá na moje modlitby, a jeho horlivost se přelévá do mého srdce“.

Otázka historicity vyprávěných událostí nemůže nakonec být použita jako argument pro umenšení duchovní hodnoty těchto spisů, nebo zbavit je spojitosti s úmyslem autora. Vlastně naopak s přepracováním některých událostí tryská duchovní dědictví předané každému salesiánovi, vychovateli.

Životopis Dominika Savia

„Životopis mladíka Savia Dominika chovance Oratoře svatého Františka Saleského“ představuje jeden z nejbezprostřednějších a osobních spisů Dona Boska. Don Caviglia definuje tuto knihu jako „jednu z mála knih Dona Boska naspanou bez knih“. Tady – vysvětluje v rozsáhlém úvodu ke knížce v díle „Vydaná díla“ – nejsou jiné knihy jako prostředky. Pramenem je on sám, spisovatel, který ve skutečnosti viděl a byl často inspirován programem, jak to chce on, aby dal tělo své myšlence. Tady není nic jiného než Don Bosko, všechno jenom Don Bosko“. Jedna se pravděpodobně o jeden z nejdůležitějších „dokumentů“, které nám dovolují, abychom se podrobili duchovnímu „čtení“ autora a zároveň jeho duchovní pedagogice. Si ille cur non ego, tvrdí Don Bosko ve svém úvodu a cituje svatého Augustýna. Toto povzbuzení se ukazuje tím víc překvapující vzhledem k mimořádným darům, kterých se mu dostalo. Podle jeho duchovního vůdce, tento mladík byl modelem ctnosti. Role modlitby a svátosti, úcta k Nejsvětější Svátosti a Panně Marie, důležitost bratrských důvěrných kontaktů s vychovatelem a se zpovědníkem, angažovaný a radostný duchovní život, osobní apoštolát mezi vrstevníky, dobročinná role sdružení, duchovní boj za uchování čistoty, stálý horizont přítomnosti dobré smrti: všechny charakterističtější témata výchovného systému Dona Boska, jeho pedagogie ke svatosti si nacházejí zde harmonizované ne do obrazu teoretického východiska anebo do asketického pojednání, třebaže fakta v běžném životě tohoto mladíka „kontemplované Učitelem – jak to tvrdí ještě způsobem velice účinným Don Caviglia – s nadšeným úžasem.

„Tento náš úžas překonává všechno ostatní – píše ještě tento vášnivý znalec Dona Boska - . Ne už jenom kvůli mimořádnému člověku (v tom se shoduje s Donem Cafasso), ale principiálně a opravdově kvůli hlubšímu a niternému vztahu mezi spisovatelem a jeho duchovním synem. Je to, abychom to řekli technickým jazykem, příčina a vztah: nakolik a jak to říkají samotná fakta o životopisných pamětech, jsou inspirována myšlenkou a duchem autora učitele a forma svatosti vidění a prožívaná svatým vychovatelem se stala duší a formou svatosti prožívané žákem. Úvod v knize nám umožňuje myslet na to, když nám autor laskavě něco vysvětluje, téměř se vždycky omlouvá, když musí mluvit o sobě. Z toho, domnívám se, by se mohl vysvětlit převládající něžný tón, který založen na nedšeném úžasu, který neustále proniká duši Dona Boska při kontemplaci toho, co se v životě Dominika událo, jednoho po druhém, toho notoricky podivuhodného života. Jako tatínek a maminka jsou v něžném úžasu nad tím, co jim děti nečekaně odhalí, co odhalili u svých dětí. Tak ho to dojímá, že nemůže ani myslet ani číst svou knihu bez slz. Je to nedefinovaný smysl laskavého otcovství, který činí drahou a tak poutavou knihu tomu kdo ji čte“.

Toto dosvědčil Don František Cerrutti, salesián, při procesu blahorečení Savia: „Pamatuji si, že jsem slyšel od Dona Tirone, že když byl se Ctihodným Donem Boskem v Albano Laziale, tak zatímco dělal korektury nového vydání životopisu Služebníka Božího, tak mu Don Bosko řekl: nemohu myslet na životopis Savia a věnovat se opravám bez toho aniž bych plakal dojetím když na něho myslím. Víím také, že Ctihodný Don Bosko napsal životopisy Aloise Comollo, Michala Magone, Františka Besucco. Avšak četba těchto životopisů u těch, kteří znali Savia a znali i ty ostatní, nevytvářela tu zvláštní přitažlivost a tu zvláštní úctu, která se naopak projevovala k Božímu služebníku Dominiku Saviovi. Bylo to proto, že v Saviovi se poznával, že je tam něco mimořádného, ty ostatní byli prostě dobří a ctnostní chlupci“.

Mezi ctnostmi tohoto chlapce vystupuje do popředí zvláštním způsobem „dar“ modlitby. Don Bosko si to jasné uvědomuje, když tvrdí: „Mezi dary, kterými ho Bůh obohatil, byla výrazná horlivost v modlitbě. Byl tak navyklý hovořit s Bohem, že ať byl kdekoli, i uprostřed nejhlučnějších zmatků, usebral své myšlenky a se zbožnou láskou pozvedal své srdce k Bohu“. „Pro něho to byla – tvrdí autor – skutečná rozkoš, když mohl nějakou čas strávit před svátostným Ježíšem“.

Některé mimořádné skutečnosti

Celá kapitola životopisu Savia je věnovaná „Zvláštním milostem a mimořádným událostem“. V úvodu kapitoly Don Bosko ukazuje, že ví o tom, že události, které se chystá vyprávět, nejsou to běžné věci a „budou kritizovány“, ale že jsou v dokonalém souladu s Písmem Svatým a s dějinami spirituality: „Tady.... chci rozvést zvláštní milosti a některé skutečnosti, které nejsou běžné, které snad budou i kritizovány. Proto považují za vhodné upozornit na to čtenáře, že to o čem tady mluvím, má plnou podobnost s tím, co je zaznamenáno v bibli a v životopisech svatých. Mluvím o věcech, které jsem viděl na vlastní oči, ujišťuji, že píšu pečlivě pravdu, dávám však plně na úvahu rozvažnému čtenáři: tady je toto vyprávění“.

Začíná pak známé vyprávění o dlouhé extázi tohoto mladíka. „Jednou se stalo, že scházel na snídani, ve škole a i na obědě a nikdo nevěděl, kde je. Ve studovně nebyl, na lůžku taky ne. Bylo to, co se stalo řečeno řiditeli. V něm se zrodilo podezření, které se ukázalo opravdové, že je v kostele, jak se to už předtím stalo. Vstoupil do kostela, jde na kůr a vidí ho nehybného jako kámen. Měl jednu nohu přes druhou, jednu ruku opřenou o pultu na zpěvník, druhou měl na hrudi, tvář měl upřenou a obrácenou ke svatostánku. Nepohyboval rty. Zavola jsem na něho, žádná odpověď. Zacloumal jsem jim a tehdy obrátil svůj pohled a říká: och, už skončila mše? Podívej se, dodal ředitel, ukazující mu hodinky. Jsou dvě hodiny odpoledne“. Asi šest hodin uběhlo od konce mše svaté. Není pochyb, že to, co jsem popsal je mimořádné. Je to typický příklad, který může být podroben historické kritice. Ptáme se: „obohatit“ Don Bosko vyprávění povzbuzujícími zvláštnostmi nebo dokonce je moudře „vytvořil“, s úmyslem povzbudit?

Zkusme „postavit proti sobě“ naposledy, tyto dvě odlišné hypotézy. Jedna se o historickou skutečnost? Tato dlouhá extáze se doopravdy stala?

Předpokládáme, že ano. V tomto případě Don Bosko, kterému se stane nutně to, co se stane člověku, který podává zprávu o nějaké události, mohl by přimalovat věci podle vlastní citlivosti. Anebo by to mohl dělat s cílem povzbudit touto událostí druhé lidi. Don Bosko tu ukazuje, že uznává a bere velice v úvahu mystický život a popisuje tyto události, třebaže ví, že budou kritizovány“.

Ted' však vytvořme opačnou hypotézu. Předpokládáme, že tento fakt je ovocem tvůrčí fantazie autora jakoby se to někomu mohlo stát „ve snu“, kterými Don Bosko rád povzbuzoval chlapce k dobru. V tomto druhém případě, by dokonce vystupovala ještě jasněji úcta Dona Boska k mystickému životu a znaky dané „duchovnímu hnutí“, které má u něho počátek, ve „směrování“ rozhodně zvláštním, když bereme v úvahu malou důvěru, která vládla v 19. století k těmto a jiným projevům mystického života.

Ve skutečnosti, ponechme stranou podstatně dobrou vůli pisatele, o mnoha vyprávěných skutečnostech, budou určitě svědci spolužáci z těchto let. Neukazuje se, že by někdo z nich popřel někdy vyprávění Dona Boska. V tomto, jako i v jiných spisech zakladatele salesiánů, (myslí se například na málo známý životopis blahoslavené Marie degli Angeli turínské karmelitky, vydaného Donem Boskem v roce 1865) se hlavní postavy odlišují zvláště duchem modlitby, dlouhými adoracemi, citovým a mlčenlivou modlitbou, citovými a dokonce mystickými projevy.

Okénko do duchovní zkušenosti Dona Boska

Když Dominik Savio umírá v roce 1857, je Donu Boskovi téměř 42 let. Zatím, co se chystá napsat jeho životopis, ukazuje se schopným uznat, duchovní zkušenost mladého chovance jako je dar kontemplativní modlitby. Don Bosko se nebojí se „nazývat věci pravým jménem“, a ukázat, bez nejasnosti, své přesvědčení, že stojí před nadpřirozenými dary.

Jeho příprava ke svatému přijímání – vypráví v Životopise mladíka Dominika Savia - byla velice povzbuzující. Večer před svatým přijímáním ještě předtím než si šel lehnout tak se modlil na tento úmysl Ráno pak dobře připravil. Ale poděkování však nemělo konce. Kdyby ho však nezavolali, zapomněl by na snídání, rekreaci a leckdy i na školu, setrval v modlitbě, anebo lépe řečeno v kontemplaci Boží dobroty, která s nevýslovnou dobrotou sděluje lidem poklady svého nevýslovného milosrdenství“.

Tato zvláštní pozornost k projevům mystického života, která se může projevovat také v jiných životopisech naspaných Donem Boskem, je tím více překvapivá, čím víc zkoumáme fakt, že spiritualita evropského devatenáctého století nepoznala postavy velikých mystiků, srovnatelné s postavami ze zlatého věku mystiky (Za

„zlatý věk“ křesťanské mystiky se pokládá 12. a 13. Století pozn. překl.). Obvykle ukazuje určitou nedůvěru vůči mystickým jevům. Karmelitán Padre Eulogio Pacho ve své knize „Historie moderní spirituality“ počítá Dona Boska mezi „veliké učitele spirituality“ a mezi „největší mystické postavy“ devatenáctého století: „Jako je velice dobře známé, že jansenismus a pietismus přináší velikou diskreditaci mystiky. Po různých cestách, leckdy protikladných, vytváří prostředí nepřátelské a nedůvěřivé vůči všem formám a projevům, které mají mystickou příchuť. Téměř po dvě století trvala určitá prevence proti jakékoli spirituální fenomenologii považované za mimořádnou. Na druhé straně racionalismus anebo iluminismus se snažili zdiskreditovat takové projevy jako symptomy fanatismu, důvěřivosti anebo pověry. Kvůli tak odlišným motivům, náboženského ovzduší XVIII. a XIX. století se jeví jako nedůvěřivé k „mystické spiritualitě“.

Nadpřirozený život je určitě dar milosti. Milost však vyžaduje aktivní účast člověka: morální život, čistota srdce, touha po nebeských věcech, stálý zvyk myslet „na Boha“, představují běžné nástroje, skrze které přirozenost a milost spolupracují. Toto vědomí se projevuje u životopisce, který tvrdí: „Nevinnost života, láska k Bohu, touha po nebeských věcech, přivedli mysl Dominika k takovému stavu, že se mohlo o něm říct, že byl obvykle pohlcen Bohem. Leckdy stavil rekreaci tak, že obracel svůj pohled jinam a začal se procházet sám. Když se ho zeptali proč opustil kamarády tak odpovídal: „byl jsem zasažen obvyklou roztržitostí a zdálo se mi, že se nad mojí hlavou otevřel ráj a já se musím vzdálit od svých kamarádů proto, abych jim neříkal o věcech, ze kterých by se smáli. To se mu stávalo během studia, při cestě a návratu ze školy i v samotné škole“.

Může být vhodné podtrhnout, že samotná touha po věcech nebeských představuje hlavní charakteristiku náboženské zkušenosti Dona Boska v době jeho mládí. Je to zvláště Don Alberto Cavigila, který podtrhuje zvláštní příbuznost, která spojuje tyto dva svaté, ve své studii Dominik Savio a Don Bosko: „To, co nás sem navrací - čteme na závěr jeho práce – na konci tohoto jak doufáme ne zbytečného zkoumání, o kterém by se dalo říct spíše jako o konstrukci duchovní historie „malého, spíše velikého giganta ducha“ nás navrací k našemu úkolu, ke kterému jsme dospěli sledující ve všem naše studium: abychom viděli Dona Boska jako odlesk v Saviovi a v Dominikovi Saviovi mistrovské dílo výchovného díla Dona Boska. Vidět v něm zosobnění jeho ducha, to znamená salesiánské spirituality. Ne, že Don Bosko vytvořil svátce v Dominiku Saviovi: ale Dominik se stal svatým tím, že zosobnil myšlenku posvěcení, kterou Don Bosko do něho vлил a která formuje osobnost Dona Boska v dějinách spirituality církve. Kdo to čte, musí myslet a vidět, že tatáž svatost, třebaže je odlišitelná a čistě vlastní, v jejím světle a v její postavě, je zosobněním tohoto pojetí, kterým Dona Boska inspiroval Bůh a prožil v myšlence na něho, pro spásu mládeže a pro křesťanské znovuzrození moderní společnosti“. „Dominik Savio a Don Bosko – pokračuje Caviglia – jsou dva od sebe neoddělitelná jména, jako výraz spojení jediného duchovního fenoménu, který pronikl do tehdejší společnosti a který formoval historickou originalitu a podstavec lidské a křesťanské slávy svatého vychovávatele: slovo lásky ve spiritualitě výchovy a prožívaného života“.

Kapitola 7

Doba zakládání

Období, na které chceme soustředit nějakou poznámku, zahrnuje přibližně rozpětí asi sedmáct let a to od roku 1858. Z tohoto roku pravděpodobně pochází první rukopis stanov, který máme, až do roku 1874, roku definitivního schválení stanov Společnosti Svatého Františka Saleského. Pro Dona Boska jsou to léta zralosti, ve kterých postupně dostává podobu plán založení Společnosti Svatého Františka Saleského, v plodném, ale ne vždy lehkém dialogu s těmi v církevní komunitě, kteří měli zodpovědnost, aby přijali, rozlišili a potvrdili charisma zakladatele. Jsou to léta ve kterých semeno se zakořeňuje. Křehká rostlinka začíná zapouštět kořeny, jsou to léta procesu institucionalizace a první expanze mimo hranice města Turína a Piemontu, léta, ve kterých třebas s mnohými těžkostmi, sny se začínají oblékat do konkrétnosti. Jsou to také léta, ve kterých se kladou základy nového díla ve prospěch ženské mládeže, Kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice. Jejich stanovy dostanou diecézní schválení v roce 1876. Jsou to nejplodnější léta Dona Boska jako spisovatele.

Literární rozmach Dona Boska začal ve snaze o apoštolát dobrého tisku, který byl jeden z hlavních formačních projektů Církevního konviktu v Turíně. Tato léta jsou jeho nejplodnějším obdobím. Když zkoumáme jenom jeho první publikace a pomineme knížečky o několika stránkách, anebo úřední dokumenty, můžeme napočítat asi 55 titulů oproti 30 v předcházejícím období (1844 – 1857) a dvanáct v následujícím období (1875 – 1888).

Zakladatel

Kdy a jak se v Don Boskovi zrodilo vědomí o jeho povolání zakladatele? Kromě toho, jaký rozvoj udělal model řeholního života, který Don Bosko nabídl svým členům během své existence? Otázka je ještě i dnes otevřená. Don Pietro Braidó, v roce 1988, v kritické edici „Historické zmínky o Kongregaci“ psané Donem Boskem, z pohledu definitivního schválení stanov píše toto: „Ještě i dnes je velice otevřený výzkum celého problému původu a rozvoje chápání řeholního stavu u Dona Boska, intuice jeho povolání jako zakladatele, chápání, kultury, kompetenci ve

specifickém okruhu, vývoje jak myšlení tak působení, které ho charakterizují v různých fázích ideového pojetí pravidel, organizace a konsolidace především Společnosti Svatého Františka Saleského“. Chápání „řeholního stavu“ a plán života obsaženého ve stanovách, v každém případě se bude vyvíjet. Některé věci budou ovocem dialogu s civilním a náboženským prostředím jeho doby. Jiné věci se zrodí spíše z vůle Dona Boska, že postupně dával poznávat plán založení Společnosti, který se ukázal jako velice náročný jeho prvním, velmi mladým spolupracovníkům.

O této počáteční opatrnosti presentace řeholního stavu, inspirovaného respektem k vývojovým rytmům mladého organismu, byla si vědomá v druhém období i samotná první skupina žáků. Velice významná v tomto návrhu je stránka Dona Lemoyne, napsaná kolem roku 1904, ale vztahující se k prvním létům 1850: „Don Bosko mezitím neztrácel ze zřetele cíl Kongregace, kterou měl založit. „Často a to po mnoho let, když byl kruhu svých chlapců a kleriků, obvykle žertoval, nakonec seděl na zemi s nohama zkříženými a s chovanci kolem sebe, kteří rovněž seděli. V ruce měl bílý kapesník a udělal z něho, jakoby míček, nechal ho poskakovat z ruky do ruky. Chlapci mlčky pozorovali tuto hru a on najednou zvolal: Ach – kdybych měl dvanáct chlapců, se kterými bych mohl dělat to, co dělám s tím kapesníkem, chtěl bych rozšířit jméno Ježíše Krista nejen do celé Evropy, ale i za její hranice, do dalekých, dalekých zemí . . . Ve stejné době se Don Bosko snažil v kázáních, v konferencích a v rozhovorech, probudit lásku k zasvěcenému životu, Bohu a spáse duší. Mluvil k chlapcům o výhodách společného života, o tom, že tito lidé nemusí myslet na budoucnost, nemusí se namáhat, zaopatřit to, co je nutné k životu, o dobrotě Prozřetelnosti, která své služebníky nikdy neopustí. Mluvil však vždycky nepřímou a nedělal nikdy narážku na řeholní život. Popisoval však nějaký rys slavných svatých, kteří zasvětili Bohu dny svého života v klášteřích. Na jedné straně to bylo poetické a přitažlivé tak, že se pochopila dokonalost řeholního stavu, bez toho, že by se zdálo, že by jim to doporučoval (MB IV. 424-425).

Původ myšlenky založení Společnosti Svatého Františka Saleského

Pokud se týká hypotézy vytvořené o původu myšlenky založení Společnosti Svatého Františka Saleského, interpretace se mění od četby psychologické, ta jak se zdá neponechá nějaký prostor pro nadpřirozeno (Don Bosko podle někoho, poznamenaný v době svého dětství nepřítomností otce a průvodní přítomností nevlastního tyranského bratra, založil by kongregaci proto, aby vytvořil určitý druh náhradní rodiny) k „povzbudivé“ četbě některých prvních životopisců. Ti podtrhují a chválí nadpřirozené prvky, sny, Boží varování. Mezi těmito dvěma extrémami, jak se domníváme, je možné pokusit se o četbu historicko-kritickou, která je zachraňuje a harmonicky integruje přirozené a nadpřirozené prvky proto, aby dospěl k hypotéze v souladu s tím, co známe o způsobu jednání Božím v dějinách spásy a zvláště v životech jiných svatých zakladatelů.

Není tedy pochyb, že ke konci svého života byl Don Bosko subjektivně přesvědčen, že některá mimořádná znamení načrtly celou cestu jeho existence. On sám napsal o počátcích MO, o známém snu v devíti letech: „Přesto jsem na sen nemohl zapomenout. Proč? O tom budu vyprávět na následujících stránkách. O těchto věcech jsem nikdy nehovořil a moji příbuzní na něj zapoměli. Když jsem však roku 1858 přijel do Říma s tím, že mám v úmyslu založit salesiány, papež chtěl, abych dopodrobna vyprávěl všechno, co by třeba mělo jen zdání nadpřirozeného. Poprvé jsem tedy vyprávěl sen, který jsem měl mezi devátým a desátým rokem. Papež mi doporučil, abych všechno přesně a se všemi podrobnostmi sepsal. Řekl mi, že to jednou bude pro salesiány povzbuzením.“ (MO 37).

Stejně přesvědčení animuje vyprávění Don Lemoyne. To je nad veškerou možnou pochybnost, podpořené historickou kritikou o historicitě jeho MB, vyjadřuje v každém případě způsob citění první generace salesiánů: „Do Oratoře přišel a zdržel se tam nějaký den Don Sterafino Allievi, člověk učený a horlivý kněz, skutečný apoštol mládeže. Ten v Miláně konal mnoha dobra tím, že vedl oratoř sv. Aloise. Don Bosko, který byl u něho hostem v roce 1850 ho velice radostně přijal, a jednou večer ho nechal mluvit ke všem chlapcům po večerních modlitbách. Don Alievi měl plán, že založí dům pro potřebné chlapce, kteří tam budou bydlet. Proto, aby je chránil a vychovával, chtěl založit řeholní kongregaci a tak žádal radu od Dona Boska. Ten, že znal veliké těžkosti podobných podniků, tak se ho zeptal, jestli měl nějakým způsobem pro sebe, pro svou jistotu nějaký fakt anebo nějakou nadpřirozenou výzvu, která by ho přesvědčila o Boží vůli. Don Alievi mu odpověděl, že ne. Tehdy ho Don Bosko zrazoval od podobného pokusu, a povzbudil ho, čile pokračovat ve svém původním díle. Don Alievi mu byl vděčný za radu. Snad se pokusil převést své myšlenky do činu, ale nebyl z toho velký užitek . . . , ale Don Bosko který měl pro sebe usměrnění shůry nemeškal jediný okamžik, proto aby se jeho chovanci těchto směrnic z hůry stali hodnými“ (MB VII, 48,49).

„Ve svůj čas všechno pochopíš“, řekla mu, žena vznešeného vzhledu ze snu v devíti letech. Ve skutečnosti na konci svého života Don Bosko byl jasně přesvědčen, že Prozřetelnost vedla jeho dějiny osobní i Kongregace. Epizoda při mši slavené 18. května 1887 u oltáře Panny Marie Pomocnice, v basilice Nejsvětějšího srdce v Římě, která uzavírá

toto dlouhé období zahrnující celý život zakladatele salesiánů, to potvrzuje. I když nám nebylo dáno dovědět se, v kterém okamžiku jeho života začalo vnímání tohoto zvláštního povolání, stávat se odraženým světlem toho, o čem jsme si jisti, že je to ono, co Don Bosko se od začátku snažil dělat, aby soustředil kolem svého díla energie laiků a kněží a že pocítil brzy potřebu včlenit do pravidel (první pocházejí až z roku 1853) život oratoře, rozlišit a ocenit úkoly každého z nich. Tyto skutečnosti pravděpodobně předchází myšlenku řeholní společnosti, která si zvolila aktivní apoštolát mezi mládeží. V každém případě Don Bosko ve své knize „Dějiny církve“ i v jiných spisech, musel přemýšlet o roli a důležitosti řeholního života v dějinách církve.

„Vnější“ vlivy na plán založení Společnosti Svatého Františka Saleského

Co může být považováno za první „náznak“ plánu řeholní kongregace? Jedno psané svědectví Michala Rui, který žil v oratoři v roce 1852 ve věku sedmnácti let a krátce předtím byl oblečen do kleriky, nás odkazuje, jak je známo až do roku 1854, na snahu, která obsahuje už příznaky zasvěcení v životě a k praktickému cvičení se v lásce. Don Rua vypráví toto: „Večer 26. ledna 1854, jsme se shromáždili ve světnici Dona Boska. Byli tam Don Bosko, Rocchietti, Artiglia, Cagliari a Rua. Bylo nám nabídnuto, abychom s pomocí Páně a svatého Františka Saleského zkoušeli cvičit se v praktické lásce k bližnímu, abychom pak dospěli ke slibu. Když to pak bude možné a vhodné, abychom udělali z toho slib našemu Pánu. Od toho večera bylo dáno jméno Salesiáni těm, kteří by si předsevzali teď i v budoucnu takové cvičení“. Ve stejném roce vstoupil do oratoře kněz Vittorio Alasonatti, který bude prvním Generálním prefektem rodící se Kongregace. Následující rok, podle vyprávění MB, klerik Rua a Don Alasonatti složili soukromě své sliby na rok, dále v roce 1858 to byl další mladík, který rostl v oratoři Svatého Františka Saleského, Jan Křtitel Francesia. Byl to humanista a literát. Francesia bude nejplodnějším autorem mezi prvními salesiány, co se týče knih a publikací s duchovním a literárním obsahem.

Don Lemoyne ještě podtrhuje rozvážnost Dona Boska a zároveň vědomí svého plánu v přijímání prvních slibů klerika Rui: „V rozkvětu tolika ctností v oratoři – píše v MB – Don Bosko viděl pozhnanou ruku Panny Marie, která je pěstovala, pocíťoval účinnost její mateřské ochrany, on ze své strany se snažil odpovědět s horlivější snahou. To je pohnutka a tajemství, do kterého byl uveden u první zkoušky toho, co pak bylo největším jeho dílem, začátek Společnosti ke které vždycky směřovaly jeho touhy. K tomuto cíli, o kterém dlouze mluvil na konferencích a k několika svým klerikům, ke kterým měl větší důvěru, o třech ctnostech, které jsou předmětem slibu v Řeholi. Pozval klerika Ruu, který tehdy chodil do druhého ročníku filosofie, aby složil tyto sliby na jeden rok. Nic však neřekl o svém velkém plánu. Dobrý klerik souhlasil přesvědčen, že se jedná jenom o to, aby bydlel s Donem Boskem a aby mu pomohl s větší účinností v díle Oratoří praktikováním ctností“. (MB V, 213).

V každém případě proces institucionalizace je pravděpodobně urychlen některými „vnějšími“ zásahy. Rozhovor s ministrem Ratazzim v roce 1857 zvláště umožnil Don Boskovi vytyčit, dát kontinuitu svému dílu, aby dal nové kongregaci praktickou právní formu a nakonec, aby se vyhnul opatřením vlády a veškeré eventualitě zabavení církevního majetku. Cesta do Říma, v roce 1858 a audience, kterou mu udělil Papež Pius IX. M ezi 19. březnem a 6. dubnem tohoto roku, nakonec přispěla k tomu, aby položil základy nové Společnosti.

Vícekrát v obtížném dialogu s církevní autoritou, který povede ke schválení stanov, Don Bosko učiní výchozím bodem tyto audience v roce 1858, podtržení toho, že to byl sam velekněz, který mu načrtl základy této nové Společnosti. V knize „Historické zmínky o kongregaci Svatého Františka Saleského a jejich osvětlení“, dokument připravený z pohledu definitivního schválení v roce 1874 on sám vypráví: „Tento jedinečný velekněz mě přijal velice vlídně. Nechal mě dopodrobna vyložit původ této instituce a to, co mě vedlo k tomu, abych ji založil, co jsem dělal a jak jsem to dělal. Pak dodal: Můj drahý, uvedl jste do pohybu mnoho věci, ale vy jste člověk a co kdyby vás Bůh povolal tam, kam každý člověk musí odejít, tyto vaše podniky by skončily? Svatý Otče, odpověděl jsem, toto je cílem mého příchodu k vám, toto je předmětem dopisu mého arcibiskupa. Snažně prosím Vaši Svatost, abyste mi dal základy instituce, která by byla ve shodě s dobou v místech, kde žijeme. Podnik není tak těžký. Jedná se o to, abychom žili ve světě bez toho, že bychom byli ze světa. Když v tomto díle se koná Boží vůle, ona nás osvítil. Jděte, modlete se a po několika dnech se vraťte a já vám řeknu své mínění. Minul jeden týden a já se vrátil ke Svatému otci. Ten když mě viděl tak smělého, začal mluvit takto: Váš plán se může uchytit velice dobře u chudých chlapců. Sdružení, Společnost anebo Řeholní Kongregace se zdá být nutná uprostřed naší truchlivé doby. Musí se zakládat na těchto základech: „Společnost s jednoduchými sliby, protože bez slibů by nebyla dobrá pouta mezi jednotlivými členy a mezi představenými a podřízenými. Oděv, pobožnosti, nedělejme takové, které by budily pozornost uprostřed světa. Pravidla ať jsou mírná a je možné je snadno zachovávat. Ať se studuje způsob, jak by každý člen byl před církví řeholníkem a v občanské společnosti byl svobodným občanem. Snad by bylo ji lépe nazývat Společností než Kongregací, protože pod tímto jménem by byla méně na očích. Postarejte se o to, aby vaše stanovy byly přizpůsobené podle těchto principů a toto potom předejte kardinálovi Gaudimu. On ve vhodnou dobu mi bude o tom referovat. Podpořen tím, co mu Svatý otec poradil, opatřen jeho zvláštním požehnáním, směle začal dávat dohromady stanovy v písemné formě, které už několik let žili na Valdoku i s tím co mu bylo navrženo“.

Není možné jasně a přesně poznat obsah audiencí, které papež Pius IX. Donu Boskovi udělil 9. března a 6. dubna 1858. Tam nebyl nikdo jiný, mimo samotného Dona Boska, který se snažil vždycky projevat především v kritických letech, které doprovázely schvalování jeho stanov a velice obtížný dialog se svým arcibiskupem, že otcovství jeho kongregace procházelo jasnou vůlí papeže Pia IX. V každém případě však nejstarší rukopis stanov je datován vlastně až kolem roku 1858, s argumenty vnitřní kritiky, jejíž pisatelem je Don Rua, tehdy jednadvacetiletý, společník Dona Boska během cesty do Říma. „Jednotlivců, kteří slibují na tato Pravidla – říká se tam - je patnáct a je jich: kněží 5, kleriků 8, laiků 2“. Začal tak skutečný a vlastní proces institucionalizace. V několika svých studiích sociolog May Weber ukázal jak takový proces pro „charismatickou“ skupinu je v určitém bodě nevyhnutný a že bez něho by skupina skončila tak, že by se ztratila a zmizela. Růst základající komunity prochází regulací zvláštního „darů“, který tak začíná nabírat také právní formu. Tato postupná intitucionalizace pak náleží k struktuře přežití charismatu.

Společnost svatého Františka Saleského

V období, které následuje od cesty do Říma v roce 1858 k definitivnímu schválení Stanov, je tedy charakterizováno tímto „pnutím“ k založení Společnosti Svatého Františka Saleského, od kterého závisí, jak to on sám vnímá, budoucí dílo ve prospěch mládeže. Večer 18. prosince 1859 na návrh, který dal sám Don Bosko několik dnů předtím, sedmáct dobrovolníků se sešlo v jeho světnici, aby dalo život Společnosti anebo Kongregaci. To dosvědčují slovně a se svými podpisy její účastníci. Kromě Dona Boska jenom Vittorio Alasonatti byl už knězem. Vyjma těchto dvou, průměrný věk této první skupiny, jak jsme to už připomenuli, je méně než dvacet let. Malé shromáždění zvolilo také kapitulou: jednotně Dona Boska. Zvolilo i Dona Alasonatti, který byl jmenován prefektem, dále jsou v ní Michal Rua (22 let) s úkolem dělat spirituála, Angelo Savio (24 let) jako ekonom, Jan Cagliero, Jan Bonetti a Karel Chivarello (měli 21, 21 a 24 let) jako rádcové.

Ve stejném roce byl publikován životopis Dominika Savia, bylo dokončeno gymnázium v Oratoři a byla ustanovená Společnost svatého Josefa pro řemeslníky. V následujícím roce byla velice slavená bolestná událost v malém kostelíku oratoře zasvěceném svatému Františku Saleskému. 23. června náhle zemřel ve věku čtyřicet devět let Don Josef Cafasso, duchovní vůdce a zpovědník Dona Boska. Prohlídka policie před dvěma týdny v církevním Konviktu, kterého Josef Cafasso byl rektorem, ho hluboce zasáhla, zhoršila jeho nestálé zdraví. Konvikt, ze kterého vyšel před patnácti léty, zůstal pro Dona Boska stále výchozím bodem, jako jsme to už naznačili. Životopisci Cafassa nás ujišťují, že pro Dona Boska byla uchovaná místnost, kde zakladatel salesiánů pobýval téměř denně proto, aby se věnoval studiu a svým spisovatelským činnostem, také s pomocí knihovny Konviktu. Také po smrti Cafassa nástupcem kterého se stal kanovník Eugenio Galletti, Don Bosko pokračoval v navštěvování Konviktu, který pak bude uzavřen v roce 1878 arcibiskupem z Turína Mons. Gastaldi a také jak jsme už viděli, byla zavřena svatyně Svatého Ignáce nad Lanzo. V tom samém roce, 1860, jeden text Stanov je poslán arcibiskupovi z Turína Mons. Franzonimu v exulu v Lyonu, text měl v zadu podpisy 26 členů Kongregace včetně Dona Boska.

Odpověď Mons. Franzoni vyjadřuje jeho uspokojení nad předloženým textem a jeho ochotnou vůli k tomu, aby byl rychle schválen, k čemuž dojde jak jsme to už řekli, jenom o patnáct let později. Mezitím 29. června 1860 byl vysvěcen na kněze klerik Michal Rua. Ve stejném roce vyvstane první pokus o expanzi salesiánského díla, pět salesiánů, jeden kněz a čtyři klerici byli vysláni na prosbu arcibiskupa, jako animátoři malého semináře v Giaveno, kterého rektorem se stal kanovník Jan Crissimo. Tato spolupráce skončí během následujícího školního roku, také z důvodů smrti arcibiskupa, 26. března 1862. Don Bosko tak ztratil jednoho z nadšených podporovatelů svého díla. Večer 14. května 1862 veřejně vykonalo sliby na tři roky dvaadvacet salesiánů. Když přijímal jejich sliby tak Don Bosko prohlásil, že je udělal také před křížem „na celý svůj život, obětující se jako oběť Pánu, pohotový pro všechno, aby rozmnožil jeho slávu a spásu duší“.

Společnost Svatého Františka Saleského expanduje

V roce 1863 salesiánské dílo poznalo svoji první expanzi mimo město Turín. Na pozvání faráře z Mirabello, vesničky z diecéze Cassale Monferato, asi sto kilometrů od Turína, který toužil mít ve své farnosti kolej, Don Bosko přijal dar pozemku a když byl vystavěn ústav tak poslal na podzim roku 1863 Dona Michala Ruu, aby začal nové dílo. To bylo zvláště zaměřené pro chlapce, kteří směřovali k duchovnímu stavu. V roce 1870 tento malý seminář bude přenesen do Borgo san Martino. V následujícím roce 1864 se otevře nové dílo taky v Lanzo, čtyřicet kilometrů od Turína, nedaleko svatyně Svatého Ignáce. Prvním ředitelem tohoto díla bude kněz Dominik Ruffino, který měl 24 let a který byl členem první skupinky salesiánů, kteří 14. května, před dvěma léty, udělali první sliby v Salesiánské Společnosti. Don Ruffino zemře následující rok a nahradí ho Don Giovanni Batista Lemoyne, který byl jen o rok starší než on.

23. července 1864 byl učiněn první důležitý krok k právní konsolidaci nového Institutu. Decretum Laudis – Pochvalným dekretem – byl potvrzen počátek schválení Salesiánské Společnosti, Don Bosko byl jmenován Hlavním představeným na celý život. Tím byly dovoleny věčné sliby, které začali být skládané už následující rok. Dekret, třebaže byl podle praxe tehdejší doby, podřídil schválení stanov Kongregaci pro biskupy a řeholníky, která si vyhradila vznést některé animadversiones - námitky. Nejvýznamnější námitky se týkaly požadované fakulty připouštět ke svěcení, postavení takzvaných vnějších členů, některé fakulty udělené hlavnímu představenému, jako je například osvobození od věčných slibů, anebo zavázat někoho pod trestem „smrtného hříchu“. Jedna námitka se týká také doby modlitby.

Rok 1866 je poznamenán jinou důležitou etapou v růstu mladého organismu. V Trofarello se uskutečnily první dva kursy duchovních cvičení pro rodící se Kongregaci. Až do toho data salesiáni měli duchovní cvičení společně s chlapci s oratoře. Mnoho jiných před rokem 1866 doprovázelo pak Dona Boska do jeho ústraní ke svatému Ignáci nad Lanzem. Mezi těmi mnohými prvními „sloupy“ nové Kongregace jsou Rua, Cagliero, Angelo Savio, Francesia. V roce 1868 je na Valdoku posvěcen veliký chrám Panny Marie Pomocnice křesťanů, práce na něm začaly před pěti léty. Arcibiskup, světitel byl Mons. Alessandro Ottaviano dei Conti Riccardi di Netro, nástupce Mons. Franzoniho.

Následující rok přišel od svaté Stolice úřední dekret o schválení Společnosti Svatého Františka Saleského, který oddálil ještě jednou definitivní schválení stanov. Mezi jiným, Donu Boskovi byla udělena fakulta připouštět ke kněžskému svěcení chlapce, kteří vstoupili jako chovanci do salesiánského domu před čtrnáctým rokem. Ve stejném roce je také otevřen nový dům v Cherasco, v diecézi Alba. Dílo zahrnovalo farnost, školu pro externí žáky, internát s třídami školy základní a druhého stupně. Sedmdesátá léta jsou poznamenána expanzí Kongregace mimo Piemont. V roce 1870 se otevírá dílo v Alassio, potom ve Varazze, Marassi, Sampierdarena (následující rok), stále v Ligurii. Toto poslední dílo je pravděpodobně nejbližší pro svou strukturu a adresáty mateřskému domu na Valdoku. Jeho prvním ředitelem bude Don Pavel Albera, který 14. května 1862 složil ve věku téměř sedmnáct let sliby na tři roky, s první skupinou salesiánů a který se pak stane druhým nástupcem Dona Boska. Následující rok po mnoha váháních a na návrh nového arcibiskupa z Turína Mons. Lorenzo Gastaldi, je přijato vedení koleje na Valsalice. Ve stejném roce, pátého srpna, složilo své první sliby v Mornese pět prvních Dcer Panny Marie Pomocnice Křesťanů. V roce 1873 umírá kněz Felice Golzio, zpovědník Dona Boska. V následujícím roce, vykoná Don Bosko duchovní cvičení u svatého Ignáce naposledy.

3. dubna 1874 přijímá očekávané definitivní potvrzení Stanov. K animadversiones – námitkám z roku 1864 se přidaly mnohé jiné námitky Kongregace pro biskupy a řeholníky, které přispěly k novému přepracování Stanov přes „úpornou obranu“ zakladatele, který trval na některých bodech, které považoval za vztahující se přímo k charismatické identitě nové Instituce.

Přes všechno diplomatické úsilí a vášnivou písemnou snahu Dona Boska, přes jeho neoddiskutovatelnou prestiž v mnoha římských kruzích a přes přátelství, které ho spojovalo s papežem Piem IX. a kardinálem státním sekretářem Antonellim, musel Don Bosko přijmout několik změn v textu Stanov. Dotklo se to článků týkajících se mnoha témat jako je civilní právo, slib chudoby, dispens od slibů, vedení seminářů, pobožnosti, instituce noviciátu (který Don Bosko chtěl takový, aby nebyl zbaven apoštolských aktivit), organizace studia. Především však byla vyškrtnutá kapitola o externích členech, která měla lateránskou inspiraci, která spojovala spolupracovníky laiky se Společností, ve stejném textu Stanov.

Přesto všechno byla spokojenost Dona Boska velká. 16. března tohoto roku poslal z Říma okružní list, stanovil tři dny postu ve dnech, ve kterých se předvíдалo rozhodování komise a prosil všechny salesiány, aby strávili co nejvíce možného času před Nejsvětější Svátostí“. Následující den po schválení dekretu Donu Ruovi píše: „Naše Stanovy byly definitivně schválené s fakultami dimissorie (možnosti připouštět kleriky ke svěcení) bez nějakých výjimek. Když se dovíš všechno, řekneš řekneš, že to bylo ovoce modliteb...“.

Duchovní autor

Tento rychlý chronologický obraz nám navrácí „směrnice“, které nám dovolují, postavit lidskou zkušenost Dona Boska do kontextu, který je určitě ovlivněn významnými událostmi. V roce 1858, když sestavuje první náčrt stanov Společnosti, don Bosko má 43 let. V roce 1874, roce definitivního schválení, má téměř šedesát. Jsou to opravdu léta zralosti, léta dynamická a tvůrčí, ve kterých také jeho literární tvorba se stává plodnější. Snaha Dona Boska je dvojitá kromě toho, že je autor, je také vydavatelem dobrého tisku. Při práci určitě čerpá také z přijaté formace v Církevním Diecézním Konviktu v Turíně.

Už od roku 1848 Don Bosko začal vydávat noviny s názvem Přítel mládeže. Byly to politicko-náboženské noviny, které přestaly vycházet následující rok. Od roku 1853 se stal nadšeným podporovatelem Katolického čtení. To mělo „kapesní“ formát, byly v něm publikovány životopisy, knihy s morálně povzbuzujícím čtením, vyprávění a

malé apologetické traktáty s popularizačním a lidovým obsahem. Byly rozšiřované pro předplatitelé spolu s určitým druhem ročního almanachu s názvem Čestný muž. Tisknuty byly od roku 1862 v tiskárně Oratoře. Rozšíření těchto publikací bylo značné. Podle několika typografických poznámek tehdejšího vydavatele Paravii, se jich v roce 1859 vytisklo 82.500. Don Lemoine ujišťuje, že předplatitelů bude, když vycházíme od roku 1860, více než 10.000 a od roku 1870 pak mezi třinácti a čtrnácti tisíci (MB IV, 534). Mezi jeho díla, kromě modlitebních příruček a náboženského poučení a životopisného vyprávění, nacházíme také spisy žertovné, divadelní, věci do školy, zvláště z dějin, doktrinní a naukové spisy, spisy a záznamy o dějích kongregace.

Zdá se nám, že dva prvky nebo konstanty, spojují veškerou jeho literární tvorbu. První je zaměření na náboženství. Ten prvek znamená jedinečnou motivaci, která působí v hloubce každého jeho spisu, který je, jak to čteme ve stanovách, to, o co se chce „snažit těmi všemi prostředky, které mu poradí jeho příčinnivá láska, aby vlastním slovem, anebo svými spisy se postavila hráz bezbožnosti a herezi“.

Don Bosko nepíše z literárního anebo uměleckého podnětu, ale jenom proto, aby bránil poselství církve v každém společenském prostředí. Odtud tryská neustálá snaha, o kterou se snaží, uchovat si bezprostřední a lidový styl. Tomu stylu obětoval veškeré a kulturní a stylistické požadavky. Prvnímu magistrovi noviců Donu Giulio Barberis například poradí: „Vždycky krátká souvětí. Namísto souvětí dlouhého, pokaždé když to lze, tak udělat z něho dvě anebo tři věty. Psaní závěru na konci knihy znamená jednat jako ostatní spisovatele. My se snažíme o co největší lidovost. Tento zvyk mějme vždycky. Často se stává, že pod různými formami a různými slovy se nedělá nic jiného, než že se opakují stejné myšlenky: toto je způsob pisálků. Vyjádřím myšlenku a rychle přecházím k jiné“ (MB XIII. 401).

Může být don Bosko považován za duchovního autora? Ve skutečnosti je nemožné najít v jeho spisech „spekulativní úmysly,“ anebo objevit alespoň v některých z nich, psaní podle nějakého pravidla anebo něco originálního jako teologa. Jeho spisy, mnohé z nich jsou kompilativní, nepředstavují nějaký přísný systematický traktát. Už je to několik let co don Raffaele Farina v jednom článku „Spisy Dona Boska“ napsal: „Celkově lze říct, že Don Bosko kvůli svému temperamentu by byl neschopný napsat nějaký systematický traktát. Nezáleží na tom na jaké téma. Pokaždé, když se o to pokusil, ocitl se v těžkostech. Nepřestal však, ale v tom později pokračoval a tak se o malý kousek, zlepšil, změnil. Všechny jeho spisy (jako jeho konkrétní realizace) ukazují stejnou pečť: jít ku předu po etapách... neustálá obměna... pod tlakem různých vlivů, které dnes není vždycky lehké stanovit. Jedna z příčin určitě byla jeho reakce a pohotová odpověď na bezprostřední požadavky každého dne.“

Podobné mínění Don Joseph Aubry vyjadřuje v úvodu jedné antologie s názvem „Duchovní spisy Dona Boska“. Autor nás přivádí k objektivním těžkostem, na které narazí každý pokus poznat přímo duchovní zkušenost světce: „Don Bosko nenapsal nic, co by se mohlo srovnat s Traktátem o Boží lásce, ani s Úvodem do zbožného života. Méně však riskujeme, že potkáme v jeho spisech stránky, které jsou podobné stránkám „Vyprávění ruského poutníka“ anebo „Dějinám duše“. Don Bosko nemá nic ze spekulativního teologa a to, že by se utíkal do duchovního zkoumání sebe. Jeho inteligence je velice živá, don Bosko zůstává piemontským sedlákem, citlivějším na zkušenost, než na myšlenky... Mimořádným místem jeho nauky je jeho vlastní život, jeho samotná duchovní zkušenost, mimořádně bohatá, taková jakou mají největší charismatici církve. Ale také bohužel tady jsme si mnoho neposloužili. Ze svého hlubšího života nám téměř nic neodhalil. To je jednak kvůli jeho povaze (on zakouší bez dalších starostí to analyzovat), jednak pro přirozenou ctnost zdrženlivosti (bojí se, aby nepřestal si být vědom toho, že je nástrojem ke škodě Toho, který ho používá)“.

Někdy se moc naléhalo, v některých případech, na kompilativní povahu některých jeho spisů. Na „Duchovní dějiny“ Dona Boska spíše než z pohledu literárního anebo vědeckého, měli bychom se na ně dívat jako na „zálibu“ zakladatele, snažícího se uznat použité prameny, ponechat vytušit v několika případech originalitu spojení. To, že Don Bosko se utíká k jiným autorům, bez toho, že by je citoval, není na újmu přesvědčení světce o obsahu citace. V každém případě takový text pro nás končí vyjádřením myšlenky Dona Boska, především, když tam není nějaký „nesoulad“ s celkovou jeho duchovní zkušeností a s ostatními jeho literárními výtvoři. Don Stella ve svém prvním svazku „Don Bosko v dějinách katolické religiozity“ napsal: „Spisy Dona Boska třebaže byly poskládané jím anebo jinými a to větami vytvořenými anebo asimilovanými, mají neopomenutelnou důležitost. Řekli bychom, že ta důležitost je podstatná pro zkoumání osobnosti světce, anebo jeho osudu, spojeném také s požíváním toho jazyka. On si přál, aby ten jazyk ho stavěl do bezprostřednosti a plného souladu s lidmi a prostředím ve kterém působil“.

Směrem k formaci dobrých řeholníků

Už jsme podtrhli, že od samého začátku jeho díla ve prospěch křesťanské výchovy mládeže, Don Bosko uměl vytvořit kolem sebe duchovní a apoštolské hnutí, které už v jeho vědomí bylo alespoň zárodkem Společnosti svatého Františka Saleského. Toto hnutí, které v krátkém čase získá významně rozměry (na konci roku 1874, roku definitivního schválení stanov, má už více než dvě stě členů se sliby a novici) zapojuje chlapce, kleriky, kněze, zasvěcené a nezasvěcené laiky a to ne do jednoho duchovního proudu. Složitá a zjevně ne diferencovaná skutečnost, která vzbuzuje nemálo zmatku v očích samotného turínského arcibiskupa Mons. Alessandro Riccardi: „Nelze pochopit – píše on sám v roce 1868 na konci dopisu uchovávaném v Římě v archivu Posvátné Kongregace pro biskupy a řeholníky – k čemu by mohla směřovat Kongregace složená z tolika tak nesourodých prvků a které nemohou mít jednotný cíl. Kolej v Turíně, už teď je chaos tím, že jsou tam pomíchání řemeslníci, studenti, laici, klerici a kněží. Bude se chaosem pořádk víc, když bude rozšiřovat sféru svoji činnosti“.

Tato rozpačitost vůči přítomné oratoři, jako přiměřenému prostředí pro formaci kněží a řeholníků, bude sdílena také jeho nástupcem Mons. Lorenzo Gastadli a některými biskupy a rádci římské kongregace. Ve skutečnosti duchovní prostředí oratoře představuje, především v prvním dvacetiletí, když vycházíme od samého začátku jejího usazení, podstatnou jednotu projektu a nabídky. Don Valentini v roce 1952 napsal v jednom svazku s názvem „Spiritualita Dona Boska“: „Don Bosko použil ve svém životě jedinou metodu jak ve výchově mládeže, tak i ve formaci spolubratří. Je to jeden duch, který proniká celým jeho dílem, jediná volba charakteristických prostředků, kterým je svěřená formační účinnost jeho spirituality“.

Větší část pobožnosti probíhá společně se spojením všech „prvků“ v ovzduší, které definujeme jako silného duchovního pnutí ke kterému přispívají všechny „zdroje“ pedagogického genia Dona Boska. Jde zvláště o sdružení mládeže, oceňování a zbožná příprava četných náboženských svátků, ovzduší radostné důvěry, dobrý tisk, povzbuzování k následování vzorných chlapců o kterých jsme široce mluvili, četné pobožnosti. Když vycházíme z konce šedesátých let, projekt zakladatele se podle našeho mínění, se ukazuje vždycky jasnějším a odlišným. Don Bosko jak se zdá postupně opouštěl veškeré váhání. Stará se o to, aby formoval co nejotevřeněji u svých učedníků vědomí, že jsou řeholníky. Jeden z prvních ukazatelů změny této tendence, zdá se nám, že by mohla být považovaná zkušenost první komunity v Trofarello. Don Bosko v těchto letech si vždycky uchoval pro sebe odpolední „instrukce“, probíral na nich charakteristická témata řeholního života. Jiný ukazatel úmyslu zakladatele formovat zjevnějším způsobem svědomí řeholníků je tvoření okružními dopisy, které od roku 1867 začínal Don Bosko posílat všem salesiánům.

Jiný významný prvek je vytvoření takzvanými „Generálními konferencemi“, které od roku 1868 podle označení Dona Lemoyne (MB IX, 66-70), Don Bosko měl pro všechny ředitele děl s cílem, „učinit homogenním“ ducha svých učedníků“. Tyto konference probíhaly jako skutečné a vlastní „generální kapituly“, během kterých byly diskutované problémy všech i jednotlivých děl.

15. srpna 1869, několik měsíců po schvalovacím dekretu, jeden okružník Dona Boska ustanoví v rodící se Kongregaci normu měsíčního zpravodání k místnímu představenému. „Sdělovat o sobě vlastního představenému - píše Don Bosko – je obecná praxe ve všech řeholních domech. Když v těch domech v tom nacházejí veliký užitek, tak veliký, jak já doufám, bude také pro nás. Je to proto, aby člověk dosáhl nutného pokoje srdce a klid svědomí“.

O rok později se tedy zdá, že Don Bosko se věnuje pořád otevřeněji duchovní a náboženské konsolidaci nově založeného díla. Jeho strategie vedení tedy pokračovala tak, aby byla charakterizovaná velikou schopností přizpůsobení se lidskému a duchovnímu stavu členů a těch, kteří tam chtěli vstoupit. Don Ceria v MB píše toto: „Donu Boskovi potřebuje hodně trpělivosti, aby vytvořil příznivé prostředí. V tehdejší době, slovo novic drásá nervy velkým a hrůzou naplňuje malé. Jenom v roce 1874 Don Bosko riskoval ho použít. V roce 1875 bylo slyšet z jeho úst nazývat tak ty, kteří k němu přišli a kteří se už tak nazývali mezi sebou beze strachu tímto jménem“(MB XI 271). „Kolik vnějšího nepořádku – píše ještě Don Ceria, když vzpomíná na obsah rozhovoru se zakladatelem – se stalo v té době. Zvláště to byly zápasy mezi kleriky v literárních a teologických disputacích a to se nehledělo na čas a na způsoby. Veliké těžkosti byly ve studiu, když chlapci nechodili do školy. Mnozí ráno zůstali ležet. Někteří nechodili do školy, aniž by představeným něco řekli. Nedělala se duchovní četba, meditace, žádná pobožnost mimo společných s chlapci. Teď naopak, kolik jen věci se mění postupně, stabilizují se a upevňují. Viděl jsem však tyto všechny nepořádky. Ponechával jsem to tak, aby se šlo ku předu jak se mohlo. Kdybych chtěl odstranit tyto všechny nepořádky najednou, tak bych musel zavřít Oratoř a poslat pryč všechny chlapce, protože ani klerici by nebyli způsobilí na přísná pravidla a tak by odešli všichni. Viděl jsem však, že tito klerici i když jsou daleko od toho, jakými by měli být, mnozí velice rádi pracovali, měli dobré srdce, v chování byli prověřeni. Jejich nadšení pro mládež mi potom velice pomohlo ... Je třeba však poznamenat, že tehdy byly jiné časy. Kongregace se tedy nemohla zakládat podle obvyklých norem“ (MB XI, 272).

Citový život zakladatele Salesiánů

Ne vždycky je nám bohužel dáno, abychom poznali city a vnitřní život Dona Boska v průběhu jeho lidské existence pro jeho krajní rezervovanost, která byla jedna z nejjasnějších charakteristik jeho povahy. Z jeho četných spisů, dokonce z těch, které můžeme klasifikovat jako „autobiografické“, anebo tisíců dopisů, které máme k dispozici, není možné vyzískat přímo významná svědectví, a z „první ruky“, o jeho vnitřním prožívání. Don Bosko vypráví, učí, napomíná, prosí o pomoc, děkuje, žehná. Na své nitro je však žárlivý, střeží ho. Dokonce bohatá korespondence ukazuje tuto rezervovanost a jak tvrdil psycholog Giacomo Daquino ve své knize *Psicologia di Don Bosco* „omezený závan emotivních reakcí“. „Co se týká toho, co Don Bosko napsal anebo řekl – píše ještě autor – zřídka se projevuje čistě bezprostředně. Spíše si ponechával pro sebe svůj vnitřní život, své podvědomé konflikty a to naše badání činí obtížným. Nezřídka se daří překvapit ho v jeho emotivních reakcích, které se útekem vynořily zvláště v posledních letech jeho života.

Don Bosko sám vyznává na začátku MO: „Vícekrát jsem byl vyzván k napsání pamětí, týkajících se oratoře. Radili mi to lidé velmi vážení. Přesto jsem se k tomu nikdy neodhodlal, protože jsem nerad hovořil o sobě“. (MO 29).

Čemu přisoudit tuto objektivní zdráhavost v mluvení o vlastním duchovním prožívání? Jedná se o povahový prvek, přirozenou rezervovanost, vliv prostředí, anebo spíše o výsledek odstupu od sebe, jako kdyby se zdálo, že můžeme vytvářet předpoklady z jeho úvodu do jeho MO? Je těžké něco jiného, než se domnívat. V každém případě odlišné hypotézy se jeví spíše konvergentní než protikladné.

V tomto druhu „hledání“ je méně pravděpodobná pomoc prvních životopisců, příliš majících starost představit zakladatele od dětství jako člověka „odpoutaného“ od věci pozemských a celého nesměřovaného k Bohu. Je například známý první komentář životopisců o příběhu s kosem, kterého Jeník choval, když měl deset let. Ten pak skončil v tlamě kočky. „Chlapec – komentuje Don Barberis ve své Kronice – byl tak dojatý, že se dal do usedavého pláče... neprestal, dokud nepřemýšlel o důvodech a malichernosti svého pláče, o tom kvůli čemu pláče, o tom čemu věnoval lásku, o bezvýznamnosti světských věcí. Pak se rozhodne tak, že to přesahuje jeho věk, měl jenom deset let: učiní si předsevzetí, že jeho srdce nepřilne nikdy k světským věcem“. Perspektiva životopisce je jasná. Don Bosko má odstup od veškeré „nezřízené lásky“, to znamená od veškerého přilnutí, které ho odpoutává od toho, co plně patří Bohu: Dnes podobná perspektiva se nám nemůže jevit jinak než nedostatečnou.

Už více než před dvaceti lety Teresio Bosko, ve své knize *Nový životopis Dona Boska*, komentoval tuto známou událost takto: „Líbí se nám konstatovat, že toto bylo předsevzetí, které se Janu Boskovi nepodařilo nikdy zachovat. Také on jako i my, se srdcem z masa, které potřebuje milovat věci malé i velké“. Lépe je neriskovat milovat málo“. Opětná četba lidské a citové zkušenosti zakladatele je něco, co pravděpodobně ještě bude třeba celé zrealizovat. Něco jsme se už snažili říct o jeho schopnostech prožívat klidně významná duchovní přátelství. Jisté je to, že je nemožné myslet na poslání Dona Boska a tento zvláštní okamžik založení a rozšíření Kongregace, bez uvedení také citového prvku jako motivační složky. Bylo by naivní si myslet, že nebyly problémy v začátcích, v dialogu mezi salesiány. Stačí si pomyslet na pocity, ne vždycky pozitivní, se kterými se Don Francesca díval v dospělém věku na některé své první spolužáky, na pocity, které vystupují z jeho osobního deníku napsaného v posledních letech jeho života a nikdy nepublikovaného.

Jisté je to, že tito první salesiáni měli rádi Dona Boska. V dopisech, které si s nim vyměňují v letech své zralosti, někteří z nich končí tím, že ho nazývají „tatínku“. „Drahý Done Lamoyne – píše Don Bonetti v roce 1883 - zve historika Společnosti se brzy vrátit na Valdoko – Don Bosko náš drahý „tatínek“ ti už připravil světničku“. Namáhává, ale šťastná cesta – čtete v telegramu z roku 1880 – Uctivě pozdravuj a poděkuj tatínkovi“. Don Bosko ze své strany to opětoval osobní láskou, často rovněž „vnějškově vyjádřenou“. „Milovaný synku – píše 25. července 1860 - mladému Štěpánovi Rosetti, který se pak stane rektorem semináře v Chieri – Dopis, který jsi mi napsal, mi opravdu udělal radost, Tím dopisem ukazuješ, že jsi pochopil, jaká je moje duše k tobě. Ano můj drahý, mám tě rád z celého srdce a moje láska směřuje k tomu, abych udělal co mohu, umožnit ti postupovat ve studiu i ve zbožnosti a provázet tě po cestě do nebe. Pozdravuj ode mne své příbuzné. Pros Pána za mne a zatímco Bůh tě drží daleko ode mne, já se za tebe modlím, aby tě uchoval vždycky svým, dokud nebudeš znovu s námi, zatím s otcovskou láskou myslím na tebe. S láskou kněz Jan Bosko“.

Donu Ruovi, který se první vzdaloval v roce 1869 z Valdoka, aby přijal roli ředitele v Mirabello na začátku toho, co se později stane okružníkem pro řiditelé říká toto: „Třebaže se nemohu být pořád po tvém boku, abych ti připomněl věci, které jsi už tolikrát slyšel a viděl praktikovat mezi námi a které bych ti chtěl často opakovat. Doufám, že ti udělám milou věc, když ti napíšu některá upozornění, které ti mohou být normou pro tvé působení. Mluvím k tobě hlasem něžného otce, který otevírá srdce jednomu ze svých nejdražších synů. Chci ti napsat svoji rukou proto, abys měl sebou záruku veliké lásky, kterou k tobě mám“. A Donu Lemoyne na jednom lístečku

naspal: „Můj drahý Don Lemoyne, měj mě rád v našem Pánu a věř mi, že jsem vždycky tvůj. Laskavý přítel Jan Bosko“. Ještě jasněji a srdce se dotýkající, je dlouhé vyprávění o odchodu prvních misionářů v roce 1875. „Ke konci proslovu píše – vypráví nám to Don Barberis ve své Kronice – obrací se na Misionáře, aby se s nimi rozloučil hlasem drahého Otce, už předtím slabého, velice unaveného, rozněžní se mnohem víc a v jednom bodě, kdy se musel zastavit, aby dal volný průchod proudu slz. O tomto postoji Dona Boska k pláči se vrátíme v příští kapitole.

V těchto našich poznámkách se nám však zdá důležité podtrhnout alespoň náznakem, jak málo bylo řečeno zvláště ze strany prvních životopisců o roli citů v historii Dona Boska a o zkušenosti zakladatele. Jestli je pravdou, že motivace je podle klasické definice tím dynamickým faktorem chování, který aktivuje a řídí člověka k jeho cíli a že afektivní složka je tou, která zaručuje nejenom dynamismus poznání, ale také rozhodovací schopností, možností zájmových společenských vtaů. Je také složkou se kterou můžeme dojít k významným závěrům. Musíme tedy připustit, že také toto tvoří historii této první skupiny mladíků, kteří říkají „bratr ne bratr“, na tom málo záleží, rozhodli se, že zůstanou s Donem Boskem.

Člověk modlitby

Na závěr této kapitoly, ve které jsme chtěli nastínit několik poznámek o době založení Kongregace a zralosti, se nám zdá vhodné pokusit se proniknout co nejodvážnějším způsobem do svatyně duchovní zkušenosti zakladatele salesiánů. Pravděpodobně známe těžkosti a námitky, které povstaly během procesu blahořečení ve vztahu týkající se modlitby Dona Boska a celkově také „slogan“, který syntetizuje překonání animadversiones (pozorování, postřeh) námitek, které předložili někteří poradci: „Nemáme se ptát, kdy se Don Bosko modlil, ale kdy se přece don Bosko nemodlil.“ Zajímavější by však bylo znát obsahy poslední fáze apoštolského procesu blahořečení, kdy nový advokát obhájce Mons. Giovanni Della Coppa byl pověřen, aby redigoval definitivní Rasponio – odpověď. Jeho snaha byla, aby co nejpečlivěji uspořádal materiál. Proto se tedy neomezil, jak se to leckdy dělalo předtím, na jednoduché opakování několika svědectví k tomuto argumentu, ale pokusil se, co bychom v aktuálních pojmech mohli nazývat skutečnou a vlastní analýzou náboženské zkušenosti světce, odvolával se přitom na některé prvky klasické asketiky a na některé osvědčené autory. Takto uspořádaná svědectví, téměř „zasazená“ do velikého naukově účinného obrazu, jsou malým druhem kompendia spirituální teologie. Takto jsme dospěli k závěru, že „kvalita jeho života, nadpřirozené dary, vnější skutky, dokonalá shoda s Boží vůlí, výjimečnost lásky dosvědčující o postupné odpovědi světce na dar kontemplace vlité anebo pasivní a dosažení mystického spojení s Bohem.

Mimo trpělivé práce advokátů můžeme litovat toho, že nemáme žádný kousek „duchovního deníku“, žádné důvěrné sdělení z první ruky, které by nám pomohlo odhrnout závoj nad duchovní zkušeností Dona Boska. Nesmíme však opomenout některé důležité „náznaky“, které nám dávají důvody k účtě a lásce k modlitbě, kterou Don Bosko měl v dospělém věku. Už jsme si něco řekli, co se týče kontemplativního života a jeho projevu. Teď vybereme několik náznaků o jiném zvláštním tématu, o noční modlitbě.

Až do svých čtyřiceti pěti let, podle důvěrného sdělení jeho samotného Donu Lemoyne 5. dubna 1884, které nám předal v tzv. Vzpomínkách z pracovny, Don Bosko opravdu nespal v noci víc než pět hodin. Jednou v týdnu nespal celou noc a jenom později, když překonal nemoc, zmínil tento závazný standart svého života. Don Lemoyne píše: „Nadšení v neustálé modlitbě udržovalo vždycky Dona Boska v neustálém spojení s Bohem. Savio Ascanio byl přesvědčen, že Don Bosko probděl mnoho hodin v noci a někdy i celé noci v modlitbě“ (MB III, 589).

Jsou to životopisná přehánění? Může být. Zůstane však faktem, že myšlenka Dona Boska na toto téma, jak to vyplývá z mnoha jeho spisů, nám dovoluje vytušit jeho model křesťanského života. Tato umírněnost ve spánku, kterou on sám ukazuje jako jedno z tajemství duchovního života jeho učitele Dona Cafasso, který ať se probudil v jakoukoli hodinu neprodleně vstal z lůžka, aby se modlil, představuje, podle našeho mínění, dostatečný argument k tomu, abychom se domnívali, že Don Bosko neodlišoval lásku k Bohu a důvěrné spojení s ním od každodenního apoštolátu ve prospěch mládeže.

Přinášíme vzpomínku na noc, která předcházela první zpovědi mladíka Michala Magone. Don Bosko v roce 1861 píše toto: „Je těžké, říkával (Magone), abych vyjádřil pocity, které byly v mém ubohém srdci v tuto památnou noc. Strávil jsem ji téměř celou, aniž bych zaspal ... když jsem dospěl k polovině doby určené ke spánku, byl jsem úplně spokojený, dojatý a plný různých pocitů, proto, abych dal průchod tomu, co bylo v mé duši, tak jsem vstal a poklekl jsem“. O tři roky později on sám popisuje noci, které předcházely každé zpovědi mladíka Františka Besucco takto: „Strávil celou noc v modlitbě nebo tím, že se zamýšlel, jak to dělat, aby jeho život byla jedna neustálá příprava. Ráno bez toho, že by s někým mluvil, odebral se do kostela, kde velice usebraně se připravoval na veliký úkon“. „Pro potěšení - vypráví ještě v životopise Besucca - tím, že tuto noc nemohl zavřít oko, tak ji strávil v nepřetržité modlitbě a spojení s Bohem“. Ještě jasněji se nám jeví jeho úmysl vzbudit ve čtenáři

soutěživost se životem tohoto malého pastýře, když píše ve vztahu k období, které tento mladík strávil v oratoři Svatého Františka Saleského: „Vícekrát se mi stalo, že jsem se musel odebrat po večeri do kostela a to kvůli tomu, že jsem tam měl nějaké povinnosti, zatímco ostatní chlapci z domu se vesele bavili na dvoře. Tím, že jsem neměl v ruce světlo, zakopl jsem o něco, co se mi zdálo jako pytel pšenice, a to tak, že jsem měl strach že upadnu a udělám kotrmelec. Jaké však bylo moje překvapení, když jsem si všimnul, že jsem narazil o zbožného Besucco, který ve skrytu vzadu, ale blízko oltáře, se v noční tmě modlil k milovanému Ježíši o to, aby ho osvětlil nebeským světlem proto, aby poznal pravdu, byl hodnější a stal se svatým“. „Nevinnost života – píše v životopise Savia – láska k Bohu, touha po věcech nebeských, přiváděly mysl Dominika do takového stavu, že se mohlo říct, že byl pohlcen Bohem.“

Také blahosladená Maria degli Angeli ve vyprávění Dona Boska, „když jiní hluboce spali, ona bděla a na kolenou, na tvrdé podlaze, zažívala se svým Ježíšem nejsladší a spásný odpočinek“. „Část noci trávila v modlitbě a ráno své první vzdechy byly pro Ježíše svátostného“.

Nejinak tomu bylo ve vyprávění prvních salesiánů, když Don Bonetti ve svém úvodu k článku Prozíravý katolík podepsaném samotným Donem Boskem napsal: „Svatí všech dob litovali, že museli strávit velkou část svého života ve starostech bez toho, že by mohli mít myšlenky a city zaměřené vždycky k Bohu. Proto milovali možnost strávit celé noci anebo alespoň její větší část v modlitbě než oddávat se odpočinku a přestat myslet na Boha. V Písmě svatém čteme, že král David vstával ze svého lůžka o půlnoci a až do svítání se modlil. Litoval, že strávil tolik času a nemohl se zabývat Bohem. V životopisech svatých čteme, že svatý Antonín, opat strávil celé noci v modlitbě a kontemplaci a když začal svítat den, nařikal na slunce, ho proč přichází vyrušovat. Svatý Alois Gonzaga, syn jednoho prince, ještě mladík, také v noci a to i v chladném období vstával z lůžka, poklekl na holou zem a strávil více hodin v modlitbě.“ V parte Jakuba Vigliocco, kterého Don Bosko “něžně miloval“ (MB XII, 437), a kterého definuje jako „vzácného klerika“ v dopise adresovaném Donu Janovi Cagliero, čteme: Jako mladý byl překvapen vícekrát modlit se také v noci a také velice dlouho“. Tyto texty odhalují citění Dona Boska a jeho mladé kongregace. Charisma zakladatele Salesiánů a plán, který nabízí Společnosti Svatého Františka Saleského a obecněji řečeno duchovnímu hnutí, kterému dal život, nestaví proti sobě aktivní a kontemplativní život, ledaže oba spojuje jako odlišné projevy stejné lásky vůči Bohu, kterou samotný Don Bosko, jak to církev prohlásila, když ho kanonizovala, prožil heroickým způsobem. Není nic překvapivého, že přejímá nauku svého duchovního vůdce Dona Cafasso a ta se projevuje v jeho výchovné nabídce chlapcům v oratoři na Valdoku v jeho literární tvorbě. Jsou tam charakteristické rysy jeho samotné duchovní zkušenosti a potom nauky pro jeho první žáky. Zdá se, že vše se dostává do důsledné jednoty.

Kapitola 8

Konsolidace a expanze

Definitivní schválení Stanov Společnosti Svatého Františka Saleského, potvrzené papežským dekretem ze dne 3. dubna 1874 označuje základní okamžik historie Salesiánské kongregace a osobní okamžik zakladatele, který krátce nato dovrší 59 let. O dva týdny později spolu se svým sekretářem Donem Gioachino Berto zůstal v Římě až do konce prosince předcházejícího roku, vrátil se do Turína spokojený i přes úpravy, které rádcové v textu, který představil, udělali. Z vůle zakladatele se však hned neoslavoval ten návrat kvůli důležitému uznání. Několik dnů předtím zemřel v Turíne jeden „ze starších“ spolubratrů, kteří podepsali ustavující akt Salesiánské Společnosti v roce 1859. V roce 1874 Don František Provera neměl ještě 38 let.

Oslava uznání Stanov byla slavnostně vykonána 19. dubna s požehnáním Nejsvětější svátosti a se zpěvem Te Deum. Krátce nato Don Bosko s pomocí experta profesora Lanfranchi začal pracovat na prvním tištěném vydání latinského textu, který byl publikován ve stejném roce. Následující rok pak dal do tisku první vydání italského textu. Ve stejné době vyškrtnutí kapitoly ze Stanov o externích členech, Don Bosko se snažil načrtnout plán pro laické sdružení, kterému ze začátku dal název Jednota Svatého Františka Saleského, ale které o dva roky později **bylo uznáno dekretem papeže Pia IX., a to 9. května 1876** s názvem Jednota Salesiánských Spolupracovníků. Jejich první Pravidla tvrdila: „Spolupracovníkům Salesiánům se nabízí stejná žeň jako Kongregaci Svatého Františka Saleského, se kterou mají úmysl se spojit.

1. Podporovat novény, tridua, duchovní cvičení a katecheze, především v těch místech, kde scházejí morální a materiální prostředky.
2. Ačkoliv se v těchto dobách těžce pocítuje nedostatek duchovních povolání, ti, kteří jsou toho schopni, budou zvláště pečovat o ty mladíky a dospělé, kteří mají potřebné morální kvality a schopnosti ke studiu, aby tak dali podnět k tomu, aby byli povoláni.
3. Postavit dobrý tisk proti tisku bezbožnému, rozšiřovat dobré knihy, nástěnky, letáky jakéhokoliv druhu v těch místech a mezi těmi rodinami, kde to uznají za vhodné.

4. Nakonec budou projevovat lásku vůči ohrožené mládeži tím, že je budou shromažďovat, poučovat je ve víře, posílat je na akce s náboženským obsahem. Radit jim v nebezpečných situacích, přivádět je tam, kde mohou být poučeni v náboženství, to je ta žeň Spolupracovníků Salesiánů, o které Don Bosko mluví“.
(MB XI.542).

Může být překvapivé, že duchovní cvičení, povolání a dobrý tisk předcházejí v těchto Pravidlech lásku k ohrožené mládeži. Avšak, upřesňuje Don Bosko, jedná se o stejnou žeň, **svěřenou Kongregaci Salesiánů**.

Některé události

Schválením stanov definitivních začíná to, co můžeme považovat za poslední období historie zakládání, období konsolidace a posledním obdobím je expanze. Je to velice důležité období, podle našeho mínění, (snad méně studované) pro pochopení charakteristických rysů projektu řeholního života, ve kterém Don Bosko zrál a který čím dál otevřeněji představoval svým učedníkům. Expanze kongregace v těchto posledních čtrnácti letech života zakladatele se může považovat za postupnou a stálou. Při smrti zakladatele bylo salesiánů asi tisíc, a to i s těmi, co měli časné sliby a s novici.

I přes rychlý růst, snad z tohoto důvodu, nescházely v tomto období problémy, zrady, vztahové těžkosti ve formaci nových salesiánů. Když vycházíme od roku 1874, tak noviciát nabírá pravidelnější formu. Nové ústavy v Itálii rostou rychlostí dva za rok. V prosinci pak Don Bosko se odebere do Nizza, ve Francii, na pozvání biskupa Mons. Pietro Sola a místní konference svatého Vincence, proto, aby položil základ pro založení prvního ústavu ve Francii. Ten byl otevřen ani ne o rok později. Po Francii další dva evropské národy, Španělsko (1888) a Anglie (v roce 1887) přijímají novou Kongregaci během života jejího zakladatele.

V roce 1875 odchází první expedice misionářů do Latinské Ameriky. O dva roky později také Dcery Panny Marie Pomocnice začínají své americké „dobrodružství“. Jedenáct bude expedic salesiánů před rokem 1888, všechny směřovaly do Jižní Ameriky.

První expedice do Patagonie vyvolaná argentinským konzulem v Savoně, Janem Křtitelem Gazzalo, byla vedena tehdy třiceti osmiletým Donem Janem Cagliariem, který byl „ustavujícím“ činitelem z roku 1859 a který přijal za devět let po svém odchodu do Ameriky, 7. prosince 1884, biskupské svěcení v bazilice Panny Marie v Turíně, stal se Titulárním apoštolským vikářem Patagonie. Od odchodu v roce 1877 byla v papežské ročence uvedena „americká inspektorie“. Jenom od roku 1879 však začne skutečné a vlastní rozdělení na čtyři provincie anebo inspektorie: piemontská, ligurská (Nizza), římská a americká.

Už v roce 1878, jak to dosvědčuje Don Barberis, otevřel se noviciát v Buenos Aires, potom následoval v roce 1879 v Las Piedras – Uruguay, potom Marseil a Sarria (Barcelona) v roce 1883 a ve Folizzo v Itálii roku 1886. Mezitím noviciát z Valdoka, z mateřského turínského domu, se přesunul do domu pro to vhodnějšího, do San Benigno, který zůstal po otevření noviciátu ve Foglizzo jako noviciátní dům pro koadjutory laiky. Poslední noviciát otevřený za života Dona Boska byl na Vasalice v roce 1887. V díle organizace a konsolidace rodící se kongregace měli primární důležitost generální kapituly, které se na začátku slavily podle norem stanov, každé tři roky a to od roku 1877.

V roce 1884 se uskutečnil poslední akt oficiálního uznání kongregace a její zrovnoprávnění s jinými staršími řeholními instituty. Papež Lev XIII. skutečně udělil salesiánům stejná privilegia a stejné kanonické výhody, které byly přiznané kongregacím papežského práva, Redemptoristům a Oblátům Panny Marie od Lanteriho a zvláště fakulta pro představené, aby vydali lettere dimissorie (přístup ke svěcení) bez nějakých výhrad. 25. března předcházejícího roku zemřel Monsignor Gastaldi, arcibiskup Turína a byl nahrazen vlídnějším Monsignorem Gaetano Alimonda, hlubokým ctitelem salesiánského díla.

Na podzim tohoto roku, na výslovnou prosbu papeže, který viděl, jak strašně upadlo jeho zdraví, Don Bosko tajně jmenuje generálním vikářem a svým nástupcem Dona Michala Rua, který nedávno oslavil 47 let. Věc se dostane na veřejnost jenom na konci následujícího roku. Z roku 1885 je poslední italská tištěná edice salesiánských stanov za života Dona Boska a také poslední edice stanov Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice, kterých hlavní představenou se stala Matka Kateřina Draghero po smrti spoluzakladatelky Marie Dominiky Mazzarello, která zemřela v roce 1881. V roce 1886 Don Bosko otevírá poslední ze čtyř generálních kapitul, kterým on předsedal. Následující rok, 14. května roku 1887 je posvěcen v Římě chrám zasvěcený Nejsvětějšímu srdci Ježíšovu. Je to prakticky poslední cesta Dona Boska mimo Turín. Toto je rychlé shrnutí hlavních událostí, které poznamenaly zkušenost Dona Boska. Ještě jednou, respektující program těchto našich poznámek, vezměme podnět z některé z těchto událostí pro to, abychom začlenili nějakou „poznámku“, která by nám vrátila některé aspekty ze zkušeností zakladatele salesiánů.

Italská edice Stanov Dona Boska

První italská edice stanov byla daná do tisku v roce 1875. Během jedné z Generálních konferencí, které periodicky shromažďovaly členy Hlavní rady a ředitelé ústavů se stanovilo, aby se připravil co nejrychleji italský překlad. Ten byl od spolubratří velice očekáván a bylo třeba ho opatřit také úvodem Dona Boska. Rodí se tak první znění úvodu do pravidel, které nese název Členům Salesiánům. První rukopis, velký sešit, měl 24 stránek a byl pak opraven samým Donem Boskem. Nese datum 24. května 1875. Tento první náčrt spolu s několika doplňky, které uchováváme na samostatných listech a jsou napsány všechny Don Boskovou rukou, je překopírován sekretářem Donem Gioachino Berto a pak opraven Donem Boskem a Donem Ruou. Poté je dán do tisku spolu s prvním italským překladem schválených stanov. Ve skutečnosti tam byly některé úpravy, které se jednak týkaly některých norem už přijatých ve vzoru, který byl schválen, a jednak byla znovu začleněna rozhodnutí už nahrazená ve fázi schvalování. Vždycky to bylo v rámci toho, o čem Don Bosko prohlašoval, že ta oprávnění dostal od Pia IX. Jako definitivní datum Don Bosko zvolil mariánské výročí: Den Panny Marie Nanebevzaté, 15. srpna.

Úvod „Členům Salesiánům“ má po straně několik oprav, které udělal Don Rua, je celý napsán Donem Boskem. Text, který tvoří určitý druh duchovního direktoria, zjevuje úmysl zakladatele prospět k formaci svědomí řeholníků u jeho žáků. Nakonec Don Bosko, také v tomto případě, je výlučně praktický. Nejedná se o napsání traktátu z teologie řeholního života, ale chce otcovsky povzbuzovat, dávat impulzy pravidel, motivovat, napomínat, radit. V roce 1877 vychází druhá italská edice stanov. Úvod „K Členům Salesiánům“ se jeví obohacený také zásahem mladého Dona Barberis, který je už tři roky magistrem noviců (narodil se v roce 1847, je tedy sotva třiceti jednaletý, když Don Bosko, který má už šedesát dva let, mu svěří tento úkol). V této edici se Don Bosko rozhodne přidat dopis svatého Vincence de Paoli napsaný zakladatelem Kongregace Misionářů pro své řeholníky. „Vloží se po úvodu a prvním textu Pravidel“, Don Bosko vloží svůj podpis na kopii pro tisk připravený jedním příručím. Malý úvod, napsaný Donem Barberisem, je vyškrtnut, původní titul tam byl dán úmyslně. Paragraf „O vstávání ve stejnou ranní hodinu“ je nahrazen Donem Boskem dopisem, který napsal svatý Vincenc de Paola, svým řeholníkům o tom, že všichni mají vstávat ve stejnou hodinu, jak to vyplývá z tištěné kopie. Dopis má tedy strategické „postavení“ zvláště, že je jasně mezi úvodem s názvem „K členům Salesiánům“ a začátkem textu stanov. Obsah dlouhého dopisu, který pochází z 15. ledna 1650 je překvapivý: naše povolání závisí od ranní meditace a to závidí od toho, abychom vstávali ve správnou hodinu, abychom zbožné cvičení vykonali se spolubratry. „Opomíjení – píše v určitém bodě svatý Vincenc – způsobilo, že mnozí odešli. Bylo to proto, že nemohli spát, jak by se jim líbilo, a tak si už nemohli zamilovat svůj stav. Jak můžeme pomoci v tom, abychom chodit na ranní modlitby, když se ráno nevstává, a když ano, tak s těžkým srdcem? Jak můžeme rádi medítovat, když jsme v kostele jen polovinu stanovené doby a to ještě jen ze slušnosti? Naopak, ti co ráno rádi vstávají, obvykle vytrvají, nevynechávají ranní vstávání a dělají veliké pokroky. **Milost povolání je navázaná na modlitbu a milost modlitby na vstávání.** Když jsme věrni této naší první činnosti, když jsme spolu před naším Pánem a spolu se mu představíme, jak to dělali první křesťané a on se dává na oplatku nám, osvítil nás svým světlem a on sám učiní v nás a pro nás to dobro, které máme povinnost konat v jeho církvi. Nakonec nám dá milost, abychom dosáhli toho stupně dokonalosti, jaký si on od nás přeje proto, abychom ho mohli jednou mít po celou věčnost“. Jde o zvláštní okolnost, která mu však dává veliký význam.

V roce 1848 don Bosko publikoval anonymně knížečku s názvem „Křesťan vedený ke ctnosti a zdvořilosti v duchu svatého Vincence De Paoli“. V roce 1876, téměř s odstupem třiceti let, je reedice této knihy nakladatelstvím v Oratoři, tentokrát se jménem autora. Vlastně v roce 1877, ve stejném roce, kdy byly stanovy v italštině podruhé publikované, je tato kniha znovu přichystaná k dalšímu vydání.

Tato dvojí publikace knihy „Křesťan vedený ke ctnosti a zdvořilosti v duchu svatého Vincence De Paoli“ ve shodě s připojením dopisu svatého Vincence k salesiánským stanovám, má svůj důvod? Anebo spíše Don Bosko, v tomto zvláštním okamžiku duchovní konsolidace kongregace vytušil u svatého Vincence de Paoli v jeho duchovní zkušenosti a v kongregaci, kterou založil, zvláštní model, který by měl ukázat svým řeholníkům? V každém případě v Turíně tehdejší doby, představuje svatý Vincenc skutečný prototyp neúnavné lásky a služby prostým a potřebným lidem, horlivosti pro duše a aktivního řeholního života. Avšak Don Bosko, který nedávno znovu publikoval jeho životopis, rozhodne se dovolávat autority tohoto světce proto, aby ke svým synům mluvil ne o lásce k chudým nebo o horlivosti pro duše, ale spíše o důležitosti modlitby a ranní meditace. Tak povstal tento kontrast a zvláštní umístění tohoto dopisu, který má zvláštní důležitost. Dopis tam bude asi po třicet let, aby doprovázel stanovy Společnosti Svatého Františka Saleského.

Ve vydání stanov v roce 1885 je přemístěn na konec textu stanov a předchází jiných šest dopisů svatého Alfonse, které se zde objevily poprvé. Před těmito sedmi dopisy je jedno úvodní slovo: „Usoudili jsme za vhodné doprovázet tato pravidla dopisem svatého Vincence de Paoli a dalšími dopisy svatého Alfonse Maria de Liguori. První je zakladatelem Kongregace Misionářů svatého Lazara a druhý Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele. Z nich

se Salesiáni mohou naučit důležitosti být věrní svým pravidlům a dávat pozor na maličkosti, aby žili jako dobří řeholníci a vytrvali ve svém vlastním povolání. Čtete je tedy čas od času a mějme na mysli, že jsou to dva svatí, kteří k nám mluví“. Rok 1878 je rokem první Generální Kapituly, která skončí v prvních říjnových dnech, je to rok konsolidace nové instituce. Don Desramaut ve svém životopisu Don Bosko a jeho doba, píše: „Rok 1877, je rokem duchovní a strukturální konsolidace salesiánské kongregace, tak jak to on chtěl. Tento rok byl rozhodující v životě Dona Boska. Po založení Společnosti bděl nad jejími strukturami a vlil jim svého ducha, který, když to nakonec všechno spočítáme, byl jeho. Struktury, načrtnuté v prvotních stanovách, postupně rostly ve stabilitě pod kritickým okem římských kongregací. Současně skrze příklad a povzbuzení předá Don Bosko svým synům spiritualitu.

Jeden stálý výchozí bod: Svatý Ignác a Společnost Ježíšova

V roce 1877 Společnost svatého Františka Saleského podle toho, co předepisují stanovy schválené tři roky předtím, pořádá svoji Generální Kapitulu, první ze čtyř, které budou během života dona Boska. První kapituly, kromě členů, kteří tam patřili podle práva, s právem hlasování a s několika dalšími pozvanými salesiány, se zúčastní jenom dva hosté. Jedná se o dva kněze jezuity, otce Secondo Franco a otce Jana Křtitele Rostagno. „S nimi – tvrdí Don Ceria ve svých MB – (Don Bosko) míval v předcházejících večerech několik konferencí s cílem soustředit věci tak, aby byly v co největší shodě s církevním právem a se zvyky řeholních kongregací“ (MB XIII. 253).

Otec Secondo Franco se narodil v Turíně 22. ledna 1817. Byl to známý kazatel a autor četných publikací převážně pastoračního a duchovního zaměření. Tento horlivý jezuita znal Dona Boska už alespoň deset let tím, že kázal duchovní cvičení v oratoři a publikoval u něj některé svoje svazky od roku 1869. Byly mezi nimi Katolické čtení. V různých okolnostech se don Bosko obracel k němu o radu. Druhý jezuita přítomný na této první kapitule je Otec Jan Křtitel Rostagno, „taky z Turína“ a vrstevník otce Franca, profesor kanonického práva na univerzitě v Lovani – Belgie a ve Verceil ve Francii. Otec Rostagno byl pravděpodobně pozván Donem Boskem anebo jeho spolubratrem jako poradce v právních otázkách.

Don Barberis ve svém prvním sešitku „Zápisky z první generální kapituly Salesiánů“ nám přináší obsah vystoupení Otce Franco na kapitulním shromáždění: „Musím především poděkovat těm, kteří mě pozvali na první generální kapitulu Salesiánů a mám z toho radost. Jsem šťastný, protože od okamžiku, kdy Pán viděl, naši smutnou dobu, tak poslal Dona Boska své církvi. Vždycky jsem měl účast, nakolik mi to bylo dovoleno, na tom, co dělal. Nikdy bych však nečekal, že to bude vést v patrnosti. Tuto kongregaci, která vyplňuje prázdnotu naší doby, nemůžeme nazvat jinak, než jako tu, kterou poslal Pán. Vidět pak její rapidní pokrok umožňuje říct, tady je prst Boží. Jménem svým i jménem všech svých spolubratří mohu říct, že se z rozvoje Kongregace velice radujeme. Jsem si jist, že v čemkoli já osobně, i moji spolubratři, jménem kterých výslovně říkám tyto věci, bychom mohli vám pomoci, tak to uděláme“. Odpověď Dona Boska je výmluvná a ukazuje srdečnost vztahů, jaké byly se Společností Ježíšovou a s některými jezuity zvláště. Některým z nich v roce 1886 Don Bosko nabídl pohostinství po vyhoštění vládou (MB VIII, 414): „Tady Don Bosko – píše dále Barberis ve svých zápiscích z kapituly – si vzal slovo, aby poděkoval otci a celé SJ ze své strany i ze strany celé kongregace. Zrodili jsme se včera, a proto jsme nezkušení. Mnohokrát jsme se utíkali o pomoc a radu k Otcům SJ. Teď, když vidíme tolik dobroty, budeme se utíkat i častěji a určitě se nám stane, že je budeme muset mnohokrát vyrušovat. Celá naše kongregace vás bude vždycky považovat za model řeholního života a budeme Vás považovat taky za bratry a pohotové služebníky posloužit nám v čemkoli a my ve své malosti budeme moci dělat to, co nám poradíte. Doufáme, že takto spojení budeme směřovat více k tomu, co slouží k větší Boží slávě.

Může se říct, že v těchto letech neexistuje dokument ve Společnosti Svatého Františka Saleského, který by nekončil slovy Ad maiorem Dei gloriam. Samotná první formule slibu, která se objevuje už v edici stanov z roku 1860, zní: „V plném poznání křehkosti a nestálosti mé vůle toužím v budoucnu dělat stále to, co bude sloužit k větší slávě Boží a k prospěchu duší, já N. N, stavím se do přítomnosti všemohoucího a věčného Boha a třebaže jsem nehodný Božího pohledu, důvěřuji Bože v tvou nekonečnou dobrotu a milosrdenství, pohnut jenom touhou milovat a tobě Bože sloužit, v přítomnosti blahoslavené Panny Marie, svatého Františka Saleského a všech svatých v nebi dělám slib čistoty, chudoby a poslušnosti Bohu a před Vámi, můj představený, na tři roky, a prosím Vás pokorně, abyste mi bez výhrad prikazoval to, co se bude zdát k větší slávě Boží a k prospěchu duší“.

Bylo by lehké v přehledném srovnání vidět vztah mezi touto formulací a ignaciánským textem stanov. Samotný Don Bosko v připojeném dopise k žádosti o schválení Společnosti Svatého Františka Saleského Svatému Otci z 12. února 1864, nám umožňuje poznat hlavní použité prameny pro své stanovy: „O tom, co je podstatné a vhodné, aby bylo v pravidlech – tvrdí v tomto pamětním dopise s názvem To, co je třeba poznamenat o stanovách Společnosti Svatého Františka Saleského – hledal jsem radu ve stanovách Díla Cavani z Benátek, ve stanovách Rosminiánů, ve stanovách Oblátů Panny Marie, ve všech sdruženích nebo řeholních společnostech schválených Svatou Stolicí. Kapitoly 4, 6, 7, které se týkají materie slibů, byly téměř celé převzaty ze stanov Redemptoristů. Formule slibu pak byla vytažena ze stanov Jezuitů“.

Je mnoho jiných styčných prvků „donboskovské“ spirituality a ignaciánské spirituality. Ne všechny mají stejnou důležitost, zkusme si jich několik vyjmenovat v rychlé posloupnosti:

- Formační prostředí Církevního Diecézního Konviktu v Turíně je pod nepřímým vlivem jezuity Nicolaus Joseph Albert von Diessbach a jeho přímým žákem Pio Bruno Lanteri. Zvláště ve formačním plánu Konviktu zabírají významné místo duchovní cvičení podle metody svatého Ignáce, kterých Diessbach, Lanteri, Gualla a Cafasso byli přesvědčenými šířiteli.
- Ve věku dvaceti devíti let a na konci tříletí stráveného v Konviktu, se Don Bosko, jak jsme to už podtrhli, rozhodne vstoupit do řádu“ k Oblátům, kterých jedině poslání je dávat duchovní cvičení podle metody svatého Ignáce.
- Don Bosko po třicet let si dělal svoje roční duchovní cvičení u svatyně svatého Ignáce nad Lanzo. V tom pokračoval také po začátku duchovních cvičení, které dával rodící se kongregaci. Měl zvyk brávat sebou také některého z kleriků.
- Některé praktiky a pobožnosti, které se zrodily v prostředí spirituality SJ, budou tvořit hlavní výchozí body pro salesiánskou zbožnost. Zvláště se zmíníme o měsíci květnu a o cvičení šťastné smrti, která není nic jiného než derivace z ignaziánských duchovních cvičení. Na začátku osmnáctého století šířitelem zbožného cvičení šťastné smrti byl v Turíně jezuita Josef Antonín Bordoni.
- Všechny první generace salesiánů se naučily meditovat podle ignaziánské metody, jak si je to možné ověřit v sešitu z konferencí Dona Barberis od roku 1875. Mezi prvními texty používanými jako pomůcka pro meditaci, první Generální kapitula doporučuje text Jezuity Luis de la Puente, kterého úvod, říká don Barberis v Zapisníku z kapituly, chtělo by přechíst stokrát a naučit se ho nazpaměť, protože platí víc než zlato“. Tento úvod široce detailně vysvětluje tradiční metodu vyučovanou svatým Ignácem, která zapojuje naše mohutnosti jednu po druhé (intelekt, city, vůli, představivost ...).
- Stejnou úctu Don Bosko měl stále pro apoštolát duchovních cvičení. Kázání duchovních cvičení se ukazuje také mezi hlavními cíli kongregace ve všech odlišných verzích stanov až do smrti Dona Boska a rozšiřování duchovních cvičení je živě doporučováno také Spolupracovníkům a Dcerám Panny Marie Pomocnice.
- Volba svatého Aloise z Gonzagy za patrona Salesiánské Kongregace vedle svatého Františka Saleského může být braná ve shodě se stejným směřováním.

Větší význam má pak shoda mezi „donboskovským“ pojetím rendiconta (zpravodání), které se odvozuje ze zvláštního úvodu do stanov a ignaciánského pojetí řeholního života, shoda, která byla rozsáhle prokázána v díle Dona Brocardo „Zrát v bratrském dialogu“. Z povahy a z „obsahu“ zpravodání opravdu tryská pojetí o řeholním životě, kde role představeného a „důvěra“, kterou s každým vytváří, zůstává nejlepším zdrojem pro budování komunione, pro záruku kvality duchovního života jednotlivce pro to, aby učinila účinnějším apoštolské poslání. Mohli bychom se ptát, jak v salesiánské literatuře na jejím začátku, přes četné vyjmenované prvky v tomto odstavci, je poskrovnu výslovných odkazů na svatého Ignáce a spiritualitu SJ. Naše hypotéza je taková, že určitá nedůvěra, která charakterizovala mínění některých prostředí, také klerikálních, v devatenáctém století v Piemontu, vůči SJ, napověděla Donu Boskovi, aby se rozvážně vyhnul takovým odkazům. Proto, abychom si uvědomili „cítění doby“, stačí zkoumat to, co městský úřad v Turíně u příležitosti stavby chrámu Panny Marie mu odmítl finanční pomoc z jediného důvodu, že titul Pomocnice páchne po „jezuitismu“ anebo číst dílo publikované Giobertim s názvem Moderní Jezuita.

Přesto všechno MB nám přinášejí velice jasný text z jedné přednášky Dona Boska k salesiánům z 12. ledna 1873: „Je mým velikým přáním, aby naše Kongregace rostla a rozmnožovala apoštoly – řekl Don Bosko – je to čistě moje veliké přání, aby její členové byli jejími horlivými služebníky, důstojnými syny svatého Františka Saleského, jako jsou jezuité důstojnými syny vzácného Ignáce z Loyoly. Celý svět a tím víc všichni ničemové, kteří kvůli satanské nenávisti by chtěli zlikvidovat toto svaté sémě, tím víc žasnou. Pronásledování, hrozné masakry nepohnou těmito hrdiny. Jsou tak rozdělení, že jeden už nic neví o druhém: avšak i když jsou daleko jeden od druhého, dokonale zachovávají pravidla nadiktovaná jejich prvním představeným, stejně jako by žili v jedné komunitě. Tam, kde je jeden jezuita, tam říkám já, je vzor ctností, příklad svatosti: tam se káže, tam se zpovídá, tam se hlásá Boží slovo. Co je třeba víc? Když se špatní domnívají, že je zlikvidovali, tehdy jejich počet roste, tehdy ovoce pro duše je větší“ (MB X, 1062).

Don Bosko, který pláče

Mnozí určitě znají obraz Dona Boska, kde se směje, od malíře Dona Aloise Chiavarino. Je to malý anekdotický životopis, který se chlubí desítkami nových a nových vydání. První Salesiáni tento obraz velebili, trvali často na tomto dobráckém a usmívajícím se aspektu u Dona Boska, který nebyl zneklidněn ani velkými problémy, které jejich zakladatel ve svém životě prožíval. Tím, že parafrázuji název této slavné knížečky, jsem chtěl naopak

navrhnout jiný aspekt, snad ne tak známý a „ceněný“, z lidské a duchovní zkušenosti světce mládeže: četné slzy Dona Boska.

16. května 1887, den po posvěcení Baziliky nejsvětějšího srdce v Římě, Don Bosko slavil Eucharistii u oltáře Pomocnice, asistoval mu při ní jeho tehdejší sekretář Don Karel Viglietti. Během mše se mnohokrát dojal, mnohokrát ji přerušil, vypráví Don Eugenio Ceria (MB XVIII, 340-341), je to připomínáno také dnes malou kamennou deskou na levé straně oltáře. „Kdo by netoužil vědět, co bylo příčinou jeho takového dojetí? - vypráví Don Ceria – Don Viglietti, a když se zklidnil, tak se ho na to zeptal. On odpověděl: Měl jsem před očima živou scénu, kdy ve svých deseti letech jsem měl sen o Kongregaci. Viděl jsem a slyšel jsem maminku a bratry debatovat o snu... Tehdy mu Panna Maria řekla: - Ve svůj čas pochopíš. Od tohoto dne uběhlo šedesát dva let námah, obětí, bojů. A náhle se mi zjevilo postavení kostela Nejsvětějšího Srdce v Římě, který byl korunou jeho poslání nastíněné mu tajemně na začátku života. Z Becchi v Castelnuovo ke Stolicy vikáře Ježíše Krista byla dlouhá a obtížná cesta. Cítil jsem v tomto bodě, že jeho osobní dílo se stáčí ke konci, dobrořečil s očima plných slz Boží prozřetelnosti a pozvedl svůj zrak plný důvěry na pobyt ve věčném pokoji v Boží náruči“. Tato epizoda je zvláště drahá salesiánské tradici. A přece jeden z předcházejících světcových životopisců považoval tuto epizodu za projev postupného rozpuštění jeho mozkových buněk.

Opačného mínění je psycholog Giacomo Daquino, autor knihy Psychologie Dona Boska, který ve své studii naopak tvrdí: „Mnozí svědkové vzpomínají na jeho slzy, když už jako stařec slavil první mši v Římě v kostele Nejsvětějšího Srdce. Ostatně v posledních letech jeho života byly jeho mše smáčeny slzami a přerušovány vzlykáním. Tyto jeho slzy nemají být zaměněny za projevy senilního úpadku, tím méně za znamení jeho slabosti. Dospělý člověk se vyhýbá pláči, protože ztotožňuje pláč s projevem křehkosti, ženskosti a infantilismu. Ale komu se nepodaří plakat, tzn. s bolestí, není schopen se nechat uchvátit úsměvem, tzn. radostí. Ostatně jak pláč, tak i smích mají funkci zbavovat se napětí (Psychologie Dona Boska str. 303).

Don Bosko sám ve svých **MO** se nebojí vyprávět o své sklíčenosti, námahách najít jistý útulek pro své chlapce: „Nastala poslední neděle, kdy jsem mohl na louku svolat Oratoř. Bylo to na Květnou neděli 5. dubna 1846.

Nikomu jsem nic neřekl, ale všichni věděli, že jsem v úzkých. To odpoledne jsem dlouho upřeně hleděl na to množství hrajících si chlapců. Byla to „velká žen“ Páně, ale bez dělníků. Byl jsem tady sám, vysílený dělník s podlomeným zdravím. Budu moci ještě shromážďovat své chlapce? A kde? Odešel jsem trochu stranou, začal se sám procházet a dal se dopláče. „Bože můj,“ zvolal jsem, „proč mi neukážeš místo kam přenést svoji oratoř? Dej mi poznat, kde to je. Nebo řekni, co mám dělat“(MO).

Intenzita citů a tato náklonnost k dojetí pravděpodobně poznamenaly celou jeho životní dráhu a ne jenom poslední léta jeho života.

Tak to dosvědčil i jeho přítel František Giacomelli v tom, co se vztahovalo k období jeho pobytu na Valdoku v prvních letech oratoře: „Když se někdo dopustil nějakého těžkého provinění, rozesmutnilo ho to tak, že se mu to nestalo ani, když měl nějaké neštěstí a tak celý zarmoucený říkával viníkům: „Proč jednáš tak špatně, když Bůh nás má tolik rád? A leckdy jsem ho viděl plakat“. Don Rua ještě podává svědectví na duchovních cvičeních kázaných v roce 1850 v malém semináři v Giaveno: „Don Bosko... kázal a zapaloval svá vyprávění takovými citovými projevy pro spásu duše, že jednou se dojal tak, že propukl v pláč a začal silně vzlykat“ (MB IV, 117).

„Nikdy z mé paměti nevymizí – Píše Don Albera, druhý nástupce Dona Boska, v jednom svém okružníku píše – dojem, který na mě udělal, když dával požehnání Panny Marie Pomocnice nemocným. Když pronášel slova Zdravas Maria a slova požehnání, tak by se řeklo, že se jeho tvář proměnila. Jeho oči se naplňovaly slzami a jeho hlas se chvěl. Pro mne to byly náznaky, že virtus de illo exibat – že síla z něho vychází. Proto mě neudivují zázračné účinky, které potom následují, byli utěšeni zarmoucení, uzdraveni nemocní“. Hojně plakal, když náhle zemřel jeho učitel: „Don Bosko – vypráví Don Lemoine – byl rychle upozorněn, že Don Cafasso umírá. Šel za ním ihned s mladíkem Francesko Cerutti a přišli, když před několika okamžiky vydechl. Vrhnul se na kolena vedle lůžka a propukl ve vzlykavý pláč“.

Jak interpretovat tyto slzy? Určitě jsou výrazem velice citlivé duše, vášnivě, schopné „cítit“ to, co je lidské, jako i to, co je nadpřirozené, s důvěrnou a hlubokou účastí. Někdo mezi jeho žáky, jako i samotný Don Ceria, také učinili výchozí bod pro mystický dar slz. Otec Augustin Poualin napsal ve svém traktátu „O milosti modlitby“: „Říká se, že někdo má dar slz, když určité myšlenky u něho vyvolávají pláč často a hojně. Kromě toho nelze přisuzovat tuto schopnost jinému než Božím působení“. „Omezení, které určuje tuto definici – dodává autor – je důležité. Slzy mohou přijít také z jiných důvodů ... Velice často mohou být účinkem příliš citlivé přirozenosti nebo neuropatického stavu. Za současného stavu vědy je těžké určit část, která může být projevem jeho povahy“.

Můžeme tvrdit, že Don Bosko měl mystický dar slz? Zkoumejme některá svědectví z procesu jeho blahověření proto, abychom je mohli pak krátce komentovat. „Co se týká víry – dosvědčuje Don Karel Viglietti v roce 1915, sekretář Dona Boska v posledních letech jeho života – je známo, s jakou vroucností a zápallem sloužil mši. Když

sloužil v kostele Panny Marie Pomocnice nebo někde jinde v posledních letech svého života, tak to bylo něco mimořádného ho pozorovat, jak je s oběma rukama opřený o oltář a vzlykavě pláče“.

„Několikrát – čteme v Informatio z roku 1925 – upadl do extáze během slavení mše. Jindy byl viděn „prolévat slzy tak, že byl promočen korporál“, jak nám o tom mluví svědek Rua, který mluví také o „zvláštním druhu svatého chvění, kterým byl překvapen v okamžiku slavnostního Posvěcení“. Další svědectví: „Tak veliká byla jeho úcta k utrpení Ježíše Krista, že se vždycky dojal až k slzám, když o utrpení kázal“. „Na cestách jsem ho zvláště viděl – potvrdil ještě Don Barberis – mnohokrát pozvednout zrak k nebi, povzdechnout si a uměl neustále využít příležitost u každé malé věci, aby velebil někdy moc a někdy dobrotu Boží. Viděl jsem ho také plakat dojetím, když mluvil o dobrotě Boží k nám“. A Don Rua v Positio super virtutibus (O ctnostech) v případě blahorečení dosvědčuje toto: „K Panně Marii se utíkal V potřebách duchovních i časných ... velice často se stalo, že když o ni mluvil, dojalo ho to k slzám, vzbuzovalo to slzy i u jeho posluchačů“.

Přes veškerou neochotu, kterou vyjadřoval vůči veškerým „viditelným“ projevem jeho vnitřního života, byl Don Bosko vícekrát viděn od svých nejbližších, jak velice pláče zvláště při slavení eucharistie. Toto jsou tedy fakta. Zkusit je interpretovat není lehké. Zdá se nám, že nemůžeme říct, jestli stojíme před mystickým darem, napojeným v několika případech přímo na Boží iniciativu, anebo jestli tyto slzy jsou výrazem citlivosti „vášnivého“ temperamentu a takové lásky k Bohu, která animovala duchovní život a apoštolskou činnost turínského světce. V každém případě postava a osobnost Dona Boska se nám jeví ve světle toho, co jsme se snažili říct, bohatší na lidství a bližší k „modelu“ Božímu, který svými slzami neznevážil zemi lidskou, ale učinil ji plodnější.

Poslední léta

Poslední desetiletí života Dona Boska je tedy „rozděleno“ prvními čtyřmi generálními kapitulami kongregace, které poznamenaly konsolidaci založeného díla. Zápisky, které vlastníme, nás navrací ke starostem, plánům, nadějím, rozhodnutím této mladé kongregace a tvoří vzácné dědictví.

Starosti zakladatele, překonané těžkosti vztahující se ke schválení společnosti a jejímu růstu, tím, že vycházíme od roku 1883 (roku smrti Monsignora Gastaldi), dialog s turínskou kurií, se obracejí, jak jsme to viděli, na konsolidaci duchovního a morálního řeholního života.

Stálé a přísné kritiky turínské kurie se soustředily na nábor a na formaci mladých salesiánů. Nyní pozornost Dona Boska se soustředila právě tímto směrem.

Také několik dlouhých snů Dona Boska vyprávěných k poučení Zbožné Společnosti Salesiánů odhalují tuto formační starost. Mezi těmito sny nám to objasňuje sen o deseti diamantech. Analogická starost prochází dopisem z Říma z roku 1884. Poslední léta po roce 1884 jsou léta jeho fyzického chátrání. Když začneme lednem tohoto roku, Don Bosko začíná vlastní rukou psát sešit, o kterém už tady byla zmínka, kterého název na přední straně je Paměti od roku 1841 do roku 1884, 5, 6 kněze Jana Boska svým synům Salesiánům, ale jeho obsah je známý synům Dona Boska pod názvem Duchovní závěť. Poslední záznam Dona Boska v tomto sešitu je z 24. prosince 1887, tedy asi měsíc před smrtí.

V první části Don Bosko zaznamenává několik vzpomínek ze svých prvních kněžských let, některé směrnice pro Salesiány, rozhodnutí vztahující se k životu modlitby: „Každý den budu věnovat nějaký čas meditaci a duchovní četbě“. „Budu dělat alespoň čtvrt hodiny přípravu na mši a čtvrt hodiny budu věnovat poděkování po mši“. „Budu pečovat o to, abych se zbožně modlil brevír a modlil se ho nejraději v kostele, aby to posloužilo i jako návštěva Nejsvětější svátosti“.

Po těchto prvních stránkách začíná skutečný a vlastní duchovní závěť se směrnicemi pro dobrodince, doporučení po jeho smrti, doporučení pro pastorece povolání, pro komunitu dcer Panny Marie Pomocnice, požadavek zádušních mší. Nakonec je vyznání víry, povzbuzení k chudobě, životu v oběti, apoštolské horlivosti, prosba o odpuštění. „Prosím Boha o odpuštění všech mých hříchů ... - píše Don Bosko pravděpodobně ke konci roku 1886. Musím se však omluvit, jest-li někdo vícekrát viděl příliš krátce se připravovat a děkovat po mši“. „Naše Kongregace – říká trochu později – má před sebou radostnou budoucnost, připravenou Boží prozřetelností a její sláva bude trvat, a to až tak dlouho, dokud se budou zachovávat naše Pravidla“. Jedna osobní vzpomínka blahoslaveného Filipa Rinaldiho, který v roce 1879 si dělal noviciát v první skupině prvního opravdového noviciátního domu v San Benigno Canavese, a jako ředitel v Turíně od roku 1883 prožil posledních léta Dona Boska a jeho skutečnou duchovní blízkost se zakladatelem, nám poskytuje jiné potvrzení vůle Dona Boska ukázat mladé Kongregaci, která rostla pravděpodobně příliš rychle, nutnost „Solidní zbožnosti“. Když se v roce 1922 stal hlavním představeným Salesiánské Kongregace, o deset let později jeden okružník, adresovaný všem magistrům noviciátu, začíná slovy „Drazí magistři noviců“. Magistrům svěřuje Don Rinaldi svou osobní vzpomínku na setkání s Donem Boskem, tehdy už na odchodu. „Odebral jsem se navštívit drahého otce v jeho posledním roce – píše – v posledním měsíci jeho života a toužil jsem ještě udělat si u něho svou zpověď, poprosil jsem ho, aby mě vyslechnul. Věděl jsem dobře, že bylo zakázáno všem chodit k Donu Boskovi se zpovídat. Ale myslel jsem si, že

bych nepřestoupil řád, když se budu řídit tím, co vám teď řeknu. On se nesměl unavit- řekl jsem Donu Boskovi – nemusíte mluvit, mluvit budu já. Vy mi pak řeknete jediné slovo. Naznačte, co se mám pomodlit, jediné slovo. Dobrý otec, potom, co mě vyslechl, obrátil se na mne jediným slovem a víte jakým? Meditace. Nedodal už nic. Žádné vysvětlení nebo komentář. Jediné slovo: meditace. To slovo však pro mne znamenalo víc než dlouhé řeči. I po dlouhých letech se mi zdá, že vidím otce v postoji světce a klidného odevzdání a slyším ho opakovat: Meditace. Don Bosko obklopen svými nejbližšími přijímá svátost nemocných 24. prosince 1887 z rukou Monsignora Jana Cagliero, který se vrátil z Ameriky, když slyšel, že milovaný otec je těžce nemocný. 31. ledna 1888 ve čtyři hodiny čtyřicet pět minut Don Bosko umírá ve věku 72 let. Několik dnů před smrtí potvrdil úkonem důvěry ve své nejbližší: „Kongregace se nemá čeho obávat, má zformované lidi“.

Bollettino Salesiáno na měsíc únor je už v tisku. Březnový výtisk roku 1888 v černé barvě takto dojímavě ohlašuje: „Don Bosko!!!“ Kolik zázračných děl, kolik nejživějších citů, kolik nejdražších nadějí je spojeno s tímto jménem. A teď Don Bosko už není na zemi, Don Bosko zmizel od nás – Don Bosko je mrtvý. Tato slova byla šeptaná mezi plačtivými vzlyky po čtvrté hodině čtyřicáté páté minutě ranní kolem jeho chudého lůžka 31. ledna, tato slova pak byla opakovaná šeptem, ve světnicích chlapců, kteří se začínali probouzet to ráno, a která se jako blesk rozšířila po celém Turíně, drásající tisíce srdcí, a která se po křídlech telegrafů dostávala do všech Salesiánských domů, do všech krajů světa: Toto ráno ve čtyři, čtyřicet pět, duše Dona Boska odešla na věčnost. Ráno 31. ledna rozptýlilo poslední závoj iluzí, které nám ještě zakrývaly oči. Ano, láska nám vytváří iluze až do posledního okamžiku. Protože jsme ho milovali, jako se miluje úsměv z dětství, naděje mládí, podpora a dobro zralého věku. Byl pro nás tím největším, tím nejvznešenějším, tím nejmladším, tím nejvelkodušnějším, co jsme mohli naleznout na této zemi. Nebyl jediný okamžik v našem životě, který by nenesl vzpomínky na jeho lásku k nám. Jedny noviny, k nám nepřátelské, nás nazvaly přistřížené děti Dona Boska. Ano, naše láska k němu byla mnohokrát živější než láska syna k vlastnímu otci, protože jemu stovky a tisíce chlapců byly dlužníky toho, co jejich rodiče jim neuměli nebo nemohli dát.

Závěr

Poznámky obecně nepotřebují závěr. Jsou to poznámky a stačí. Nám se však zdá, že něco zůstalo, co je potřeba říct na konci této malé cesty. Doba, kterou prožíváme, určitě není lehká pro všechny křesťany a zasvěcený život zvláště. V jednom z posledních dokumentů Magisteria Jana Pavla II. Encyklika Ecclesia in Europa se tvrdí, že evropská kultura dává dojem „mlčenlivého odpadu“ ze strany sytého člověka, který žije, jako by Bůh neexistoval. Avšak tato doba může se skutečně proměnit v čas milosti, v čas obnovy a nového zakládání děl, v čas návratu ke kořenům, k těžkým časům „pronásledování“ anebo v lhostejnosti může se vrátit k církvi nadšené a prorocké. Ostatně napomenutí žalmisty nás uvádí do strategie smrti a vzkříšení, která může být považována za interpretační klíč období, do kterého jsme povoláni žít: Člověk hojnosti nechápe, je jako zvířata, která pomíjí ... Pro duchovní rodinu, která měla svůj počátek u svatého Dona Boska, toto pnutí budoucnosti, která je opravdu bohatá na naděje, se musí přetlumočit do obnovené pozornosti, k vzácnému duchovnímu dědictví, které nám bylo odevzdáno. Poznání duchovní zkušenosti Dona Boska, jeho četných spisů, historie našich počátků a jeho prvních žáků, stane se podle četných ukazatelů církve závazným přechodným bodem pro orientaci v budoucnosti. Toto je význam tak touženého návratu k Donu Boskovi. Jestliže je pravda, jak to tvrdil Leonardo da Vinci, že veliká znalost plodí velikou lásku, je také pravdou, že také jenom veliká láska může v nás vzbudit touhu poznat lépe Dona Boska. Opravdu „Hrad pramenů je bohatý na četné neprobádané místnosti, snad ne všechny obsahují původní zařízení a podle tehdejší módy, ale všechny nám navracejí chuť zakladatele Salesiánů a všechny jsou proto hodné toho, aby byly pečlivě navštíveny. Přejeme si, aby tato malá knížečka umožnila někomu poznat některá zákoutí tohoto hradu ne vždycky začleněná do tradičních návštěv s průvodcem, ale především, aby způsobila v mnoha lidech touhu znát a milovat dějiny, které mají příchut' věcí, které nepomíjejí.

Dodatek, který byl v knize, která mu vyšla

Tyto „Shrnující poznámky“ - (Výraz appunti v italštině znamená: 1. Shrnující, stručné poznámky, memorandum 2. speciální zdroj paměti používaný moderními operačními paměťmi pro přenos dat mezi různými programy.) – „duchovních dějin“ kněze Jana Boska nejsou životopisem, ale chtějí umožnit živým a osobním způsobem lépe poznat duchovní zkušenost kněze Jana Boska, ocenit prvky, které nepřímo nás vrací k „původu“ a nosným strukturám jeho duchovních dějin, hlavním etapám cesty, za jejímž ideálem zapáleně kráčet. To přispělo k tomu, že bylo možné načrtnout možnou inspiraci, která byla u některých jeho základních rozhodnutí. Ne všechny události, v tomto světle, získávají stejnou důležitost. Autor těchto „Shrnujících poznámek“ pocíťoval potřebu dodat téměř na okraj dějin kněze Jana Boska některé „poznámky“, které se ukazují užitečné s cílem proniknout, nakolik je to možné, do svatyně nejvnitřnějšího života, aby tam našel jeho „kořeny“, zvláště v přijaté formaci, aby objevil „animační principy“ některých významných duchovních rysů plánu křesťanského a řeholního života nabídnutého „duchovnímu hnutí“ které má u něho svůj počátek. Je to plán, který se ukazuje, ale nevyčerpává v apoštolském poslání. Josef Buccelato je salesián, narodil se v Palermu v roce 1953.

Vystudoval stavební fakultu, Matematiku a Spirituální Teologii. Jeho doktorská práce má název: „Ruolo dell'orazione mentale nel carisma di fondazione di San Giovanni Bosco fondatore della Societa di San Francesco di Sales – Role modlitebního postoje v charismatu svatého Jana Boska zakladatele Společnosti svatého Františka Saleského). Je velice vážený učitel, přednášec a originální autor knih náboženské literatury a literatury pro mládež. (Slovensky mu vyšlo „Blahoslavení čistí“). Nyní je ředitelem střediska Studia Spirituality „Dům Tábor“ v Sant'Alfio v provincii Catania – Sicílie. Je to ve výšce asi 900 metrů pod sopkou Etna.

Obsah

Kapitola I. – str. 2

Kapitola II. – str. 4

Kapitola III. - str. 6

Kapitola IV. - str. 12

Kapitola V. - str. 23

Kapitola VI. - str. 29

Kapitola VII. - str. 37

Kapitola VIII. - str. 46